

Cilt 5 , Sayı 2, Yıl 2025/Volume 5, Issue 2, Year 2025 ISSN: 2791-741X

Politik Psikoloji Dergisi

The Journal of Political Psychology

Politik Psikoloji Dergisi

The Journal of Political Psychology

Cilt 5, Sayı 2, Yıl 2025

Volume 5, Issue 2, Year 2025

Yayın Kurulu / Editorial Board Prof. Dr. Ahmet Kemal Bayram, Marmara Üniversitesi Prof. Dr. Bekir Berat Özipek, İstanbul Medipol Üniversitesi Prof. Dr. Bengül Güngörmez, Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Cengiz Erişen, Yeditepe Üniversitesi Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan, Üsküdar Üniversitesi Prof. Dr. Devrim Özkan, Gaziantep Üniversitesi Prof. Dr. Erhan İçener, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Prof. Dr. Erol Göka, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Prof. Dr. Funda Günsoy Turowski, Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Haluk Alkan, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. İbrahim Sarıtaş, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Prof. Dr. Ömer Çaha, İstanbul Ticaret Üniversitesi Prof. Dr. Sedat Yazıcı, Bartın Üniversitesi Prof. Dr. Yılmaz Çolak, Polis Akademisi Doç Dr. Ömer Baykal, Bartın Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Barış Aydın, Akdeniz Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Kevser Hülya Yurdakul, Medipol Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Nur Funda Başar Baykal, Bartın Üniversitesi Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board Prof. Dr. Cevat Özyurt, Türkiye Manas Üniversitesi Prof. Dr. Husnul Amin, National Defence University Islamabad Prof. Dr. Mariusz Turowski, University of Wrocław Prof. Dr. Mustafa Orçan, Türkiye Manas Üniversitesi Dr. Ali Salman, Ceo Islam and Liberty Network Foundation Ass. Dr. Fatmanil Döner, University of the Basque Country (UPV/EHU)	Sahibi / Owner Alim Yılmaz, Prof. Dr. Editör / Editor Hayrettin Özler, Prof. Dr. Alan Editörleri / Section Editors Yasemin Abayhan, Doç. Dr., Sosyal Psikoloji Didem Geylani, Dr. Öğr. Ü., Siyaset Bilimi Elif Kurtuluş Anarat, Dr. Klinik Psikoloji İkram Bağcı, Dr., Siyaset Sosyolojisi Mesut Malik Yavuz, Dr., Siyaset Felsefesi Yazı İşleri Müdürü / Publication Coordinator Didem Geylani, Dr. Öğr. Üyesi ISSN: 2791-741X Tasarım / Design Didem Geylani Kapak Tasarım / Cover Design Erdem Yılmaz www.politikpsikolojidergisi.com politikpsikolojidergisi@gmail.com Politik Psikoloji Dergisi uluslararası hakemli akademik bir dergidir. Yılda iki sayı yayımlanır. Google Scholar, OpenAIRE, Türk Psikiyatri Dizini, ZENODO tarafından taranmaktadır. The Journal of Political Psychology is a peerreviewed international academic publication that is published twice a year in June and December. .It is indexed by Google Scholar, OpenAIRE, Turkish Psychiatry, ZENODO.
--	---

İÇİNDEKİLER | Contents

4-5 EDİTÖRDEN | Editorial

Hayrettin Özler

6-30 Araştırma Makalesi | Research Article

AN ASSESSMENT OF THE POSTPONEMENT OF ELECTIONS IN THE CONTEXT OF DEMOCRACY AND VOTER PSYCHOLOGY/ *Demokrasi ve Seçmen Psikolojisi Bağlamında Seçimlerin Ertelenmesine İlişkin Bir Değerlendirme*

Özer Aslan

31-56 Araştırma Makalesi | Research Article

POPÜLİZMİN İNCE-MERKEZLİ BİR İDEOLOJİ OLARAK KAVRAMSALLAŞTIRILMASI: KAVRAM, LİTERATÜR VE ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME/ *The Conceptualization of Populism as a Thin-Centered Ideology: Concept, Literature, and a Critical Evaluation*

Mesut Can Akçay

57-77 Araştırma Makalesi | Research Article

TARİHSEL KÖKENLERDEN TRUMP'IN BİRİNCİ DÖNEMİNE ABD'DE IRKÇILIK: GEORGE FLOYD VAKASI/ *From Historical Origins to Trump's First Term Racism in the US: The George Floyd Case*

Kübra Yaylalı

78-86 Kitap Tanıtımı | Book Review

İTAAT, MICHEL HOUELLEBECQ

Hüseyin Etil

87-91 Kitap Tanıtımı | Book Review

SİYASAL DAVRANIŞIN PSİKOLOJİSİ, FERİHAN POLAT

Sena Eylül Sandalcı

Editörden,

Uluslararası ilişkilerde dönemsel olarak farklı kuramların baskın olduğu söylenir. Soğuk savaş döneminde realist, soğuk savaş sonrası dönemde liberal kuramlar baskın kuramlar olmuştur. 11 Eylül'den sonra realist kuram yeniden birinci sıraya çıktıysa da bu durum kısa süreli olmuştur. Huntington'ın *Medeniyetler Çatışması Tezi* ile kültür veya kimlik siyasetinin hem realist hem de liberal akım üzerinde zayıflatıcı etkileri olmuştur. Yirmibirinci Yüzyıl bağlamında uluslararası ilişkiler disiplini içinde sosyal inşacılık (örn. Alexander Wendt) gibi kuramsal perspektiflerin geliştiğine şahit oluyoruz.

Hakikaetn uluslararası ilişkilerde neredeyse her zaman önemli bir faktör olan ülke, kültür, toplum veya medeniyet imgelerinin veya imajların uluslararası ilişkileri ve genel olarak diplomasiyi etkilediği kuşku götürmez. Bu sosyal inşacı kuramlardan biri bilişsel yaklaşımın bir parçası olan ülke imajları kuramıdır.

Alexander Buhmann ve Diana Ingenhoff (2015) tarafından geliştirilen üçü kognitif (işlevsel: ekonomik ve askeri yeterlilikler, moralite: ahlaki değerleri veya üstünlükleri, estetik: çekicilik veya cazibesi) diğeri duygusal (genel olarak hoşlanma veya hoşlanmama durumu) olmak üzere 4 boyutlu ülke imajı modeli de insanların başka ülkeleri kalıp yargısal olarak görmeye ve davranmaya eğilimli olduğunu gösterir. Elbette devletlerarası ilişkilerde var olan bu kalıp yargılar veya imajlar zamanla değişmektedir ancak ülke, millet ve diğer etnik (kültürel) imajlarının etkisi artık daha fazla görülmekte ve devletler bazen olumsuz imajları ve etkilerini ortadan kaldırmak için karşılıklı iş birliği içerisine girmektedirler.

İmaj teorisi siyasal psikolojik bir yaklaşım olarak politika belirleyicilerin diğer ülkeler hakkındaki izlenimleri ve bu izlenimlerin davranışsal sonuçları arasında bağlantılar kurar (Cottam vd., 2004). Elbette küresel ölçekte ülke imajları veya kalıpyargıları biçimlendirmede de batının (ABD ve Avrupa) üstünlüğü söz konusudur. Tahmin edebileceğiniz gibi her ulus veya devletin kendine göre müttefik veya düşman olarak kategorize ettiği ülkeler vardır.

ABD ve gelişmiş Batılı devletler küresel olarak daha güçlü, çekici ve korkulan emperyal veya süpergüç ülkeler olarak görülmekteydi ve bu durum kısmen hala geçerlidir. Küresel olarak ise genellikle İran, Saddam dönemi Irak veya Kaddafi döneminin Libya'sı Batı imgeleminde haydut veya serseri devletler olarak etiketlenmekteydi. Artık bu imajlar değişiyor. Hatta bir imaj devrimi gerçekleşiyor. ABD örneğin giderek haydut, yozlaşmış ve emperyalist devlet imajını, İsrail ise giderek haylaz, soykırımcı ve ırkçı bir devlet imajını kazanıyor.

Bir zamanların yerleşimci-sömürgeci-işgalci Avrupa devletleri giderek kendilerini göçmenler tarafından işgal edilmiş ve hatta sömürülen ülkeler olarak görmeye başlıyor. Bu algılar ırkçılığı, İslamofobiyi ve yabancı düşmanlığını tetiklediği gibi yükselen bir aşırı sağ popülist dalgayla beraber Avrupa'nın çehresini ve karakterini değiştiriyor. Türkiye'nin siyasal durumu "otoriter demokratik" olarak sunulmasına rağmen de askeri ve diplomatik yeterlilikler açısından daha güçlü bir imaja sahip olduğu ortadadır. Bu imajın toplumsal barış sürecinin başarıyla tamamlanması, ekonominin ve demokrasinin güçlenmesi, ilkeli diplomatik duruşun sürdürülmesi ve en nihayetinde doğru müttefikler seçmemiz durumunda çok daha iyiye gitmesi mümkün.

Cottam, M. L., Dietz-Uhler, B., Mastors, E., ve Preston, T. (2004). *Introduction to Political Psychology*. New York, NY: Psychology Press.

Ingenhoff, D. ve Buhmann, A. (2015). Advancing the Country Image Constructs from a Public Relations Perspective: From Model to Measurement. *Journal of Communication Management*, 19(1), 62–80.

Prof. Dr. Hayrettin ÖZLER

**AN ASSESSMENT OF THE POSTPONEMENT OF ELECTIONS IN
THE CONTEXT OF DEMOCRACY AND VOTER PSYCHOLOGY**

Özer Aslan¹

Abstract: This article examines constitutional regulations regarding the postponement of elections in light of their historical development, assessing the inadequacy of the current framework, which is limited to war, in addressing today's multidimensional risks such as natural disasters and epidemics, as well as the effects of social traumas on voter psychology and democratic participation. Democracy is a fundamental form of government that enables public participation in governance, and regular elections are an indispensable element of the legitimacy of democratic systems. However, extraordinary circumstances such as war, natural disasters, and epidemics can prevent elections from being held on time. In parallel, the article addresses how social traumas transform voter psychology. It has been observed that mass crises, such as earthquakes, increase individuals' perception of threat, heighten their search for security, and shift their

¹ Dr. Öğretim Görevlisi, Polis Akademisi Başkanlığı, aslan.ozer@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8531-4097.

Doi: 10.5281/zenodo.18147552

Geliş Tarihi: 10 Kasım 2025
Received: 10 November 2025

Kabul Tarihi: 01 Aralık 2025
Accepted: 01 December 2025

Bu makaleye atıf için/ To cite this article: Aslan, Ö. (2025). An Assessment of the Postponement of Elections in the Context of Democracy and Voter Psychology. *Politik Psikoloji Dergisi*, 5(2), 6-30.

political preferences toward a more fragile and emotional stance. This situation can make it difficult for the will of the people to manifest itself healthily, thereby making the quality of democratic representation debatable. In this context, it can be argued that the postponement of elections is not only a technical process but also a mechanism of legitimacy operating within a specific social and psychological context. The study examines provisions regarding the postponement of elections in constitutional arrangements spanning from 1876 to 1982. The findings show that there were no explicit provisions on this matter in the 1921 and 1924 constitutions; in the 1876, 1961, and 1982 constitutions, the power to postpone elections was limited to cases of war. The exclusion of other extraordinary circumstances, such as natural disasters and epidemics, reveals that the current constitutional framework is inadequate to meet today's conditions. Therefore, the regulations need to be updated in a manner that respects democratic legitimacy and human rights.

Keywords: Democracy, Elections, Social Trauma, Voter Psychology, Postponement of Elections.

DEMOKRASİ VE SEÇMEN PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA SEÇİMLERİN ERTELENMESİNE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Öz: Bu makale, seçimlerin ertelenmesine ilişkin anayasal düzenlemeleri tarihsel gelişimi ışığında inceleyerek, savaşla sınırlı mevcut çerçevenin doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi günümüzün çok boyutlu risklerini karşılamadaki yetersizliğini ve toplumsal travmaların seçmen psikolojisi ile demokratik katılım üzerindeki etkilerini değerlendirmektedir. Demokrasi, halkın yönetime katılımını sağlayan temel bir yönetim biçimi olup, düzenli seçimler demokratik sistemlerin meşruiyetinin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Ancak savaş, doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi olağanüstü durumlar, seçimlerin zamanında gerçekleştirilmesini engelleyebilir. Buna paralel olarak, toplumsal travmaların seçmen psikolojisini nasıl dönüştürdüğü ele alınmıştır. Depremler gibi kitlesel krizlerin bireylerde tehdit algısını yükselttiği, güven arayışını artırdığı ve siyasal tercihleri daha kırılgan ve duygusal bir çizgiye çektiği görülmektedir. Söz konusu durum, halk iradesinin sağlıklı biçimde tezahür etmesini zorlaştırarak demokratik temsilin niteliğini tartışmalı hâle getirebilir. Bu bağlamda, seçimlerin ertelenmesinin teknik bir süreç olmanın yanında belirli bir toplumsal ve psikolojik bağlam içinde işleyen bir meşruiyet mekanizması olduğu ifade edilebilir. Çalışmada, 1876'dan 1982'ye uzanan anayasal düzenlemelerde seçimlerin ertelenmesine ilişkin hükümler incelenmiştir. Bulgular, 1921 ve 1924 anayasalarında bu konuda açık bir düzenleme bulunmadığını; 1876, 1961 ve 1982 anayasalarında ise erteleme yetkisinin yalnızca savaş hâliyle

sınırlandırıldığını göstermektedir. Doğal afetler ve salgınlar gibi diğer olağanüstü durumların kapsam dışında kalması, mevcut anayasal çerçevenin günümüz koşullarına uyum sağlamakta yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla düzenlemelerin demokratik meşruiyet ve insan haklarını gözeterek şekilde güncellenmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Seçimler, Toplumsal Travma, Seçmen Psikolojisi, Seçimlerin Ertelenmesi.

INTRODUCTION

The need for governance that emerged with people's transition from individual to social life has led to the testing of different forms of government throughout history. Among these forms, the most enduring and widely accepted is democracy. Democracy, which in its most general sense refers to the participation of the people in decision-making processes, has historically been implemented in three basic ways: direct, semi-direct, and representative. Representative democracy, the most common and functional model today, envisions the people's participation in governance through representatives elected by the people. Principles such as freedom, a multi-party political life, the possibility for the opposition to come to power, and the fair and regular conduct of elections are among the fundamental conditions of democracy. In this context, elections are an indispensable mechanism that ensures the functioning of the democratic system.

Today, political processes can be disrupted not only by traditional threats such as war, but also by different dynamics such as global pandemics and large-scale natural disasters. Large-scale natural disasters and collective traumas demonstrate that voter behavior cannot be explained solely by rational and sociological variables. In traumatic periods, the disruption of individuals' worldviews, increased need for security, and heightened perception of threat can lead to significant shifts in political preferences. Therefore, the debate on postponing elections is a multidimensional issue that requires consideration of how voter psychology is affected under extraordinary circumstances. In this context, while examining the constitutional provisions regarding the postponement of elections, the study also includes the transformative effect of social traumas on democratic participation in the analysis.

The study evaluates constitutional regulations on postponing elections in light of their historical development and current social conditions, examining the extent to which Turkey's constitutional framework is adequate in the face of extraordinary circumstances such as natural disasters, epidemics, and social

traumas. The main conclusion reached by the study is that provisions regarding the postponement of elections must be redefined in a manner that is clear, objective, and impervious to arbitrary application, in line with the principles of the rule of law and democratic legitimacy.

The study adopts a qualitative research design, evaluating constitutional provisions on the postponement of elections in both legal and social contexts. The universe of the study consists of the constitutions of the Republic of Turkey from 1876, 1921, 1924, 1961, and 1982, along with amendments made to these constitutions regarding the postponement of elections. The sample consists of constitutional articles that directly regulate or indirectly affect the postponement of elections. Document analysis was used as the data collection method; constitutional texts, constitutional amendments, and relevant legislation were examined. In addition, literature addressing the impact of natural disasters, epidemics, and social traumas on democratic participation was reviewed, and the adequacy of the constitutional framework in the face of today's conditions was evaluated from a multidimensional perspective. The data obtained was analyzed using content analysis methods, and the results of normative regulations regarding the postponement of elections in terms of democratic legitimacy, voter behavior, and social stability were revealed. In this regard, the main research question of the study is whether constitutional regulations regarding the postponement of elections are sufficient and up-to-date to ensure the healthy functioning of democratic representation in the face of extraordinary circumstances such as natural disasters, epidemics, and social traumas, excluding war.

I. THE EVOLUTION OF THE CONCEPT OF DEMOCRACY

The Misalli Büyük Türkçe Sözlük defines democracy as "a form of government based on the national will and free elections" (Ayverdi, 2010: 267). The Greek-derived concept of democracy, meaning the form of self-government by the people or the majority, is derived from "demos," meaning people or majority, and "kratos," meaning power, authority, or government. The fundamental principles underlying democracy, the most widely accepted form of government in our era, are sovereignty, freedom, pluralism, and equality (Çüçen, 2011: 118).

Democracy is based on the principle of sovereignty, and in democracies, sovereignty is a power belonging to the people (Çüçen, 2011: 118). The people refer to a community of individuals living in a specific period and geographical area, and because it is a concrete structure, it can exercise its sovereignty directly. The nation is not a structure independent of individuals; therefore, national sovereignty can be considered as a whole formed by the convergence of the sovereignty of individuals (Özkaya, 2021: 52). The effectiveness of this power belonging to the nation in modern societies generally depends on the applicability of the fundamental principles of democracy.

In ancient Greece, democracy, which was the sovereignty of the people or the majority, was shaped around citizenship granted to a certain class. This is because *the demos* did not include the entire population living in the city. *Metics*, who were free but not considered political subjects, women who were not considered citizens, and slaves deprived of freedom were not included in *the demos*. Ancient Greek democracy, which excluded women, *metics*, and slaves from governance, was unsuccessful compared to modern democracy because it did not encompass the entire population (Dinçkol, 2017: 753-754). This situation shows that in ancient times, the concept of citizenship was shaped as a privileged status granted to a specific group rather than a universal political affiliation. However, the success of democracy largely depends on its inclusiveness. Otherwise, the concept of democracy is fundamentally undermined.

Democracy gained strength in the second half of the 18th century. The American and French revolutions laid the lasting foundations of modern democracy. The process that began in the 1760s with the independence struggle of the colonies in North America soon turned into a second revolution with the overthrow of the absolute monarchy in France. Although these two revolutions were based on different reasons, they played a decisive role in the birth of modern democracy (Zabcı, 2023: 43). In light of the experiences that developed over time, democracy began to be defined more broadly. In this context, democracy has been defined as a political system in which the people, who hold the highest power, elect their representatives at regular intervals through free elections, thereby enabling the people to govern indirectly (Tunç, 2008: 1115). It can be stated that since the end of the 20th century, the concept of democracy has come to be seen as the fundamental source of legitimacy (Akıncı & Eriş, 2019: 36). Democracy is the dominant political doctrine of the modern world. Consequently, many countries have begun to define themselves as democratic (Özbudun, 2003: 82).

Democracy has been quite turbulent over the past two centuries, experiencing fluctuations (Huntington, 1991: 16-21). According to Huntington, the history of democracy has developed in three main waves. **The first wave** began with the

influence of the American and French revolutions, matured in the 19th century, and gained momentum with the acceptance of voting rights for men in the United States in 1828. Throughout the 19th century, suffrage expanded in Europe and America. However, **the first counter-wave, which began with Mussolini's rise to power in the 1920s**, led to the rise of authoritarian regimes. **The second wave** was seen after World War II, with the reestablishment of democracy in many countries under the influence of the Allies. **The second counter-wave, which began in the 1960s**, spread authoritarianism through military coups in Latin America, Asia, and Africa, raising doubts about the sustainability of democracy, particularly in developing countries (Huntington, 1991: 16-21). The **third wave** of democratization began with the end of dictatorship in Portugal in 1974 and spread from Southern Europe to Latin America, Asia, and Eastern Europe (Huntington, 1991: 16-21). Within approximately fifteen years, authoritarian regimes collapsed in more than thirty countries, and with the collapse of the Soviet bloc, democracy spread on a global scale (Şakar, 2025: 656). In a sense, waves of democratization and counter-waves have followed a pattern of **"two steps forward, one step back."** Although each counterwave erased some of the democracy gained in the previous wave, it did not eliminate it (Huntington, 1991: 25).

Today, with the digitization of communication, democracy has also gained a digital dimension. New media enable citizens to participate more effectively in politics, express their thoughts directly, and influence decision-making processes. Thus, the relationship between the rulers and the ruled has become more participatory, and with the strengthening of democratic legitimacy in the digital environment, a new democratic understanding called "digital democracy" has emerged (Meriç, 2013: 104). According to the intellectual foundations of democracy advocates, the fundamental values defended by democracy may differ and vary according to socio-economic and cultural conditions. As a process, democracy encompasses all mechanisms and formalities, from political organization to elections (Özden, 2022: 39). The most important building block of democracy, which is essentially a process, is the existence of fundamental rights and freedoms. Democracy cannot be discussed in societies where fundamental rights and freedoms do not truly exist.

According to Robert Dahl, democracy protects individuals' fundamental rights and freedoms by preventing the emergence of authoritarian regimes. Democratic regimes expand personal freedoms, allow individuals to defend their interests, and provide them with the opportunity to determine their own destiny (Dahl, 2021: 72). Democracy is not only a model of governance but also a culture and a way of life. This is because democracy has a broad sphere of influence, ranging from individuals' perspectives on society and life to the mechanisms of state functioning. Democracy represents a way of life based on the values of rights,

freedom, and equality (Kavsıracı, 2024: 72). Equality refers to the requirement that individuals in the same situation should not be treated differently without any objective and reasonable justification. The principle of equality is considered a fundamental legal norm at the highest level of international law and an indispensable element of democracy (Yazar, 2023: 200). Therefore, democracy, which is also governed by the principle of equality, represents a social order that fosters tolerance and respect for differences (Kavsıracı, 2024: 72). In societies where fundamental rights and freedoms are enforceable alongside tolerance, democracy can institutionalize and be a source of wealth in many ways. This creates the possibility of eliminating the source of many social problems.

In democracies, rights must be effectively granted to citizens. Merely promising democratic rights in constitutions is insufficient; these rights must be effectively implemented and accessible to citizens. Otherwise, claims that these systems are democratic are merely a mask for undemocratic regimes (Dahl, 2021: 60-61). In truly institutionalized democracies, fundamental rights and freedoms must not be violated in any way. Otherwise, democracy will not go beyond existing as a concept.

Democracy can be classified under certain headings according to its subjects. The rule of the state according to the will of the majority is majority democracy, the rule of the working class is Marxist democracy, the rule based on equality and justice is liberal democracy, plebiscitary democracy when the people participate in governance through methods such as referendums, radical democracy when democracy is seen as a tool to serve the interests of the people, and cyber democracy when technological tools are used to implement democracy (Akıncı & Eriş, 2019: 39-40). On the other hand, if certain rights are restricted to protect democracy, militant democracy emerges; if consensus is the basis of governance, conciliatory democracy emerges; and if mutual discussion is the basis in all matters, deliberative democracy emerges (Akıncı & Eriş, 2019: 40). Rather than merely existing in name, democracy, which is subject to certain classifications, must lead to situations that benefit society. In every dimension or type of democracy, sovereignty must truly belong to the people, who are the supreme authority.

Today, democracy is considered not only a political system but also a social and pluralistic structure. Adopting a majority-based governance approach instead of a pluralistic democracy may lead to the exclusion of certain segments from the system (Aslan, 2023: 65). Democracy is a fragile regime facing various challenges in terms of sustainability. Therefore, democracy must be upheld not only in form but also in substance. In this context, the consolidation and continuity of democracy require a strong will (Aslan, 2023: 65). Democracies that cannot be rooted and institutionalized through strong wills may eventually

disappear, eroding the gains of society or the country and settling into a primitive state. Therefore, it is of great importance not to compromise on the full implementation or attainment of democracy's most fundamental principles.

The institutional structure of democracy is defined by elements such as the existence of electoral and representative systems, the presence of parties representing different views, citizens' right to vote and be elected, and the principle of the rule of law. However, the true existence of democracy can be understood by how these elements are integrated with social values (Kavıracı, 2024: 72). Democracy has a dynamic structure and certain minimum fundamental principles. The most important of these is that the sovereign people can exercise this sovereignty through certain means. In the modern era, the most important of these means is the existence of regular elections.

II. THE FUNCTION OF ELECTIONS IN DEMOCRATIC REGIMES

Technically, **an election** means that an individual, a committee, or a community **freely chooses** among the various alternatives presented to them. The act of voting expresses the choice made by the voter in accordance with **their political views, understanding of life, social position, the demands of the class to which they belong, and their personal interests**. In democracies, elections **are based on the free will of the people and the nation, directly reflecting** this will, and the outcome is accepted **in accordance with the will of the nation** (Daver, 1998: 132).

Elections, as the mechanism for political representation, contribute significantly to individuals viewing each other as equal citizens and to achieving political integration (İba, 2022: 181). **According to Robert Dahl**, the fundamental characteristic of a democracy **is that the government is constantly responsive** to the preferences and demands of its citizens, treating them as politically equal (Dahl, 1971: 1). **Concretizing this understanding, Dahl** states that democracy offers effective participation, equality in voting, access to information, inclusion of adults, and the right to have the final say on the agenda (Dahl, 2021: 48). The implementation of these principles is possible through representative mechanisms that enable the people to participate in governance directly or indirectly.

In democratic societies, the source of power is based on the consensus of the people. This consensus becomes visible through free elections held at specific intervals. Therefore, elections are an indispensable element for the existence of a democratic society (Teziç, 2007: 242). Furthermore, one of the fundamental

principles of democracy is undoubtedly ensuring broad public participation in the formation and exercise of state will (Gözübüyük, 2002: 84). The primary purpose of political participation is to influence political decision-making processes. Participation is not limited to elections; behaviors such as following political developments, participating in political debates, joining political organizations, and participating in rallies and demonstrations are also included in the scope of political participation (Akad & Vural-Dinçkol, 2011: 346).

The fundamental basis of democratic systems is the participation of the people in government and the concretization of this participation through free elections. This principle is also explicitly guaranteed in international human rights documents. **According to Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights**, the High Contracting Parties undertake to hold **free elections** at reasonable intervals by secret ballot, under conditions which will ensure the free expression of the opinion of the people in the choice of the legislature (Council of Europe, 1953). **According to Article 21 of the Universal Declaration of Human Rights**, everyone has the right to take part in the government of their country, directly or through freely chosen representatives. The will of the people shall be the basis of the authority of government; this will shall be expressed in periodic and genuine elections which shall be by universal and equal suffrage and shall be held by secret vote or by equivalent free voting procedures (United Nations, 1948). **According to Article 4 of the International Covenant on Civil and Political Rights**: In times of public emergency threatening the life of the nation, the States Parties to the present Covenant may take measures derogating from their obligations under the present Covenant to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with their other obligations under the Covenant (United Nations, 1976). In this context, while the right to vote is one of the fundamental elements of democratic regimes, certain exceptional arrangements regarding the exercise of this right may be envisaged in extraordinary circumstances.

In democracies, the right to vote and electoral freedom are among the indispensable elements of a democratic state (Kalabalık, 2021: 390). In democratic regimes, the timing of elections is not unknown; the election date is either known in advance with certainty or can be predicted with a high degree of accuracy (Yayla, 2018a: 115). Moreover, elections are not merely an accountability mechanism or a political control tool; they are a "two-" where the public and the government, or the masses and the elites, can influence each other (Heywood, 2015: 300). Elections, as a reasonable tool where both sides can influence each other, are an acceptable control mechanism when held at regular intervals.

The participation of citizens in the final decision-making process is a stage that every democratic country should adopt to strengthen, deepen, and consolidate democracy (Özden, 2022: 44-45). Elections have an undeniably important mission in terms of establishing democracy. Elections held by the free will of the people result in the demands of the majority of society being taken into account in administrative terms.

The primary purpose of elections is to determine the members of parliament. Parliaments are mostly referred to as "representative assemblies," and these political systems are described as representative democracies (Beetham, 2016: 280). Whether sovereign authority is exercised directly by the people or through elected representatives acting on their behalf, in both cases, the individual must express their will (Gözübüyük, 2002: 84). In pluralistic environments, the people express their will to determine their representatives through free elections, and the majority exercises power on behalf of the people. This power gains legitimacy through honest, free elections (Aliefendioğlu, 2005: 71). This mechanism allows for the emergence of a government that is accountable to those it governs. In this way, the people have the opportunity to control the personnel holding power at certain intervals (Kapani, 2017: 118). Personnel controlled through the election mechanism are forced to be more careful in the transactions or actions they carry out.

In representative democracies, the scope of power is limited by a constitutional regime based on individual rights. In this system, the people elect those who will be in power, but its proper functioning depends on the establishment of effective and reliable links between the rulers and the ruled (Yayla, 2018b: 50-51). Various systems and institutions have been established, using both rational and empirical methods, to guarantee human rights and freedoms in the face of state power. Elections are at the forefront of these institutions and systems based on positive law. Elections are the foundation of the democratic system and the primary condition for governing by the people (Kapani, 2013: 281). Moreover, if fair and free elections cannot be implemented, undemocratic regimes can use democracy as a veil.

Elections are considered not only a legal but also a political means of restraint, as they represent the governed overseeing the governors. The elected government, chosen for a specific term, is obligated to appear before the voters at the end of that term and render an account. This accountability carries the sharp sanction of removal from power. Often, the fear of not being re-elected has positive consequences, such as preventing the abuse of power (Kapani, 2013: 281-282). Alongside regular elections, one of the most important tools of democracy, the genuine exercise of fundamental rights and freedoms, can prevent potentially negative situations.

There is a widespread belief that democracy is what enables freedoms to be realized. In fact, there is a belief that freedom and democracy are inseparable twin concepts and that if one does not exist, the other cannot exist either (Kapani, 2013: 173). Democracy, with its acceptable control function, is of great importance in guaranteeing freedoms. In democratic regimes, citizens can fulfill the requirements of political life through the freedom of political participation. The healthy outcome of democratic elections in terms of political participation depends on the existence of a fully pluralistic environment where all citizens can consciously exercise this freedom (Mumcu & Kuzeci, 2019: 133). Channels for expressing ideas in society through peaceful means must be open. Otherwise, these ideas may be expressed through non-peaceful and undesirable methods.

Elections have fundamental functions in democracies. These are: representation, democratic participation, conferring political legitimacy, and tolerance and reconciliation (Aliefendioğlu, 2005: 74). Ensuring that elections are not merely symbolic and that they serve a democratic function between the rulers and the ruled depends on the legal guarantee of principles that accurately reflect the national will (Aliefendioğlu, 2005: 96). An electoral system that is not legally guaranteed in a real sense can create a perception that elections are meaningless, thereby reducing the level of participation. Thus, the perception that individuals do not influence the political decision-making process can diminish their sense of belonging.

A democratic culture highlights the value of individual freedoms and, at the same time, provides support for rights and freedoms (Dahl, 2021: 62). In general, democracy and freedoms are complementary building blocks. The absence of freedoms renders democracy meaningless. One of the most important of these freedoms is fair elections, which enable participation in the decision-making process. Elections essentially serve multiple purposes. The most important of these are the determination of representatives and the fulfillment of the oversight function at certain intervals.

Furthermore, in democratic regimes, the function of elections is not limited to institutional structures such as representation and legitimacy. It is also shaped by the psychological and social conditions of the voters. Traumatic events that societies are sometimes exposed to directly affect electoral behavior by transforming individuals' political perceptions, levels of trust, and preferences. Therefore, understanding the healthy functioning of democratic processes requires examining the effects of social traumas on voter psychology.

III. VOTER PSYCHOLOGY IN THE CONTEXT OF SOCIAL TRAUMAS

Social traumas are extraordinary events that disrupt individuals' psychological balance and are socio-psychological processes that profoundly influence political attitudes and behaviors. Traumatic experiences at the collective level, such as earthquakes, civil wars, mass violence, and economic collapse, reshape voters' decision-making patterns by undermining the society's worldview and fundamental assumptions about the future. Increased uncertainty, perceived threats, and the search for security after trauma can lead to significant shifts in voters' assessments of leaders, political parties, and political discourse. Thus, voter behavior is shaped not only by sociological factors but also by the emotional and cognitive fractures caused by trauma. Therefore, understanding this multi-layered effect of social trauma on voter psychology is critical to analyzing the dynamics of political behavior.

Voters, as the main actors in voting, often determine their preferences consciously or unconsciously under the influence of certain conditions (Damlapınar & Balcı, 2005: 59). Political behavior is both an attitude that emerges at the individual level and a form of action that concerns society as a whole, reflecting political culture and socialization processes. The socio-economic opportunities available to the individual, their social environment, their expectations for the future, and the knowledge and judgments they acquire during the process of political socialization constitute the main elements that shape their political behavior (Filiz & Polat, 2022: 86). Research conducted to date shows that the factors shaping voter behavior can be grouped under twelve main headings. These factors are listed as political parties, candidates, voters' individual characteristics, the current political agenda, propaganda activities, mass media, public opinion polls, religious influences, family environment, interest groups, public opinion leaders, and economic policies (Doğan & Göker, 2010: 162-163).

The effects of personality traits on voter preferences and voting behavior, the relationship dynamics between leaders and their followers, social reflexes, perceptions, discriminatory tendencies, prejudices, mass violence practices, conflict, and neuropolitical processes are among the main areas of interest in political psychology today (Kurtbaş, 2015: 94). To evaluate these psychological and social dynamics more comprehensively, fundamental theoretical approaches to voter behavior should also be considered.

The fundamental approaches to explaining voter behavior can be grouped under three headings. The first is the sociological approach known as the Columbia School. This approach argues that voter behavior is shaped by social classes,

groups, and affiliations, treating the act of voting as a collective process. The second approach is the socio-psychological approach, known as the Michigan School. This approach attempts to explain behavior at the individual level, focusing on the voter's political attitudes, perceptions, and emotional ties. The third approach is the rational choice model, which interprets voters' orientations in terms of economic interests and rational assessments (Kılıç, 2025: 57). Although these three approaches provide an important framework for understanding voter behavior, they may not be sufficient on their own to explain political orientations that emerge, especially during extraordinary periods. This is because electoral processes are not merely routine sociological, psychological, or rational assessments. Social traumas such as natural disasters, wars, economic crises, and mass violence can create powerful moments of rupture that transform the behavioral patterns predicted by these theoretical frameworks. Therefore, to understand how voter behavior is shaped under extraordinary conditions, the sociological and psychological effects of social traumas must be considered separately.

Although natural disasters are seen as physical events in terms of their manifestation, they have a strong sociological dimension in terms of their consequences. Disasters cause loss of life, injuries, and permanent disabilities in human communities, while also rendering the infrastructure of settlements unusable, paving the way for the emergence of epidemics and infectious diseases. The effects of such events on individuals and society persist for a long time and cause trauma by deeply affecting social life in both psychological and sociological dimensions (Sevinç & Göz, 2024: 794).

Horowitz explains how traumatic events shake an individual's core beliefs about themselves and the future. According to him, the intrusive thoughts and avoidance behaviors seen in individuals who have experienced trauma are the result of an effort to make sense of aspects of the events that are incompatible with their previous beliefs. Janoff-Bulman, on the other hand, elaborates in greater detail how trauma violates individuals' fundamental assumptions—often unarticulated—that the world is fair and predictable and that they themselves possess competence and value. The shattering of these optimistic world assumptions triggers post-traumatic stress symptoms, reinforcing the individual's need to reinterpret what has happened (Park, 2013: 62). This framework shows that social traumas do not merely create individual psychological breakdowns. It can be argued that it can also influence voters' sensitivity to political actors and discourses in the face of uncertainty and threat, leading to significant shifts in voting behavior. Therefore, traumas experienced at the societal level can directly carry individuals' efforts to rebuild their disrupted meaning systems into the political arena.

When individuals' existing meaning systems are shaken following a traumatic event, their assessments of politics and leaders can also become part of this process of reinterpretation. Voters may show a tendency to turn to political discourse and actors that will reduce uncertainty and perceived threats and make the world coherent again. Therefore, the void of meaning created by trauma can directly influence voter behavior by opening the door to emotional and cognitive shifts in political preferences.

Erikson's description of the collapse of social support systems in the face of social trauma shows that it leads to a crisis of meaning at the collective level. This collapse causes the erosion of basic trust and leads to reactions such as psychological distress, vulnerability, identity confusion, and hypervigilance to new threats (Hirschberger, 2018: 3). However, the effects of trauma are not limited to this destructive dimension. Trauma also triggers processes of reinterpreting the world for individuals and groups. As Hirschberger notes, while disasters shake existing frameworks of meaning, they can also pave the way for the formation of national narratives, the strengthening of shared identity feelings, and the emergence of new cognitive models aimed at ensuring group security. Over time, the shift in the focus of memory from the pain itself to the collective lessons learned from the trauma contributes to the strengthening of this meaning-building process (Hirschberger, 2018: 3). This dual process—on the one hand, trying to cope with the effects of the destruction experienced, and on the other, the effort to rebuild meaning—is of great importance in understanding the consequences of social traumas on political behavior. The weakening of trust and the increase in perceived threat after trauma can create a psychological environment that directly influences voters' assessments of leaders, political parties, and political discourse.

Consequently, social traumas do not merely disrupt individuals' psychological balance. They also lead to the formation of a new political landscape characterized by uncertainty, anxiety, and the search for trust. During such periods, voters may make decisions based not only on their traditional political leanings but also on the fragility created by the trauma and the search for new meaning. Political discourses promising security, stability, order, and rebuilding the future can therefore become much more effective. This effect of social traumas transforming voter psychology shows that voting behavior can be shaped within a more emotional and fragile framework compared to normal times. Therefore, post-traumatic political preferences should be evaluated as a multi-layered process that reflects not only individual psychology but also social memory, identity perception, and the collective search for meaning.

IV. ASSESSMENT OF THE POSTPONEMENT OF ELECTIONS IN THE CONTEXT OF CONSTITUTIONAL REGULATIONS

In democratic administrations, holding elections at regular intervals is one of the most fundamental pillars of political legitimacy and the principle of representation. Furthermore, constitutional regulations contain specific provisions on issues such as **the postponement** of elections, taking into account exceptional circumstances that may disrupt the normal course of events.

Article 69 of the original 1876 Constitution stipulated that members of the Chamber of Deputies would be elected every four years, that each member's term of office would be four years, and that re-election would be possible (Turkish Constitutional Court, 1876). The original version of the Constitution did not contain any provisions regarding the postponement of elections. However, with the amendment made to Article 69 in 1918, a provision was added to the text of the article stating that the term of office of the members of the Assembly shall be four years, but if the fourth legislative year coincides with a war requiring the general mobilization of the army, this term may be extended by a law to be passed by an absolute majority of the full number of members. (Nohutçu & Ziyrek, 2020: 53). Considering the mandatory provision of the 1876 Constitution, the first constitution in Turkish history, it is understood that elections could be postponed due to war.

According to Article 5 of the 1921 Constitution, the legislative year may be extended by one year when it is not possible to hold new elections (T.C. Constitutional Court, 1921). Looking at the article in question, it is seen that the postponement of elections is stipulated, but the reason for the postponement is not specified. According to Article 13 of the 1924 Constitution, elections for the Grand National Assembly of Turkey are held every four years, and in cases where it is not possible to hold elections, the term of office of the Assembly may be extended for one more year (Turkish Constitutional Court, 1924). According to the provision, it is stated that elections may be postponed for one year when new elections cannot be held, but the reason for this is not stipulated.

Article 74 of the 1961 Constitution, under the heading "Postponement of Grand National Assembly elections and by-elections," stipulates that if new elections cannot be held due to war, the elections may be postponed for one year by law (Turkish Constitutional Court, 1961). Considering the mandatory provision of the 1961 Constitution, it is understood that elections may be postponed for one year on the grounds of war.

An examination of the constitutional process from the Ottoman Empire to the Republic reveals that regulations regarding the postponement of elections have

become increasingly **specific, conditional, and legally** limited. The 1876 Constitution introduced the first provision on this subject, limiting postponement to a state of war, while the 1921 and 1924 Constitutions merely used general terms, referring only to "circumstances in which elections cannot be held." In contrast, the 1961 Constitution clearly limited the grounds for postponing elections to "war situations," thus providing a clearer framework in terms of both duration and cause.

According to Article 78 of the 1982 Constitution under the heading "Postponement of Elections and By-Elections," "If it is deemed impossible to hold new elections due to war, the Grand National Assembly of Turkey may decide to postpone the elections for one year. If the reason for postponement persists, this procedure may be repeated in accordance with the procedure outlined in the postponement decision." (Yüzbaşıoğlu, 2024: 170) The 1982 Constitution clearly states that elections may be postponed for one year due to war.

The 1982 Constitution regulates the postponement of elections in a more systematic and detailed manner than previous constitutions. Article 78 stipulates that elections may only be postponed "**due to war**" and "**by decision of the Grand National Assembly of Turkey**," thus setting a narrow framework in terms of both cause and authority. This approach is an important safeguard for preserving the continuity and democratic legitimacy of elections. Furthermore, stipulating that the postponement period can only be one year each time aims to limit the impact of extraordinary circumstances on democratic functioning. From a political perspective, this regulation reflects a constitutional reflex to strike a balance between the state's necessary measures taken for **national security** reasons and **the uninterrupted representation of the people's will**.

When all these constitutional provisions are considered together, it is clear that the Turkish legal system limits the postponement of elections to exceptional circumstances, leaving no room for other justifications, especially outside of a state of war. However, this framework, shaped by historical developments, offers a limited perspective in the face of today's multi-layered risks. This is because modern societies now face not only the threat of war, but also new extraordinary circumstances that could seriously disrupt democratic functioning, such as large-scale natural disasters, epidemics, and humanitarian crises. Therefore, the question of the extent to which the current constitutional provisions regarding the postponement of elections can meet the needs arising from contemporary conditions inevitably arises.

It is debatable to what extent the current constitutional approach, which focuses solely on a state of war, can address the different risks posed by today's

conditions. This is because a major earthquake, widespread flooding, or an epidemic affecting the entire community can seriously disrupt not only daily life but also the proper conduct of elections. In such situations, is it necessary to hold elections on time at any cost, or would postponement be a more appropriate option for the safety of society and the genuine participation of voters? Therefore, the real issue is what principles should be used to strike a balance between holding elections and postponing them.

Rather than viewing the constitution as an inviolable, unquestionable, sacred text, it would be healthier and more flexible to consider it a kind of social contract, created in an environment of free debate and amendable by a sufficient majority on points that cause discomfort in society (Soysal, 1997: 272). Considering Turkey's geographical, geological, and geopolitical characteristics, the country has always had a high probability of encountering extraordinary circumstances. This reality necessitates that the constitutional order also be built on institutional resilience related to crisis and disaster management.

Maintaining the continuity of the state while ensuring that democratic processes are not interrupted during extraordinary circumstances such as earthquakes, floods, or epidemics is an important balancing act for modern constitutional systems. In this context, how **provisions regarding the postponement of elections under extraordinary circumstances** are regulated **in the new constitution debates** is important in terms of both the uninterrupted representation of the national will and the preservation of political stability. Therefore, a constitutional framework prepared with the possibility of disasters and crises in mind should create a balance that ensures the continuity of democracy.

Turkey is a country that experiences different types of disasters. In addition to natural disasters such as earthquakes, landslides, floods, and avalanches, it also faces man-made disasters such as humanitarian crises due to its geopolitical location. According to the Global Risk Index, which was created to determine the risk level of disasters and humanitarian crises, Turkey ranks 45th among 191 countries and is considered to be in the "high risk" group with an index score of 5.0 (Presidency of Disaster and Emergency Management, 2018). While natural disasters occur as physical phenomena, their consequences have social and sociological dimensions. This is because disasters not only cause physical destruction, but also lead to human losses, injuries, and long-term socio-economic difficulties, deeply affecting the overall structure of society (Sevinç & Göz, 2024: 794).

Earthquakes are the type of disaster that causes the most loss of life and property in Turkey. Approximately 60% of the deaths resulting from disasters are caused

by earthquakes (Presidency of Disaster and Emergency Management, 2018). The 1939 Erzincan Earthquake caused one of Turkey's greatest losses in terms of human life. Earthquakes occurred in Tokat in 1942, Samsun in 1943, Bolu in 1944, Muş in 1966, Kütahya in 1970, 1975 in Diyarbakır, 1976 in Van, 1983 in Erzurum, and 1992 again in Erzincan. One of Turkey's greatest disasters, the earthquake centered in İzmit-Gölcük on August 17, 1999, and later the earthquake in Van in 2011, occurred (Presidency of Disaster and Emergency Management, 2018). Finally, according to official data, more than 50,000 people lost their lives due to the earthquakes that occurred in the Pazarcık and Elbistan districts of Kahramanmaraş on February 6, 2023 (Presidency of Disaster and Emergency Management, 2023).

Historically, epidemic diseases such as plague, cholera, influenza, yellow fever, typhoid, typhus, measles, syphilis, and tuberculosis have caused large-scale human losses (Güler, 2023: 199). Although the legal system aims to respond to social needs and adapt to changing conditions, it has preferred to take a passive stance in this area due to the relatively diminished impact of epidemics before the COVID-19 pandemic (Güler, 2023: 199). The contagiousness and lethality of the diseases causing pandemics are highly variable, and it is difficult to make definitive predictions on these issues due to the dynamic nature of viruses (Güler, 2023: 201). This is because the pandemic diseases seen around the world, such as EBOLA, SARS, MERS, and COVID-19, show how severe the consequences of this situation can be.

While elections are among the fundamental elements that ensure the legitimacy of democratic systems, the socio-political conditions in which they are held directly affect the nature of the electoral process. In times when society is facing a profound disaster, widespread loss of life, and serious problems in accessing necessities, the timing of elections must also be evaluated in the context of political legitimacy, social unity, and humanitarian responsibility. In this context, it is clear that force majeure cannot be overcome solely through technical arrangements; it must be assessed in a multidimensional manner in terms of the physical safety of the people, the right to political participation, and the creation of a healthy election atmosphere.

The holding of elections cannot be treated solely as a legal and procedural obligation; on the contrary, the extent to which the conditions in which society finds itself allow for participation in political processes must also be taken into account. This is because elections are not merely an act of going to the polls and casting a vote; they are a mechanism that requires voters to be able to consciously form their political preferences and actively participate in political campaign processes. However, in post-disaster crisis environments, individuals' priority is survival rather than participating in political decision-making processes.

Democracy is a model of governance that enables the people to express their political will under healthy and fair conditions, alongside regular elections held on specific dates. Therefore, discussions about postponing elections during periods of widespread humanitarian crises should not be viewed as weakening democratic processes, but rather as a means of ensuring the sustainability of democracy and meaningful participation.

The state and political structures need the individuals of the society they rule over to maintain their existence. Indeed, the mentality of "*the state lives so that the people may live*", which has an important place in Turkish political tradition and summarizes the basic philosophy of state administration, clearly reveals the fact that the existence of the state is dependent on the existence and welfare of the people. From this perspective, while the importance of elections in terms of democratic functioning is indisputable, it is clear that, in addition to being a legal requirement, elections after major humanitarian disasters must be approached from a human-centered perspective.

Political legitimacy is not only the essence of law and democracy but also a functional political psychological tool (Şakar, 2024: 9). The organization of democratic elections under normal conditions and circumstances is a political, social, economic, and, most importantly, psychological necessity. It is a formula that makes political legitimacy valuable. The harmonious functioning of democratic discourse and action depends on the integration of perception with reality. Therefore, elections due to natural disasters, including the postponement of elections in the constitutional text, will be consistent with fundamental principles such as transparency, the rule of law, equality, and fairness, and political-psychological factors that enhance political legitimacy will provide a dynamic. The practical processes experienced will be the product of a harmonious constitution or reformist effort that makes the feasibility of elections visible. It seems essential to take this criterion into account in the context of new constitutional efforts.

The sustainability of social order is possible not only through elections held on specific dates, but also through meeting the vital needs of individuals. In this context, an approach such as "can only be postponed due to war," as stated in the constitution, provides a very narrow framework for postponing elections. In addition, it could be regulated that elections can be postponed by the Grand National Assembly of Turkey, which consists of the representatives of the people, in cases of force majeure such as natural disasters or dangerous epidemics. It could be envisaged that the representatives of the people, the members of parliament, would convene urgently during such periods and postpone the elections by a parliamentary decision with a majority of at least three-quarters or more.

CONCLUSION

In its most general form, the concept of democracy, which means the participation of the people in the decision-making process, has taken its place in various arenas and discussion platforms from the past to the present. If we define democracy as a process, it consists of components such as political parties, active participation, the constitution, parliament, and civil society organizations. If any of these components are missing, democracy cannot continue to exist and will lose its significance. The essential conditions for democracy, which provide the opportunity to monitor political authorities, include elections, the existence of fundamental rights and freedoms, the opposition having a chance to come to power, the supremacy of elections, and the effective participation of citizens in the administrative process through various methods.

The concept of democracy works through the people governing themselves via representatives they elect. In many countries, the effective involvement of citizens in the administrative process is one of the indispensable conditions of democracy. This depends on elections being held fairly and at regular intervals. Otherwise, due to the uncertainty of elections, this useful tool will lose its meaning, and democracy will remain only in name.

Looking at the history of the Turkish constitution, the 1921 and 1924 constitutions did not include any provisions regarding the grounds for postponing elections. However, the 1876 and 1961 constitutions stipulated that elections could be postponed due to war. The 1982 Constitution stipulates that elections may be postponed (delayed) for one year by the Grand National Assembly of Turkey due to war. Apart from this, there is no provision stipulating that elections may be postponed due to natural disasters, epidemics, etc.

The current framework of the 1982 Constitution only allows elections to be postponed due to war. However, the major earthquakes and global pandemics experienced in the recent past have clearly demonstrated that extraordinary circumstances are not limited to war. At this point, constitutional regulations need to be updated to protect democratic legitimacy. Democracy is a culture of governance that, in addition to holding elections at specific intervals, enables the people to participate in governance freely and consciously. If social conditions do not allow people to form their political preferences in a healthy environment, revisiting this issue would be beneficial from a social perspective.

However, the expansion of constitutional regulations on the postponement of elections should not be left vague in a way that paves the way for arbitrary practices. To prevent the abuse of extraordinary circumstances, constitutional safeguards should be established to ensure that elections are postponed only for

legitimate and objective reasons. The decision to postpone elections should be taken by the legislative body representing the will of the people, which would strengthen the democratic legitimacy of this process.

Considering the effects of social traumas on political behavior, it is evident that conducting election processes solely according to a formal calendar does not always produce democratic legitimacy. After major disasters, voters' psychological fragility, uncertainty, and search for security can weaken their capacity to participate in political processes. Therefore, constitutional debates regarding the postponement of elections should be approached from a perspective that ensures voters can exercise their free will under healthy conditions. Regulations on how elections should be managed during traumatic periods should be designed as protective mechanisms aimed at enabling the people's will to manifest in the healthiest way possible, rather than undermining the essence of democracy.

Consequently, election processes must be organized in accordance with the principles of democracy, human rights, and the rule of law to adapt to extraordinary circumstances. However, this organization must be handled with care so as not to harm the essence of democracy, to reflect the will of the people, and to prevent the exploitation of extraordinary circumstances. The existence and continuity of the state are possible through the security of individuals and the protection of their fundamental rights. In this context, the understanding that "*the state lives so that the people may live*" should be adopted not only as an ethical principle but also as one of the fundamental principles necessary for shaping the constitutional system.

REFERENCES

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2018). Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri. (E.T. 01.01.2025). https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf.
- Akad, M. ve Vural-Dinçkol, B. (2011). *Genel Kamu Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları.
- Akıncı, A. ve Eriş V. (2019). 21. Yüzyıl Demokrasilerinde Siyasal Katılım ve Türkiye. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 35-55.
- Aliefendioğlu, Y. (2005). Temsili Demokrasinin “Seçim” Ayağı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (60), 71-96.

- Aslan, Ö. (2023). *Anayasal Boyutuyla İnsan Hakları: Türkiye Örneği*. İstanbul Medeniyet Üniversitesi. (Yayımlanmış Doktora Tezi).
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Beetham, D. (2016). *Demokrasi ve İnsan Hakları*. Translated by. B. Canatan. Ankara: Liberte Yayınları.
- Council of Europe. *Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as Amended by Protocol No. 11*. Paris, March 20, 1952, Article 3. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.
- Çuçen, A. (2011). *İnsan Hakları*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven : Yale University Press.
- Dahl, R. A. (2021). *Demokrasi Üzerine*. Translated by. B. Kadioğlu. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Damlapınar, Z., ve Balcı, Ş. (2013). Seçmenin Zihnindeki Aday İmajını Belirleyen Etkenler: 28 Mart 2004 Yerel Seçimleri Alan Araştırması. *Selçuk İletişim*, 4(1), 58-79.
- Daver, B. (1988). Seçim Sistemi ve Anayasa Yargısı. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 5(), 131-147.
- Dinçkol, B. (2017). Atina Demokrasısından Roma Cumhuriyetine-"Demos"tan "Populus Romanus"a. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 23(3), 751-765.
- Doğan, A., ve Göker, G. (2010). Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi: 29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 159–187.
- Filiz, U. ve Polat, F. (2022). Sosyo-Psikolojik Faktörlerin Seçmen Davranışlarına Etkileri: Pamukkale Üniversitesi Örneği. *PJESS*, 9(1), 83–116.
- Gözübüyük, A. Ş. (2002). *Anayasa Hukuku* (10. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Güler, F. (2023). Tehlikeli Salgın Hastalıklar Sebebiyle Seçimlerin Ertelenmesi. *Anayasa Yargısı*, 40(1), 197-235.
- Heywood, A. (2015). *Siyasetin Temel Kavramları*. Translated by. H. Özler. Ankara: Liberte Yayınları.
- Hirschberger, G. (2018). Collective Trauma And The Social Construction Of Meaning. *Frontiers In Psychology*, 9, Article 1441.

- Huntington, S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman and London: University of Oklahoma Press.
- İba, Ş. (2022). *Anayasa Dersleri: Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku* (Gözden Geçirilmiş 4. Bası). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kalabalık, H. (2021). *İnsan Hakları Hukukuna Giriş* (3.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kapani, M. (2013). *Kamu Hürriyetleri* (7. Tıpkı basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kapani, M. (2017). *Politika Bilimine Giriş* (56. baskı). İstanbul: BB101 Yayınları.
- Kavsıracı, O. (2024). *Türkiye’de polis(lik): Tarihsel Süreç, Rol ve Yöntemler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kılıç, H. İ. (2025). Türkiye’de Seçmen Davranışının Boyutları: Etki Alanları Eksenindeki Örüntüler ve İlişkiselilikler. *Eğitim Bilim Toplum*, 21(84), 54-87.
- Kurtbaş, İ. (2015), A Psycho-Political Analysis Of Voting Pscyhology “An Empirical Study On Political Psychology”, *Journal Of Administrative Sciences And Policy Studies*, 3(2), 91-11.
- Meriç, Ö. (2013). *Yeni Medya ve Dijital Demokrasi: Siyasal Yaşamdaki Görünümleri Olarak A.B.D. Örneği*. Dicle Üniversitesi 1. Uluslararası Siyasal İletişim, Demokrasi ve Yeni Süreçler Sempozyumu Bildiriler Kitabı.
- Mumcu, A. ve Kuzeci E. (2019). *İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri* (8. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Nohutçu, A. ve Ziyrek, A. (2020). *Osmanlı-Türk Anayasa Metinleri* (1. baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Özbudun, E. (2003). *Türk Anayasa Hukuku* (Gözden Geçirilmiş 7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özden, M. (2022). Demokrasinin İlkeleri ve Kurumları. C. Vatandaş, S. Öztaş ve M. Özden. *Milli Egemenlik ve Demokrasi* (s.37-59). Ankara: TBMM Basımevi.
- Özkaya, Ö (2021). Egemenlik Kavramının Gelişim Serüveni: Klasikten Küresele. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 4(1), 46-61.
- Park, C. L. (2013). *Trauma And Meaning Making: Converging Conceptualizations And Emerging Evidence*. J. A. Hicks and C. Routledge. The Experience Of Meaning In Life: Classical Perspectives, Emerging Themes, And Controversies (p. 61–76). New York: Springer.

- Sevinç, H. ve Göz, M. M. (2024). Doğal Afetlerin Seçmen Davranışı Üzerine Etkisi: 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi Örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1), 790-821.
- Soysal, M. (1997). *100 Soruda Anayasanın Anlamı* (11. Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Şakar, Z. (2025). A Study on The Psycho Political Reasons for The European Union's Policy of Integration, Security, and Peace in Europe. *İçtimaiyat*, 9(2), 645-663.
- Şakar, Z. (2025). Popülizmin ve Popülist Hareketlerin Yükselişinin Psiko-Politik Nedenleri. *Politik Psikoloji Dergisi*, 4(2).
- T.C. Anayasa Mahkemesi. (1876). 1876 Kânûn-ı Esâsî. Önceki Anayasalar. (E.T. 2.10.2024). <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1876-k%C3%A2n%C3%BBn-i-es%C3%A2s%C3%AE/>.
- T.C. Anayasa Mahkemesi. (1921). 1921 Anayasası. Önceki Anayasalar. (E.T. 2.10.2024). <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1921-anayasasi/>.
- T.C. Anayasa Mahkemesi. (1924). 1924 Anayasası. Önceki Anayasalar. (E.T. 3.10.2024). <http://anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>.
- T.C. Anayasa Mahkemesi. (1961). 1961 Anayasası. Önceki Anayasalar. (E.T. 4.10.2024). <http://anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Erişim Tarihi: (E.T. 18.12.2024). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>.
- Teziç, E. (2007). *Anayasa Hukuku* (12. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Tunç, H. (2008). Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1113-1132.
- United Nations. *International Covenant on Civil and Political Rights*. Adopted December 16, 1966; entered into force March 23, 1976, in accordance with Article 49. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.
- Yayla, A. (2018a). *Anayasa Teorisine ve Hukukuna Giriş* (2. Baskı). Ankara: Adres Yayınları.
- Yayla, A. (2018b). *Siyasi Düşünce Sözlüğü* (5. baskı). Ankara: Adres Yayınları.
- Yazar, E. (2023). Vatandaşlıktan yoksun bırakmada gözetilmesi gereken ilkeler: İnsan hakları açısından bir değerlendirme. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 1, 165-219.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 – Mw: 7.6 Depremleri Raporu. (E.T. 01.01.2025).

https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf.

United Nations. *Universal Declaration of Human Rights*. December 10, 1948, Article 21. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.

Yüzbaşıoğlu, N. (2024). *Anayasa Hukukunun Temel Metinleri* (16. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.

Zabcı, F. (2023). *Demokrasi Düşüncesinin Doğuşu ve Gerilimleri*. M. Çınar. *Demokrasi: Kavram, Kurum, Süreç* (s. 23-46). Ankara: İletişim Yayınları.

**POPÜLİZMİN İNCE-MERKEZLİ BİR İDEOLOJİ OLARAK
KAVRAMSALLAŞTIRILMASI: KAVRAM, LİTERATÜR VE
ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME**

Mesut Can Akçay¹

Öz

Bu çalışma Michael Freeden'in morfolojik ideoloji yaklaşımında kategorize ettiği "ince-merkezli ideoloji" kavramsallaştırmasına odaklanmaktadır. Çalışmada, Freeden'in analizinden ilham alarak popülizmi "ince ideoloji" olarak değerlendiren görüşlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca popülizmin kavramsal esnekliğinin popülizmi ideoloji olarak ele alan araştırmalardaki yansımaları incelenerek "ince ideoloji" kavramsallaştırmasının literatürdeki güçlü ve zayıf yönleri analiz edilmiştir. Bu bağlamda çalışma ile ince ideoloji olarak popülizmin boyutlarını anlaşılır kılacak kavramsal bir çerçeve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Çalışmanın yöntemi eleştirel literatür analizidir. Bu bilgiler ışığında çalışmanın başlıca bulguları şu şekildedir: Freeden'in

¹Dr, Siyaset Bilimci, mesutcanakcay@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4375-8228.
Doi: 10.5281/zenodo.18147591.

Geliş Tarihi: 13 Ekim 2025
Received: 13 October 2025

Kabul Tarihi: 25 Kasım 2025
Accepted: 25 November 2025

Bu makaleye atıf için/ To cite this article: Akçay, M. C. (2025). Popülizmin İnce-Merkezli Bir İdeoloji Olarak Kavramsallaştırılması: Kavram, Literatür ve Eleştirel Bir Değerlendirme. *Politik Psikoloji Dergisi*, 5(2), 31-56.

yaklaşımında popülizm, kavramsal ve olgusal olarak tek başına bir ideoloji olarak tarif edilememektedir. Popülizm-ideoloji ilişkisi, popülizmin ince-merkezli ideoloji olarak çeşitli ideolojilere eklenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Popülizmi ince bir ideoloji olarak ele alan çalışmalar ekseriyetle popülizmin muhafazakarlık ve liberalizm gibi geleneksel ideolojilere eklenenebilen esnek yapısından hareket etmektedir. Freeden'in ince-merkezli ideoloji yaklaşımının popülizme uyarlanması literatüre yeni bir kuramsal analiz yöntemi kazandırmıştır. Nitekim bu analiz yöntemine sübjektiflik ve popülizmin bağlama özgü çeşitliliğinin yeterince dikkate alınmaması gibi nedenlerden dolayı eleştiriler getirilmiştir. Öte yandan Freeden'in yakın dönemde popülizmin ince ideoloji olarak tarif edilemeyecek kadar "zayıfca bir ideoloji" olduğuna yönelik dikkatleri literatürde yeni bir tartışma başlatmıştır. Çalışma ince ideoloji olarak popülizmin kavramdan literatüre eleştirel bir değerlendirmesini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, İdeoloji, İnce İdeoloji, Michael Freeden

THE CONCEPTUALIZATION OF POPULISM AS A THIN-CENTERED IDEOLOGY: CONCEPT, LITERATURE, AND A CRITICAL EVALUATION

Abstract

This study focuses on the conceptualization of the "thin-centered ideology", as categorized within Michael Freeden's morphological approach to ideology. The primary goal of this work is to examine perspectives that, drawing inspiration from Freeden's analysis, evaluate populism as a "thin ideology". Furthermore, the study analyzes the strengths and weaknesses of the "thin ideology" conceptualization within the literature by investigating how populism's conceptual flexibility is reflected in research that treats populism as an ideology. In this context, the study seeks to develop a conceptual framework that elucidates the dimensions of populism as a thin ideology. The method of the study is critical literature analysis. The main findings of the study are as follows: In Freeden's approach, populism cannot be defined as a standalone ideology, either conceptually or empirically. The relationship between populism and ideology emerges through populism's articulation as a thin-centered ideology within various ideological frameworks. Studies that treat populism as a thin ideology generally emphasize its flexible structure, which allows it to be integrated into traditional ideologies such as conservatism and liberalism. The application of Freeden's thin-centered ideology approach to populism has introduced a novel theoretical analysis method to the literature. However, this approach has faced criticism for reasons such as subjectivity and insufficient consideration of

populism's context-specific diversity. Furthermore, Freeden's recent observation that populism may be too weak to be classified as a thin ideology has sparked a new debate in the literature. The study provides a critical evaluation of populism as a thin ideology, from its conceptualization to its treatment within the literature.

Keywords: Populism, Ideology, Thin-centered ideology, Michael Freeden

GİRİŞ

Freedden (2003), önerdiği makro ve mikro ideoloji analiziyle ideolojileri “kalın” (thick-centered) ve “ince” (thin-centered) merkezli olmak üzere iki kategoride incelemektedir. Bu kategorizasyonda muhafazakarlık, liberalizm ve sosyalizm gibi geniş kapsamlı geleneksel ideolojiler “kalın ideolojiler” kategorisine girerken esnek ve sınırlı bir kapsama sahip olan milliyetçilik ve feminizm gibi ideolojiler ise “ince ideolojiler” kategorisinde değerlendirilmektedir. Freeden, önerdiği bu kategorik ideoloji ayrımı ile ideolojinin doğasına anlamaya yönelik kavramsal bir çerçeve sunmuştur. Bu analizde ince ideolojiler, geleneksel ideolojilere eklenerek varlığını sürdüren bir yapıda ele alınmaktadır. Freeden’in analizi ortaya atıldığı dönemde popülizm-ideoloji ilişkisine yönelik literatürde devam eden tartışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Öyleki Mudde ve Kaltwasser (2012, 2017) gibi araştırmacılar popülizmin ne olduğu sorusuna karşı popülizmi ince bir ideoloji olarak açıklamaya başlamıştır. Buna karşın Aslanidis (2016) ve Schroeder (2020) gibi araştırmacılar popülizmin ince ideoloji olarak kategorize edilmesinin metodolojik ve teorik açıdan tutarsızlığına dair eleştirilerde bulunmuştur. Nitekim Freeden (2017), popülizmin esnek ve sınırlı yapısına dikkat çekerek ince ideoloji olarak kategorize edilemeyecek kadar “zayıf bir yapıya” sahip olduğunu ileri sürerek literatürde yeni bir tartışma zemini yaratmıştır. Popülizmin ideolojik niteliğine yönelik süren tartışmalar literatürde canlılığını korurken Freeden’in analizine yönelik eleştiriler devam etmektedir. Bu çalışmada Freeden’in ideoloji analizinde geliştirdiği ince ideoloji kavramsallaştırmasının popülizme uyarlanmasının güçlü ve zayıf yönleri eleştirel bir şekilde analiz edilmektedir. Çalışmada ayrıca popülizm-ideoloji ilişkisinin boyutlarını anlaşılır kılacak bir kavramsal çerçeve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu bilgiler ışığında çalışmanın temel soruları şu şekildedir:

- Michael Freeden’in ince-merkezli ideoloji kavramsallaştırması popülizme nasıl uyarlanmıştır? Bu uyarlanmanın literatürdeki yansımaları nelerdir?
- İnce bir ideoloji olarak popülizmin güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
- İnce ideoloji çerçevesi, popülizm-ideoloji ilişkisini anlamaya dair nasıl bir katkı sağlamaktadır?

Çalışmanın odağını popülizm-ideoloji ilişkisine yönelik tartışmalarda sıklıkla kendisine yer bulan ince ideoloji kavramsallaştırması oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ideoloji teorileri, tanımları ve diğer yaklaşımlar kapsam dışında tutulmuştur. Benzer şekilde popülizme yönelik farklı yaklaşımlar sistematik bir incelemeye tabi tutulmamıştır. Bununla birlikte çalışma, ampirik veri üretmeyi amaçlayan bir araştırma niteliği taşımamakta; kuramsal ve yorumlayıcı bir analiz gerçekleştirmektedir. Çalışmanın yöntemi eleştirel literatür analizidir. Bu yöntem, popülizmin “ince ideoloji” olarak kavramsallaştırılmasına ilişkin literatürdeki farklı yaklaşımları yalnızca betimlemekle sınırlı kalmamakta; ince ideoloji çerçevesinden bu yaklaşımların kuramsal tutarlılığını ve kavramsal sınırlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda literatürde popülizmin ideolojik niteliğine dair ileri sürülen argümanlar; ideolojik çekirdeğin tanımı ve diğer ideolojilerle kurulan eklemleme biçimleri gibi analitik ölçütler üzerinden incelenmiştir. Bu yaklaşım, sosyal bilimler disiplininde eleştirel ve yorumlayıcı literatür incelemesi geleneği içerisinde konumlanmaktadır (Hart, 1998; Alvesson ve Sköldbberg, 2009).

I. LİTERATÜRDE POPÜLİZM

Günümüzde sosyal ve beşerî bilimler alanında geniş bir inceleme alanına sahip olan popülizm siyaset bilimi, sosyoloji, tarih ve iletişim çalışmaları gibi farklı disiplinlerde ele alınan çok katmanlı ve disiplinlerarası bir olgu olarak dikkat çekmektedir. Popülizm, çağdaş demokrasilerde siyasal aktörlerin “halk” ile “elitler” arasında bir karşıtlık kurarak halkın çıkarlarını temsil ettiklerini öne sürdükleri bir retoriğe dayanmaktadır. Bununla birlikte popülizm, 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri ve Rus Çarlığı’nda farklı dinamiklerle ortaya çıktığında henüz kitleler üzerinde mobilize edici bir etkiye sahip olduğu fark edilememiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Latin Amerika’da gözlemlenen popülist deneyimler de kavramın akademik literatürde yer edinmesi için yeterli bir zemin oluşturamamıştır. Pierre Rosanvallon (2023: 105)’un belirttiği üzere bu yıllarda literatürde genel kavramsal çerçevelerin dışına çıkılmasındaki güçlükler, popülizm çalışmalarının ancak 1950’lerden itibaren sistematik bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. Popülizm, bu bağlamda 1967’de Londra Ekonomi Okulu (LSE) tarafından düzenlenen “Popülizmi Tanımlamak” başlıklı konferansta geniş kapsamlı bir akademik tartışmaya konu olmuştur. Konferansta popülizm; tarihsel, kavramsal ve teorik yönlerden geniş kapsamlı bir şekilde ele alınırken gerçekleştirilen tartışmalar ve sunulan bildirilerden derlenen “Popülizm: Anlamları ve Ulusal Özellikleri” adlı kitap, literatürdeki öncü popülizm çalışmalarından biri olarak dikkat çekmiştir. Kitapta popülizmin farklı coğrafyalardaki tezahürleri karşılaştırmalı olarak incelenerek kavramın temel özelliklerine dair genel bir çerçeve geliştirilmeye çalışılmıştır (Ionescu ve

Gellner, 1969). Konferansta ileri sürülen görüşler popülizmin doğasına anlamaya yönelik erken bir çaba olarak dikkat çekse de kapsamlı ve her dönemde geçerli bir popülizm tanımı geliştirilememiştir. Popülizmin esnek doğası genel bir tanımın geliştirilmesini zorlaştırırken literatürde çeşitli tanımlama, kategorize etme ve sınıflandırma girişimlerinde bulunulmuştur. Sonuç olarak popülizmin çok boyutlu yapısı literatürde farklı yaklaşımların ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.² Popülizm araştırmalarında öne çıkan yaklaşımlar şu şekildedir: Siyasi Hareket (Di Tella, 1965), İdeoloji³ (Mudde ve Kaltwasser (2017), Söylem (Laclau, 1977), Tarz (Moffit, 2016), Strateji (Weyland, 2001).

Siyasi Hareket Yaklaşımı'nın çıkış noktasını popülizmin esnek ve statik olmayan yapısı oluşturmaktadır. Bu haliyle popülizm bir ideolojiden ziyade toplumsal ve siyasal dinamiklere uyum sağlayan bir hareket olarak temellendirilmektedir. Peter Wiles'e (1969: 166) göre popülizm, erdemin halkta ve onların geleneklerinde olduğuna inanan bir düşünce ya da harekettir. Bu tarife göre popülizm çeşitli ideolojilerin içinde ya da karşısında ortaya çıkmaktadır. Torquato di Tella da popülizmin statüko karşıtı bir hareketlenmeyle ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Ona göre toplumdaki orta düzey seçkinler arasında başlayan mücadele halkın beklentilerini artırırken popülizm kitle mobilizasyonunda etkili olmaktadır (Di Tella, 1965, aktaran Taggart, 2000: 13-14). Siyasal Strateji Yaklaşımı'nda ise partiler, seçimler, kitle mobilizasyonu gibi politik araçlar öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımda popülizm, ideoloji ya da hareket olarak değil, siyasal aktörlerin iktidar süreçlerinde başvurdukları bir strateji olarak açıklanmaktadır. Kurt Weyland (2001: 12-18), popülizmi; liderin kitle desteğini ihtiyaç duyduğu durumlarda başvurduğu siyasal bir strateji olarak tarif etmektedir.

Ernesto Laclau (1977, 2005) ve Chantal Mouffe'nin (2019) çalışmalarıyla kavramsal ve teorik bir çerçeve kazanan Söylem Yaklaşımı'nda popülizm, halk ve iktidar arasındaki karşıtlığın (antagonizma) söylemsel düzeyde nasıl kurulduğunu açıklayan siyasal bir mantık olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda antagonizma, halkın kimliğini doğrudan belirleyen bir çatışmadan ziyade bu kimliğin söylemsel düzeyde kurulmasını mümkün kılan bir mantık olarak tarif edilmektedir. Laclau'nun yaklaşımında üç merkezi kategori bulunmaktadır. Birinci kategoride toplumun kavram olarak şekillendiği ve popülizmin temellerinin atıldığı "söylem" yer almaktadır. İkinci kategori ise "boş gösterenler ve hegemonya"yı kapsamaktadır. Toplumdaki bozulmalar bu kategoride halk ve ötekilerin inşasına yol açmaktadır. Üçüncü kategoride popülizmin görünürlük

² Popülizm literatüründe öne çıkan yaklaşımlar çalışmanın yazarı tarafından derlenmiştir. Bu derlemede herhangi bir görüşe başvurulmamıştır.

³İdeoloji Yaklaşımı izleyen sayfaların konusunu oluşturduğu için ayrıca bu kısımda incelenmemiştir.

kazandığı “retorik” yer almaktadır. R retorik, düz anlamlı terimlerin mecazi kullanımıyla ortaya çıkmaktadır (Laclau, 2005: 67-72).

Siyasal Tarz Yaklaşımı’nda ise siyasal aktörlerin retorik tarzlarına odaklanılmaktadır. Bu yaklaşımda popülizm, çeşitli ideolojilere eklenenebilen esnek yapısı nedeniyle siyasal aktörlerin sıkça başvurduğu bir tarz olarak temellendirilmektedir (Taguieff, 1995: 9; Belge, 2018: 22). Popülizm bu bağlamda performatif, esnek ve ilişkisel boyutlarıyla siyasal bir tarz olarak kategorize edilmektedir (Moffitt, 2016). Literatürde sıkça söylem ve retorik kavramlarıyla karıştırılan “tarz” terimi, popülizm çalışmalarında nispeten yeni bir kullanım alanı bulmuştur. Benjamin Moffitt’in (2016) yakın dönemdeki çalışmaları popülizmin siyasal tarz olarak kavramsal ve teorik bir çerçeveye oturmasında önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca Canovan (1981: 314) da bazı çalışlarında popülizmin “bir tarz meselesi” olduğuna değinmiştir.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

II.A. İDEOLOJİ: KAVRAMSAL BİR BAKIŞ

Üzerinde görüş birliği bulunmayan ideoloji kavramı, literatürde oldukça geniş bir tartışma alanına sahiptir. Çeşitli tanım ve açıklama girişimleri ideolojinin ne olduğuna dair genel bir kanıya varılmasını güçleştirmektedir. Bu anlamda kimi araştırmacılar tarafından katı ve dogmatik doğası ile açıklanan ideoloji, kimi araştırmacılar tarafından baskın düşünce biçimleriyle açıklanmıştır (Gerring, 1997: 957). Heywood (2017), literatürdeki çeşitli ideoloji tanımlamalarına karşın kavramı bütüncül bir çerçevede açıklamaktadır. Ona göre “*ideoloji, mevcut iktidar ilişkilerini korumak, dönüştürmek ya da yıkmak amacıyla örgütlü siyasal eylemsel temel sağlayan az çok tutarlı fikirler bütünüdür.*” (Heywood, 2017: 10). Öte yandan, Terry Eagleton (1996: 18) literatürde öne çıkan ideoloji tanımlarını şu şekilde tasnif etmiştir:

- Toplumsal yaşamdaki anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci.
- Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi.
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler.
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya hizmet eden yanlış fikirler.
- Sistemli bir şekilde çarpıtılan iletişim.
- Özneye belirli bir konum sunan şey.
- Toplumsal çıkarlar tarafından güdülen düşünme biçimleri.
- Özdeşlik düşüncesi.

- Toplumsal olarak zorunlu yanılısama.
- Söylem ve iktidar konjonktürü.
- İçinde, bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam.
- Eylem ve inançlar kümesi.
- Dilsel ve olgusal gerçekliğin karıştırılması.
- Anlamsal kapanım.
- İçinde bireylerin toplumsal yapıyla olan ilişkilerini yaşadıkları kaçınılmaz ortam.
- Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç.

İdeoloji kavramı, Fransızcada “fikir bilimi” anlamına gelen “idéologie” teriminden türemiştir. Cambridge Dictionary, ideolojiyi “*bir siyasi sistemin, partinin ya da örgütün temelini oluşturan inançlar ya da ilkeler bütünü*” olarak tanımlamaktadır (Cambridge University Press, t.y.). İdeoloji, sosyo-politik bağlamda ilk defa Antonie Destutt de Tracy tarafından “Éléments d'idéologie” adlı kitapta kullanılmıştır. Kitapta ideoloji, tüm bilimlerin temeli olarak konumlandırılmıştır. Buna göre düşüncelerin kökenine dair gerçekleştirilecek bir araştırmada “yeni fikir biliminin” adil ve mutlu bir toplumun gereklerini ortaya çıkaracağı savunulmuştur. Bu anlamda ideoloji, Tracy tarafından yeni bir toplumsal düzen tasavvuru olarak bilim temelinde ele alınmıştır (Head, 1985: 33; McLellan, 1986: 5-6). İdeoloji kavramının siyasette ilk sistematik kullanımı Karl Marx ve Friedrich Engels’in “Die Deutsche Ideologie” adlı eserinde görülmüştür. Alman kültürel ve felsefi düşünce biçimine yönelik bir manifesto niteliği taşıyan kitapta, Alman idealizminin manevi ve romantik doğası eleştirel bir şekilde incelenmiştir (Marx ve Engels, 2013). Marx ve Engels’in ileri sürdüğü tezler “tarihsel materyalizmin” öncü düşüncesi olarak kabul edilmektedir. Marx ve Engels’e göre ideolojinin şekillenme sürecinde egemen sınıfların çıkarları belirleyici olmaktadır. İdeolojik yanılsamalar devlet aracılığıyla egemen sınıfların elinde araçsallaşarak tahakküm mekanizmasına dönüşmekte ve halk üzerinde baskı uygulanmasına yol açmaktadır. Marksizm olarak kavramsallaştırılan bu tezlerde; ideoloji, egemen sınıfların çıkarlarını önceleyen bir tarih üretimine hizmet ederek toplumsal gerçekliği çarpıtan bir mekanizma işlevi görmektedir (Heywood, 2017: 5-7; Freedman, 2003: 5-8).

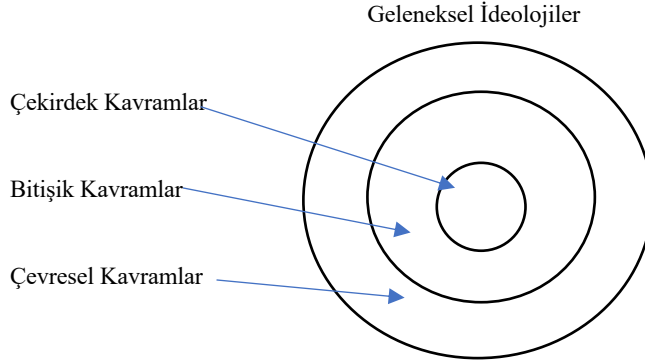
Antonio Gramsci, “Lettere dal Cercere” adlı eserinde ideoloji kavramına yeni bir bakış açısı getirerek Marksizm’e önemli katkılarda bulunmuştur (Gramsci, 2014). Kitapta; “hegemonya”, “organik aydın”, “mevzi savaşı”, “tarihsel blok” gibi kavramlar aracılığıyla ideoloji ve kültürün sınıf çatışması bağlamında örgütlenme ve yayılma süreçleri incelenmiştir (Hall, Lumley ve McLennan, 1985: 6). Gramsci, klasik Marksist yaklaşımın “egemenlik” anlayışından farklı olarak hegemonyayı sadece burjuvazinin değil aynı zamanda sivil toplum

aracılığıyla da uygulanan bir süreç olarak yeniden değerlendirmiştir. Ona göre, sivil toplum sınıf çatışmalarının yaşandığı bir mücadele alanıdır. Bu bağlamda Gramsci, ideolojinin maddi temelleri ve kültürel pratiklerinden hareket ederek toplumsal ilişkilerde yeniden üretildiğini ileri sürmüştür (Freeden, 2003: 19-21; Hall, Lumley ve McLennan, 1985: 8-11). Öte yandan Louis Althusser (1971: 141-148), “Idéologie et appareils idéologiques d’État” adlı eserinde ileri sürdüğü tezlerle Marksist ideoloji anlayışına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Althusser’e göre devletin; baskı aygıtları (hükümet, ordu, polis vb.) ve ideolojik aygıtları (aile, din, eğitim vb.) bulunmaktadır. İdeolojik aygıtlar, bireye birtakım yetkinlikler kazandırırken aynı zamanda egemen ideolojiye boyun eğmesini sağlamaktadır. Althusser, ideolojinin bireyler üzerindeki bu etkisinin toplumsal düzenin yeniden üretimine hizmet ettiğini ileri sürerek ideoloji literatüründe yeni bir tartışma başlatmıştır.

İdeoloji terimi literatürde kapsamlı bir çalışma alanına sahiptir. İdeolojinin tanımı, doğası ve farklı sosyo-kültürel ve sosyo-politik sistemlerdeki tezahürleri birçok araştırmaya konu olmuştur. Nitekim her dönem için geçerli bir ideoloji tanımı geliştirilememiştir. Bu durumun arkasındaki unsur tıpkı popülizmde olduğu gibi ideolojinin durağan bir yapıda olmamasıdır. Dolayısıyla her iki kavramın tanımlanmasındaki güçlükler ideoloji ve popülizm arasında ortak bir zemin meydana getirmektedir. Bununla birlikte popülizm ve ideolojiye yönelik çeşitli tanımlama girişimleri her iki kavrama dinamizm kazandırmaktadır.

II. B. MICHAEL FREEDEN’İN İNCE-MERKEZLİ İDEOLOJİ KAVRAMSALLAŞTIRMASI

Modern ideolojilerin karmaşık ve çok boyutlu yapısı Freeden’in ideoloji analizinin ortaya çıkış gerekçesini oluşturmaktadır. Freeden’e (2003: 78-81) göre ideolojilerin basit genellemeler ile tarif edilemeyecek kadar derinliğe sahip olması kavramın sistematik ve metodolojik açıdan açıklanmasını zorlaştırmaktadır. Freeden, önerdiği “makro” ve “mikro” ideoloji analiziyle ideolojinin doğasına yönelik kavramsal bir çerçeve geliştirmiştir. Makro analizde ideolojiler zaman ve mekân içindeki gelenekler olarak ele alınmaktadır. Bu kategoride hayali unsurların ne şekilde siyasi gerçekliğe dönüştüğü incelenmektedir. Makro ideolojiler; muhafazakarlık, liberalizm, sosyalizm gibi geleneksel ve kapsamlı ideolojileri içermektedir. Mikro analizde ise ideolojilerin iç yapısına odaklanılarak kavramlar arasındaki ilişkiler çözümlenmektedir. Freeden’e göre ideolojileri anlamak için kavramsal yapılardan hareket edilmelidir. Bu anlamda ideolojiler, “aile benzerlikleri”, “çekirdek”, “bitişik” ve “çevresel” kavramlar ile “geçirgen sınırlar” gibi unsurlar üzerinden analiz edilerek çeşitli ideolojik gruplara ayrılmaktadır.

Şekil 1. İdeolojilerin Çekirdek, Bitişik ve Çevresel Kavramları

Kaynak: (Heywood, 2017:13).

Freeden'in (2003: 61-63) analizinde çekirdek kavramlar ideolojinin merkezinde konumlanırken etrafında bitişik ve çevresel kavramlar yer almaktadır. Bitişik kavramlar çekirdeği desteklerken aynı zamanda anlamları belirginleştirmektedir. Örneğin özgürlük ve ilerleme fikri liberalizm ideolojisinin çekirdek kavramları olarak kabul edildiğinde demokrasi ve bireycilik bu çekirdeği çevreleyen bitişik kavramlar olarak merkezi güçlendirerek belirginleştirmektedir. Bu analizde çevresel kavramlar düşünce ve eylemin kesiştiği noktada konumlanmaktadır. Örneğin "özgürlük" soyut bir kavramken "mültecilerin ülkeye serbest girişi" gibi somut bir uygulamaya bağlanabilir. Freeden, çevresel kavramların tarihe ve duruma göre değişebildiğini ifade etmektedir. Öyleki bazı durumlarda çevreden gelen bir fikir çekirdeği etkileyebilmektedir. Bu duruma kadınların eşitlik haklarının daha önce çevresel bir kavramken liberalizmde bireysellik gibi çekirdek bir kavrama dönüşmesi örnek olarak gösterilebilir. Freeden'in analizinde "geçirgen sınırlar" ise ideolojilerin statik olmayan, farklı ideolojilerde görülebilen ve bağlamlara göre değişebilen kavramlardır. Örneğin, Brexit sürecinde popülist ve milliyetçi söylemlerin birleşmesi geçirgen sınırlara örnek teşkil etmektedir. Sonuç olarak Freeden'in analizinde ideolojiler, tümüyle şekilsiz olmadığı gibi tamamen statik de değildir. İdeolojilerin karakteristik özelliği esnek ve değişken olmalarıdır. Analizin ortaya koyduğu sistematik, liberalizmi "özgürlük" kavramıyla eş anlamlı gören basitleştirici yaklaşımların dışlanması sağlamaktadır. Freeden (2003: 79-81), ideolojilerin birbiriyle dengede olan çekirdek kavramlara sahip olduğundan hareket ederek bir kavramın diğerinin önüne geçmesinin ideolojik bütünlüğe zarar verdiği görüşündedir.

Freeden (2003), modern dünyada bazı ideolojilerin toplumların karmaşık yapıları içerisinde; ulusal kimlik, cinsiyetler, çevre hakları gibi spesifik konulara odaklandığına dikkat çekmektedir. Bu ideolojiler Freeden tarafından “ince ideoloji” olarak kavramsallaştırılmıştır. Freeden’in “ince ideoloji” tanımı şu şekildedir (2003: 98):

İnce bir ideoloji, ana akım ideolojiler gibi tanımlanabilir bir biçime sahip olmasına karşın ana akım ideolojilerin aksine sınırlı bir ideolojidir. Bir ideolojinin içermesini beklediğimiz birçok kavramı kasıtlı olarak ortadan kaldırarak ya da değiştirerek kendisini daha geniş düşünsel bağlamdan ayırır. Makro ideolojiler gibi tüm sorunları ele almaz ve gerek hedefleri gerekse de kapsamı açısından sınırlıdır.

İnce bir ideoloji makro ideolojilerin aksine geniş kapsamlı olmak zorunda değildir. Kendi başına var olabilen ince ideolojiler; bağımsız bir kimlik ve söyleme sahiptir. Örneğin popülizm, karakteristik olarak “halk” ve “elit” çatışması ile “biz” ve “onlar” gibi belirli gündemlere odaklanmaktadır. Bununla birlikte ince ideolojiler makro ideolojiler içerisinde konumlanabilmektedir. Bu anlamda ince ideoloji olarak milliyetçilik, mikro analizle incelendiğinde; ulusal kimlik ve ulusun kendi kaderini tayin etme hakkı gibi çekirdek kavramların diğer kavramlarla ilişkisinin çözülmesi gerekmektedir. Bu çözümlemede milliyetçiliğin; kaynakların adil dağıtımı ya da bireysel özgürlükler gibi geniş kapsamlı sorulara cevap vermesi beklenmemektedir. Dolayısıyla milliyetçilik; muhafazakarlık, liberalizm, faşizm gibi geniş kapsamlı ideolojiler içerisinde kendisine yer bulan ince ideoloji olarak tarif edilmektedir (Freeden, 2003). Bu bilgiler ışığında Freeden’in ince ideoloji kavramsallaştırmasının öne çıkan unsurları şu şekilde ifade edilebilir: Freeden’in (2003) makro ve mikro ideoloji analizi takip ettiği metodoloji ile popülizmin doğasını anlamaya yönelik önemli bir çerçeve sunmaktadır. Popülizm bu çerçevede mikro analiz düzeyine uygun olmasına karşın Freeden (2017: 3), popülizmin ince ideolojilerden farklı bir yapıda olduğuna dikkat çekmektedir. Ona göre popülizm, geleceğe yönelik olumlu bir tasavvura sahip olmadığı gibi ilkel sezgilere dayanmaktadır. Esnek, sınırlı ve genişleme kapasitesinden yoksun olarak popülizm “zayıf” bir ideolojidir. Mikro analiz düzeyinde kavramsallaştırılan ince ideolojiler, daha geniş potansiyele sahipken popülizmin çekirdeği kendi sınırlarıyla kuşanmıştır. Freeden, popülizmi bu özelliğinden dolayı “zayıfça ince ideoloji” (emaciatedly thin) olarak tarif etmektedir. Başka bir ifadeyle popülizm, zayıf bir kapsama sahip olduğu için ince ideolojilerden farklı bir şekilde değerlendirilmektedir.

Bu analize göre popülizmin herhangi bir özelliği makro ideolojilerin herhangi bir özelliği ile kesişebilmektedir. Bu durum ideolojilerin çekirdeklerine daha yakın

ya da uzak bir noktada gerçekleşebilir. Tarihsel süreç içerisindeki çeşitli popülizmler, fikrî olarak izole edilmiş temel özellikleri dışında birbiriyle çok az ortak noktaya sahiptir. Ayrıca bu özellikler ekseriyetle geçici, rastgele ve uçucu kavramlar ortaya çıkarmaktadır. Popülizm, çevresinde aniden ortaya çıkan küresel bir sorun, ekonomik kriz ya da göç gibi olaylara süratle tepki göstererek olayları anında ideolojik çekirdeğine yansıtabilen bir özelliğe sahiptir. Bununla birlikte popülizm, olaylara filtresiz bir şekilde yaklaşmaktadır. Oysa geleneksel ideolojilerin gündemdeki herhangi bir olaya karşı önceden düşünülmüş, sistematik bir yanıt geliştirmektedir. Freeden'e (2017: 6-7) göre popülizm, korku ve kaygı gibi saf duygulardan beslenmektedir. Olaylar karşısında politik aktörlere tehditler savurarak kitle mobilizasyonu yaratmayı hedeflemektedir. Distopik tasavvurlar ve komplo teorileri gibi kötücül söylemler popülizmin ideolojik çekirdeğinde yer alan unsurlardır. Ayrıca geleneksel ideolojilere kıyasla esnek ve geçici bir yapıya sahip olan popülizm, ideolojilerin dogmatik, sistemli ve tutarlı yapılarından uzaktır. Bir anlamda popülizm; esnek ve çoğu zaman tutarlılıktan yoksun bir ideolojik çerçeveye oturmaktadır.

İdeolojiler; iletişim gücü, kitlelere hitap etme, sağlamlık, esneklik, basitleştirme dengesi gibi kriterlerle ölçülmektedir. Popülizm, kitle mobilizasyonu gibi özellikleriyle bu kriterlerin bazılarını karşılamaktadır. Buna karşın entelektüel derinlik ve kalıcı gündem oluşturma gibi konularda zayıf kalmaktadır. Freeden (2017: 9-10), Brexit sürecine dikkat çekerek popülist söylemin hızlı ve etkili bir şekilde yayıldığını, ancak sürdürülebilir bir ideolojik çerçeve oluşturamadığını ifade etmektedir. Popülizm, gündemdeki konulara kapsamlı bir şekilde eğilmediği gibi ortaya koyduğu konularda da özgünlükten yoksundur. Sonuç olarak Freeden popülizmi, karmaşık sorunları örtmek için kullanılan bir "hayalet ideoloji" olarak görmektedir. Bu nitelik popülizmin özgün bir ideoloji olmasına engel olurken amorf ve çatışmacı bir yeni ideoloji türü olma ihtimalini artırmaktadır. Popülizm bu özelliklerin benzersiz fakat zayıf bir bileşimini sumaktadır.

III. BULGULAR

Bu bölümünde yer alan bulgular, çalışmanın giriş bölümünde paylaşılan eleştirel literatür analizi doğrultusunda ortaya koyulmuştur. Bu anlamda popülizmin ideolojik niteliğine ilişkin literatürde öne çıkan kuramsal argümanlar, Michael Freeden'in morfolojik ideoloji yaklaşımı temel alınarak eleştirel biçimde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda popülizme atfedilen kavramlar; Freeden'in ideolojik çekirdek, bitişik ve çevresel unsurlar ayrımı temel alınarak sınıflandırılmış, bu çerçevede popülizmin ince ideoloji olarak kavramsallaştırılmasının imkân ve sınırları tartışılmıştır. Dolayısıyla burada

sunulan bulgular, literatürdeki görüşlerin doğrudan aktarımını değil, Freedon’ın morfolojik ideoloji yaklaşımı çerçevesinde yürütülen kuramsal bir değerlendirme sürecinin sonuçlarını yansıtmaktadır.

III. A. İNCE- MERKEZLİ İDEOLOJİ KAVRAMSALLAŞTIRMASININ POPÜLİZME UYARLANMASI

Popülizmde “halk” sınırları saptanmış, homojen bir bütün olarak kavramsallaştırılmaktadır. Mudde’ye (2004: 543-544) göre popülistler, toplumu “yozlaşmış seçkinler ve “saf insanlar” olmak üzere birbiriyle çatışan iki karşıt grup olarak görmektedir. Bu tarif içerisinde ekonomik ve siyasi elitler, ülkenin mevcut sorunlarıyla ilişkilendirilerek geniş halk kitlelerinin öfkesiyle karşı karşıya getirilmektedir. Popülist retoriğin bu stratejisi geniş halk kitlelerinin mobilize edilmesinde esaslı bir unsurdur. Popülistler, ülkenin mevcut sorunlarını müesses nizam ile ilişkilendirerek toplumda bir tür halk-elit çatışması yaratmaktadır (Decker, 2008: 123; Taggart, 2000: 110). Elitler halktan kopuk olmakla itham edilmekte ve mevcut düzenin değiştirilmesi için “mücadele” teması gündeme getirilmektedir. Popülistlerin “mücadele” vurguları ekseriyetle “milli irade” söylemiyle somutlaşmaktadır. Seçmen çoğunluğunun ortaya çıkardığı irade popülistler tarafından kutsallaştırılmaktadır. Çoğunluğun reddedildiği bu anlayışta çoğunluğun iradesi yüceltilmektedir. Saf ve homojen bir bütün olarak kavramsallaştırılan halk çoğunluğu oluştururken çoğunluğun dışında kalanlar dışlanmaktadır (Müller, 2018: 119-121; Decker, 2008: 123; Inglehart ve Norris, 2016: 7).

Popülist retorikte karizmatik liderliğin yeri oldukça tartışmalıdır. Her karizmatik lider popülist olmayacağı gibi her popülist liderde karizmatik olmak zorunda değildir (Mudde ve Kaltwasser, 2017: 62; Mazzarella, 2024: 291-293). Max Weber’in lider tipolojisinde kendisine olağanüstü nitelikler atfedilen karizmatik lider, popülist siyasette; halkın istek ve taleplerini yansıtan bir söylem geliştirerek müesses nizama meydan okumaktadır (Taggart, 2000: 101-102). Kendisini sıklıkla halkın sesi olarak tarif eden popülist liderler, toplumdan dışlanmış hisseden kitleler üzerinde etkili olabilmektedir. Örneğin Hugo Chavez, ülkenin mevcut sorunlarını demokratik çözümlerle değiştirmeyi vadederek kitleler üzerinde etkili olmuştur. Chavez’in halk ile kurduğu bağ onu “halkın sesi” haline getirmiştir. Halkın gerçek temsilcisi olarak görülen Chavez, geniş bir kitle desteğiyle iktidara yürümüştür (Stavrakakis et al., 2016: 58; Müller, 2018: 51). Popülist retoriğin temel unsurları sağ ve sol kanat ideolojilerde farklı şekillerde görülebilmektedir. Bu durumda popülizmin eklemlendiği ideolojinin kökleri ve hedef kitlesi belirleyici olmaktadır (Akçay, 2025). Örneğin elit karşıtlığı her iki popülizm türünde ortak bir unsurdur. Nitekim sağ popülistler ekonomik ve siyasi

elitleri “ulusal kimliğe” zarar vermekle suçlarken sol popülistler gelir dağılımında eşitsizlik ve cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlara yol açtıkları için elitleri hedef göstermektedir (Decker, 2008; Ostiguy ve Casullo, 2017; De Cleen, 2017; Eatwell ve Goodwin, 2018).

Tablo 1. Popülizmin Çekirdek Kavramları⁴

Kavram	Tanım	Örnek
Milli İradenin Üstünlüğü	Siyasi kararların temelinde “milli irade” vurgusu bulunmaktadır. Halk ahlaki açıdan üstün kabul edilir.	Halkın sesi olduğunu iddia eden popülist liderlerin kendilerini halk ile özdeşleştirerek kitleleri mobilize etmesi. Latin Amerika popülizmleri tipik örnek teşkil eder. Geçmişte Chavez (McKay ve Calque, 2024: 58), günümüzde Trump (Kjeldgaard-Christiansen, 2024), kendisini halkın sesi olarak gören politikacılara örnektir.
Homojen Halk	Toplumdaki farklılıklar göz ardı edilmektedir. Toplum homojen bir bütün olarak tanımlanır.	Homojen grup, “gerçek halk” olarak tarif edilir. Gerçek halkın dışında kalanlar ötekileştirilir. Avrupa’daki radikal popülist sağ partilerin söylemleri örnek gösterilebilir. Marine Le Pen’in göçmen karşıtı söylemleri (Wilcox, 2015) ile Viktor Orbán’ın “ <i>Macarlar her yerde tek ve bölünmez bir halktır.</i> ”, “ <i>Bu ülke Macarların ülkesidir.</i> ” ifadeleri homojen halk vurgusunu öne çıkarmaktadır (Orbán, 2024).
Antielitizm	Ekonomik ve siyasi elitler halka ihanet etmekle suçlanır.	Popülistler, siyasi ve ekonomik elitleri halka ihanet etmekle suçlamaktadır. Buradaki amaç elitleri ve halkı karşı karşıya getirmektir. Örnek: Podemos, “la casta” söylemiyle siyasi elitleri halktan kopuk, yozlaşmış elitler olarak itham etmiştir (Kaltwasser ve Sandoval, 2024: 545). Benzer şekilde, ABD Başkanı Trump’ın yakın dönemde ülkedeki elitleri hedef alan söylemleri (Collinson, 2025) ile Bernie Sanders’in 2016’da New Hampshire’de gerçekleştirdiği zafer konuşmasında siyasi ve ekonomik elitleri demokrasiyi baltalamakla itham etmesi (Golshan, 2016) örnek gösterilebilir.

Freeden’in ince ideoloji kavramsallaştırması popülizmin esnek ve farklı şartlara uyum sağlayan yapısını anlamak için ideal bir çerçeve sunmaktadır. Popülizmin;

⁴ Tablo 1’de paylaşılan örnekler, popülizmin farklı ideolojik çizgiler ve coğrafi bağlamlarda benzer çekirdek kavramlar etrafında biçimlenebildiğini göstermek amacıyla çeşitlendirilmiştir.

homojen halk kavramsallaştırması, elit karşıtlığı, genel irade ve karizmatik liderlik gibi karakteristik unsurları Freeden'in analizinde "çekirdek" kavramlar olarak değerlendirilebilir. Popülist retoriğe ilişkin literatürde dağınık bir şekilde ele alınan bu kavramsal unsurlar, Freeden'in ideolojik morfoloji yaklaşımı esas alınarak analitik bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Tablo 1'de popülist retoriğin literatürde öne çıkan unsurları Freeden'in yaklaşımı çerçevesinde "çekirdek" kavramlar olarak yeniden sınıflandırılmıştır.

Tablo 1'de ince bir ideoloji olarak popülizmin kavramsal çözümlemesinde öne çıkan kavramların tanım, örnek ve bağlamları paylaşılmıştır. Freeden'in analizine göre popülizmin dar bir çekirdeğe sahip olması kapsamlı bir ideoloji olarak değerlendirilmesine engel olmaktadır. Zira popülizmin kavramsal esnekliği; muhafazakarlık, milliyetçilik, sosyalizm gibi makro ideolojilere eklenmesi için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Örneğin popülizmin elit karşıtlığı farklı coğrafyalarda farklı bağlamlar kazanmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca sağ ve sol popülizmde elit kavramının içeriği değişebilmektedir. Bu sınıflandırma, popülizmin dar bir ideolojik çekirdeğe sahip olduğuna dair kuramsal iddiaların kavramsal düzeyde test edilmesine imkân tanımaktadır. Bu aşamada popülizmin kavramsal bileşenleri ince ideoloji çerçevesinden kategorize edilmiştir.

Tablo 2. İnce İdeoloji Çerçevesinden Popülizm

Boyutlar	Açıklama
Odak Nokta	Milli irade ve antielitizm.
Çekirdek Kavramlar	Halk üstündür. Halk homojen bir bütündür. Toplum "biz" ve "onlar" olarak ayrılmıştır.
Çevresel Kavramlar	Saf ve erdem sahibi olarak halk. Elitlerin yol açtığı krizler. Halk ile aracasız, basit ve doğrudan iletişim kurulması.
Bitişik Kavramlar	Halkın egemenliği söylemi. Belirgin kimlikler. Adalet ve eşitlik talebi.
Geçirgen Sınırlar	Örneğin antielitizm, sağ ve sol popülizmde farklı şekillerde tezahür eder. Ayrıca liberalizm ve milliyetçilik gibi ideolojiler ile kesişebilir.
Bağlam	Popülist liderin kitleleri mobilize etmesi. Temsil krizi gibi durumlarda yükselir.
Geleneksel İdeolojiler ile İlişki	Popülizm, geleneksel ideolojilerle birleşerek farklı şekillerde tezahür edebilir.

Kaynak: Tablo araştırma bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Tablo 2'de Freeden'in ince ideoloji çerçevesi temel alınarak popülizmin çözümlemesi yapılmıştır. Bu çözümlemede "milli irade" ve "antielitizm" odak noktayı oluşturmaktadır. İnce ideoloji olarak popülizmin çekirdek kavramlarını;

milli irade, antielitizm, homojen halk, biz ve onlar ayrımı gibi unsurlar oluştururken; çevresel kavramları halkın ahlaki üstünlüğü, elitlerin yol açtığı krizler ile halk ile kurulan aracısız iletişim biçimi oluşturmaktadır. Popülizmin bitişik kavramlarına ise egemenlik, adalet ve eşitlik talepleri ile kimlik siyaseti örnek verilebilir. Bu kavramların içeriği sağ ve sol popülizmde farklı şekillerde tezahür etmektedir. Örneğin sağ popülizmde ulusal kimlik öne çıkarılırken sol popülizmde toplumsal sınıfların kimlikleri öne çıkarılmaktadır. Geçirgen sınırlar, sağ ve sol popülizmde farklılaşabildiği gibi diğer ideolojilerle kesişebilme özelliğine sahiptir. Örneğin, popülist söylem içerisinde geleneksel değerler vurgusu muhafazakarlık ideolojisi ile kesişebilmektedir. Analiz içerisindeki örnek bağlam popülist liderin kendisini halk ile özdeşleştirerek kitleleri mobilize etmesidir. Makro ideolojiler ile ilişkide ise ince ideolojinin birleştiği ideolojiye göre şekillenmesi dikkat çekmektedir. Bu duruma Avrupa'daki sağ popülist partilerin milliyetçilik vurgusu örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 3. Popülizmin Çekirdek Kavramı Olarak “Antielitizm” Çözümlemesi

Açıklama	Örnek Olay	Geçirgen Sınır
Popülist retorikte halk, erdemli ve homojen bir bütün olarak kavramsallaştırılırken yerel ya da küresel elitler toplumsal sorunların sorumlusu olarak işaret edilmektedir.	ABD’ Başkanı Trump, küresel elitleri adil olmayan ticaret anlaşmaları nedeniyle hedef alırken yerel elitleri yozlaşmışlık ve halk düşmanlığı ile itham etmektedir (The White House, 2025).	Popülizmde antielitizm, halk ve seçkinler arasındaki kutuplaşmayla tezahür ederken liberalizmde antielitizm, devlet aygıtı içerisinde bireysel özgürlüklerin öne çıkarılmasıyla tezahür etmektedir.

Kaynak: Tablo araştırma bulgularına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Tablo 1 ve Tablo 2’de yer alan unsurlar popülizmin, “ince ideoloji” olarak kavramsallaştırmasına yönelik analitik bir çerçeve sunmaktadır. Ancak popülizmin esnek, tepkisel ve ani değişimlere açık yapısı net bir ideolojik çerçeveye oturmasını güçleştirmektedir. Freedon’ın (2017) popülizm yaklaşımına göre popülizm; feminizm ve milliyetçilik gibi ince ideolojilerden ayrılarak “zayıfça ince ideoloji” haline gelmektedir. Bu yaklaşımda popülist retoriğin “milli irade” söyleminde çoğunluğun iradesi mutlaklaştırılarak demokratik süreçler basitleştirilmektedir. Ayrıca mikro düzeyde popülist lider, halkın iradesini tekelleştirme eğilimi göstermektedir. Freedon’e göre bu irade geleceğe dönük olumlu bir vizyondan yoksun olduğu için ideolojik derinliği bulunmamaktadır (2017: 3). Benzer şekilde popülistlerin halkı ahlaki ve homojen bir bütün olarak kavramsallaştırmaları popülizmin ilkel sezgilere dayalı yapısını göstermektedir. Popülizmin böylesine karakteristik bir esnekliğe sahip

olması kavramın zayıf doğasını ve genişleme kapasitesinden yoksun oluşuna ışık tutmaktadır. Popülist retoriğin karakteristik özelliklerinden olan antielitizm de popülizmin “zayıfça ideoloji” niteliğini göstermektedir. Tablo 3’te antielitizm kavramının popülizm içindeki konumu, örnek olay üzerinden çözümlenmiştir.

Tablo 3’te görüldüğü üzere popülist retoriğin antielitizm söylemi mevcut sorunlara yapıcı alternatif sunmaktan uzaktır. Daha çok tepkisel olarak ortaya çıkan antielitizm, popülizmin ideolojik derinlikten yoksun olması ve kısa vadeli çıkarlara yönelik düşman yaratma stratejisinden kaynaklanmaktadır (Freeden, 2017: 5). Örnek olay, popülist retoriğin güncel siyasi meselelere nasıl uyarlandığını ışık tutmaktadır. Bu olayda Trump, karşı karşıya kaldığı ekonomik sorunlarda küresel ve yerel elitleri halk düşmanı ilan etmektedir. Bununla birlikte geçirgen sınırlar popülizmin tek başına kapsamlı bir ideoloji olamamasından kaynaklanmakta ve esnek bir çerçeve sunmaktadır.⁵ Bulgular, popülizmi ince ideoloji olarak kavramsallaştıran görüşlerin, Freeden’in morfolojik analizi ile analitik olarak sınanabileceğini göstermektedir.

IV. İNCE İDEOLOJİ OLARAK POPÜLİZM: GÖRÜŞLER VE ELEŞTİRİLER

Freeden’in (2003) makro ve mikro ideoloji analizi ile ortaya koyduğu kavramsal çerçeve, popülizm araştırmalarında önemli bir gündem meydana getirmiştir. Bu anlamda daha önce Canovan’ın (2002) popülizmi bir demokrasi ideolojisi olarak ele aldığı çalışması ile popülizm-ideoloji ilişkisinin boyutlarına dair literatürde başlayan tartışma Mudde’nin (2004) popülizmi ince bir ideoloji olarak ele aldığı çalışmasıyla yeni bir seyir kazanmıştır. Popülizmi “ince ideoloji” olarak ele alan araştırmacılar; ekseriyetle popülizmin muhafazakarlık ve liberalizm gibi geleneksel ideolojilere kolaylıkla eklenenebilen yapısına odaklanmaktadır. Mudde ve Kaltwasser (2017: 6-7), popülizmin geleneksel ideolojilere eklenerek ortaya çıktığından hareket ederek popülizmi “ince ideoloji” olarak tanımlamaktadır. Yazarlara göre popülizm, modern toplumların sorunlarına yönelik kapsamlı çözümler üretmekten yoksun olduğu için çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Kendi başına kısa süreli bir etkiye sahip olabilen popülizm, uzun vadede var olabilmek için geleneksel ideolojilerin kavramlarına ihtiyaç duymaktadır. Bir anlamda popülizm, başka ideolojilere eklenerek ya da birleşerek varlığını sürdürmektedir. Hawkins ve Kaltwasser (2017) de popülizmin çağdaş siyasetin merkezinde yer aldığını, ancak nadiren tek başına var olabildiğini ifade etmektedir. Yazarlar, popülizmin nativizm, otoriterlik ve

⁵ Söz konusu örnek olaylar, ampirik bir genelleme amacı taşımamakta; popülizmde antielitizmin farklı bağlamlarda nasıl işlediğini göstermeye yönelik bir açıklayıcı niteliği taşımaktadır.

teknokrasi gibi farklı ideolojik unsurlarla birleşerek siyasal etkisini artırdığını belirtmektedir.

Abts ve Rummens (2007), popülizmi, temelinde halk ve elitler arasındaki çatışma ve halk egemenliği fikrinin bulunduğu bir ideoloji olarak görmektedir. Popülizm, halkın homojen bütünlüğüne dayalı olarak “halk egemen” bir toplum tasavvuruna sahiptir. Nitekim popülizmde halkın kim olduğu ve hangi özelliklere sahip olduğuna yönelik bir belirsizlik durumu hakimdir. Bu durum popülizmin soyut ve genel bir yapıda değerlendirilmesine yol açmaktadır. Sistematiik bir program ve kapsamlı bir dünya görüşü sunmayan popülizm, bu haliyle sağ ve sol ideolojilere kolaylıkla eklenilebilmektedir. Bu bağlamda Abts ve Rummens (2007: 409), Freeden’in analizinden yola çıkarak popülizmi, “*Halkın homojen bir bütün olarak egemen yönetimine taraftar olan ince merkezli bir ideoloji*” olarak tanımlamayı önermiştir.

Ben Stanley (2008), popülizmin tıpkı milliyetçilik gibi siyasetin “kim” sorusuna odaklanan bir ideoloji olduğunu ileri sürmüştür. Popülizm, halkı siyasetin imtiyazlı bir öznesi olarak tanımlayarak kendi konumunu meşrulaştırmayı hedeflemektedir. Stanley’e göre popülizmin ideolojik çekirdeği birbiriyle ilişkili dört temel kavramdan oluşmaktadır. Bu kavramlar şu şekilde özetlenebilir (Stanley, 2008: 102):

- Halk ve elitin homojen birer analiz birimleri olarak kabul edilmesi.
- Halk ve elit arasındaki antagonist ilişki.
- Halk egemenliği düşüncesi.
- Halkın yüceltilirken elitlerin aşağılanması.

Stanley’e göre (2008: 106-108) bu unsurlara dayanan popülizm, kendi başına tutarlı ve kapsamlı bir politika çerçevesi sunacak kadar “kalın” bir ideoloji olarak temellendirilememektedir. Dolayısıyla popülistler, geleneksel ideolojiler ile kolaylıkla ilişki kurabilmektedir. Bununla birlikte popülizmin ince ve esnek yapısı popülistlere diğer ideolojilere göre daha fazla hareket alanı sağlasa da ideolojik ortaklık süreçlerinde belirli kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. Popülizmin temel unsurlarından olan elit karşıtlığı, elitlerle özdeşleştirilen bazı ideolojilerle ortaklık kurulmasını mümkün kılmamaktadır. Bu bağlamda popülizm esnek doğası gereği eklenilebilecek ideolojiler bulabilmesine karşın ortaklık kurulacak ideolojinin popülizmin unsurlarıyla uyumlu olması gerekmektedir.

Literatürde popülizmi ince ideoloji olarak ele alan yaklaşımlara çeşitli açılardan eleştiriler getirilmiştir. Paris Aslanidis (2016), Freeden’in “ince ve kalın ideoloji” ayrımının tanımların belirsizliği, yoruma açık olması ve bilimsel sağlamlıktan yoksun olduğu gerekçesiyle eleştirmiştir. Aslanidis’e göre Freeden’in ideoloji

çerçevesinde bir ideolojinin ince ya da kalın olduğunun belirlenmesinde yararlanılan ölçütlerde netlik bulunmamaktadır. Bu haliyle ölçülebilirlik gibi bilimsel gözlemler yapılması mümkün değildir. Freeden'in sunduğu çerçeve, ideolojilerin temel kavramlar etrafında şekillendiği ve kavramların kapsamlı bir politika önerisi sunmaması durumunda “ince ideoloji” olarak sınıflandırılabilirliğini öne sürmektedir. Bu çerçeveye göre ırkçılık, göçmen karşıtlığı, neoliberalizm, küreselleşme, otoriterlik gibi çeşitli düşünce akımları ideoloji kategorisine dahil edilebilmektedir. Hatta Mudde ve Kaltwasser'in (2017: 90-91) popülizm tanımında yer alan; antielitizm, halk merkezcilik ve halk egemenliği gibi unsurlar dahi kendi başına ideoloji olarak değerlendirilebilir. Aslanidis, bu durumda hangi düşünce akımının ince ideoloji sayılacağına belirsizlik meydana getirdiğini belirtmektedir. Zira Freeden'in çerçevesinin temel sorunu sınıflandırmanın sübjektif olmasıdır.

Popülizmi ince ideoloji olarak kavramsallaştıran yaklaşımların ortak noktası popülizmin kendi başına var olabilme kapasitesinden yoksun olmasıdır. Bu haliyle popülizm geleneksel ideolojilere eklenilerek varlığını sürdürebilmektedir. Ralph Schroeder (2020), bu yaklaşımın birtakım sakıncalar barındırdığına dikkat çekmiştir. Schroeder'e göre popülizmi ince bir ideoloji olarak ele almak kavramın geçici, önemsiz ve zayıf bir şekilde algılanmasına yol açmaktadır. Bu bakış açısı popülizmin tarihsel ve sosyal dinamiklerini göz ardı etmektedir. Dolayısıyla popülizmin derinliği kavranmadan yalnızca geleneksel ideolojilere bağımlı bir yapıda kabul edilmesi kavramın küresel etkisinin dışlanmasına yol açmaktadır. Freeden'in analizinde ideolojilerin durağan bir temelde ele alınmasını eleştiren Schroeder, ideolojilerin sürekli olarak dinamik ve dönüşebilen yapılarına dikkat çekmektedir. Ona göre popülizmi ince ideoloji olarak ele alan yaklaşımlar kavramın doğasını ve bağlama özgü çeşitliliğini görmezden gelmektedir. Örneğin Freeden'in analizinde popülizm Birleşik Krallık'ta Brexit bağlamında gündeme gelmektedir. Oysaki popülizm Brexit sürecinde AB'den çıkma kararıyla sınırlı kalmamış çok daha kapsamlı bir şekilde tezahür etmiştir (Schroeder, 2020: 15-16).

Popülizmin çeşitli şartlara uyarlatabilen esnek yapısı popülizm ve ideoloji ilişkisine odaklanan çalışmalarda temel unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu karakteristik özelliğe dair en isabetli tanımlardan biri Paul Taggart tarafından geliştirilmiştir. Taggart (2000: 117), popülizmi “bukelamunsu” bir yapıda tarif ederek; dönemsel ve tarihsel bağlamlara göre şekil alabilen dinamik doğasına dikkat çekmiştir. Popülizme atfedilen bu esneklik çeşitli ideolojik ve toplumsal şartlara uyum sağlayarak varlığını sürdürmesine imkân tanımaktadır.

Kire Sharlamanov (2022: 61-62), popülizmi geleneksel ideolojilerden kavram ve gündemler alan bir meta ideoloji olarak tanımlayarak popülizm ve ideoloji ilişkisine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Meta ideoloji olarak popülizm, kendi

başına bir ideoloji olmaktan ziyade farkı popülist hareketler, popülist liderlik ya da popülist retoriklerde tezahür edebilmektedir. Örneğin Donald Trump ve Bernie Sanders gibi politikacılar; düzen karşıtlığı ve halkın çıkarlarını koruma ortak paydasında birleşmelerine karşın muhafazakâr ya da sosyalist geleneklerden beslenerek farklı gündemler ortaya koymaktadır. Bu durum popülizmin esnek ve diğer ideolojilere bağımlı bir doğaya sahip olduğuna ışık tutmaktadır.

V. ELEŞTİREL DEĞERLENDİRME

Popülizm günümüzde; siyasi, ekonomik, toplumsal ve küresel boyutlarıyla ele alınarak disiplinlerarası araştırmalara konu olmaktadır. Nitekim popülizme yönelik halen tutarlı ve kapsamlı bir tanım geliştirilememiştir. Bu durumda popülizmin farklı ideolojik bağlamlarda tezahür eden esnek yapısı esaslı bir rol oynamaktadır. Freeden'in ideoloji analiziyle kategorize ettiği "ince" ve "kalın" ideolojiler, popülizm literatürüne yeni bir soluk getirmiştir. Mudde ve Kaltwasser (2012; 2017) gibi araştırmacılar Freeden'in (2003) yaklaşımından hareket ederek popülizmi "ince ideoloji" olarak açıklamaya başlamıştır. Bu yaklaşım popülizmin esnek ve farklı ideolojik bağlamlara eklenilebilen doğasını anlaşılır kılmak için önemli bir metodolojik çerçeve sunmaktadır. Freeden'in analizinden yararlanan araştırmacılar popülizmi; halk ve elitler arasındaki çatışmayı temel alan çekirdek kavramlar etrafında şekillenen bir ideoloji olarak değerlendirmektedir.

Literatürde Freeden'in ideoloji analizinin popülizm araştırmalarındaki yerine dair tartışmalar devam etmektedir. Bu analiz, popülizme uyarlandığında kavramın doğasını anlamaya yönelik birtakım bulgular ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda analizdeki çekirdek kavramlar esnek bir yapıya sahip olan popülizmin ideolojik içeriğinin sistematik bir şekilde incelenmesine imkân tanımaktadır. Halk, elit ve milli irade gibi kavramlar, Freeden'in ideoloji analizine uyarlanarak popülizmin farklı ideolojilerle nasıl birleştiği analiz edilebilmektedir. Bu tür bir analizde popülizmin farklı bağlamlarda sağ ve sol ideolojilerle nasıl etkileşime girdiği karşılaştırmalı olarak ele alınabilir. Günümüz Avrupası'nda radikal sağ ve sol popülist hareketlerin ideolojik unsurları Freeden'in ideoloji analiziyle sistematik bir şekilde karşılaştırılabilir. Bu karşılaştırma popülizmin farklı bağlamlardaki tezahürlerini ve esnek yapısını anlamada önemli bir unsurdur. Dolayısıyla ince ideoloji olarak popülizmin, evrensel uygulanabilirlik potansiyeline sahip olduğunu söylemek mümkündür. Zira popülizmin çekirdek kavramlarını dikkate alarak yapılacak bir incelemede halk ve elitler arasındaki çatışmanın dünyanın farklı ülkelerinde ne şekilde tezahür ettiği incelenebilmektedir. Örneğin halk ve elit çatışması Avrupa'da kültürel dışlanma açısından gündeme gelirken, Latin Amerika'da sınıfsal temelde gündeme gelebilmektedir. Kaltwasser'in (2011:

195-196) dikkat çektiği gibi popülizmin doğasını anlamaya yönelik geliştirilen “minimal yaklaşımlar” popülizmin karmaşık ve normatif yargılarla tanımlanan yapısına dair ampirik araştırmalara olanak tanıyan basit bir çerçeve sunmaktadır. Popülizmi ince ideoloji olarak tanımlamak, minimal düzeyde hem popülizme yönelik net bir tanım getirmekte hem de popülizmin demokrasiye etkisini somut vakalar üzerinden inceleyebilme imkânı tanımaktadır. Sonuç olarak Freeden’in ideoloji çerçevesi popülizmin çok boyutlu, karmaşık ve esnek yapısını çözümlmek için popülizm literatürüne önemli bir alternatif kavramsal çerçeve sunmuştur.

Freeden’in morfolojik ideoloji analizi, popülizmin ince ideoloji olarak kavramsallaştırıldığı araştırmaların çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır. Nitekim literatürde halen popülizmin bir ideoloji olup olmadığına yönelik tartışmalar devam etmektedir. Popülizmin ideoloji olarak tarifine yönelik genel bir kanı bulunmadığı gibi geleneksel ideolojilere eklenilen “ince ideoloji” olarak kabul edilmesi, analize yönelik ciddi eleştiriler getirilmesine yol açmıştır (Aslanidis, 2016; Schroeder, 2020). Bir kere Freeden’in analizine dayanan araştırmalarda popülizm diğer ideolojilere bağımlı olarak ele alınmaktadır. Günümüzde popülist hareketlerin zamanla farklı bağlamlar kazanabildiği görülmektedir. Bu anlamda Freeden’in analizi, popülizmin hangi koşullarda, hangi bağlamlarda ve hangi aşamada bağımsız bir ideolojiye dönüşebileceğine hakkında bir şey söylememektedir. Freeden’in analizine göre ideolojiler sahip oldukları kavramsal çekirdekler sayesinde evrensel olarak analiz edilebilmektedir. Nitekim “halk”, “elit” ve “retorik” gibi popülist unsurlar yerel bağlamlara göre değişebilmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Rus Çarlığı ve ABD’de ortaya çıkan popülizmlerde temel unsur halktır. Ancak hareketin niteliği ve seyri farklı şekillerde ilerlemiştir. Popülist hareket, ABD’de sınıfsal bir temel kazanmazken; Rusya’daki Narodnik hareketi, sosyalizm ve Marksizm ile etkileşime girerek gelişim göstermiştir (Hofstadter, 1969: 9-11; Pipes, 1964: 441-442; Scatlan, 1984: 217). Dolayısıyla Freeden’in ideoloji analizinin, yerel bağlamlarda görünen kültürel, politik ve ekonomik farklılıkların derinlemesine incelenmesi için yeterli olup olmadığı tartışmaya açıktır. Ayrıca analizde ideolojilerin kavramsal çekirdeklerine odaklanıldığında popülist retorik; kitle mobilizasyonu, karizmatik liderlik, halk ile doğrudan iletişim kurulması gibi duygusal boyutları göz ardı edilebilir. Zira popülizm yalnızca çekirdek kavramların meydana getirdiği bir olgu değil, aynı zamanda halk ile kurulan iletişim biçiminin de beslediği bir tarihselliğe sahiptir. Keza sağ ve sol popülizmlerin ayrı birer retoriğe sahip olduğu dikkate alındığında güvensizlik, öfke ve dayanışma gibi duygusal boyutlar giderek çeşitlenmektedir (Demertzis, 2006; Salmela ve Scheve, 2017).

Freeden’in (2017) ifade ettiği gibi popülizm, tam olarak “ince ideoloji” kategorisine girmemektedir. Feminizm ve milliyetçilik gibi ince ideolojiler,

gelecek tasavvurunda bulunarak geniş bir ideolojik çerçeve sunarken popülizm daha dar bir çekirdek yapısına sahiptir. Freeden, bu haliyle popülizmi genişleme kapasitesinden yoksun olarak değerlendirerek “zayıfça ince bir ideoloji” olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama popülizmin halk ve elitler arasındaki çatışma gibi sınırlı çekirdek kavramlara dayandığını ve diğer ince ideolojilerle karşılaştırıldığında daha az kapsamlı bir ideolojik çerçeve sunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak Freeden’in ideoloji analizinden yola çıkarak popülizmi ince ideoloji olarak kavramsallaştıran yaklaşımda metodolojik açıdan eksiklikler bulunmaktadır. Bu açıdan popülizmi Freeden’in ince ideoloji analizine uyarlayan çalışmaların ampirik ve metodolojik çalışmalarla desteklenmesi önemlidir.

SONUÇ

Bu çalışma, literatüre dayalı kuramsal bir analiz sunmaktadır. Çalışmanın bulguları, popülizmin tarihsel ve bağlamsal çeşitliliğini tek bir genelleyici çerçeveye sığdırma amacı taşımamaktadır. Bu kapsamda Freeden’in ince-merkezli ideoloji yaklaşımı temel alınarak literatürdeki kavramsal tartışmalar eleştirel literatür analizi çerçevesinde incelenmiştir. Bu yöntem popülizmin ideolojik niteliğine ilişkin farklı kuramsal yaklaşımların kavramsal tutarlılıklarını ve sınırlarını değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen literatür incelemesi, popülizmin ideolojik niteliğinin literatürde nasıl kavramsallaştırıldığı sorusunu merkeze almaktadır. Çalışma bulguları, bu soruya yönelik olarak yürütülen kuramsal bir çözümlemeye dayanmaktadır.

Freeden’in (2003) morfolojik ideoloji analizinde geliştirdiği “ince ideoloji” kavramsallaştırması, popülizm-ideoloji ilişkisine dair literatürde önemli bir tartışma başlatmıştır. Ancak Freeden’in (2017) sonraki değerlendirmeleri, popülizmin bu kategori içerisinde ele alınmasının kuramsal açıdan problemli olduğunu göstermektedir. Popülizmin esnek, bağlama duyarlı ve çoğu zaman diğer ideolojilerle eklemlenerek varlık kazanan yapısı, onu sabit bir ideolojik çekirdeğe sahip ince ideolojilerle doğrudan ilişkilendirmeyi zorlaştırmaktadır. Popülizmi halkı merkeze alan ve müesses nizama karşıtlık üzerinden kurulan bir söylem yapısına dayanmasına karşın tarihsel ve coğrafi bağlamlara göre farklı biçimlerde tezahür etmektedir. Bu durum popülizmin ideoloji, siyasal tarz ya da hareket olarak ele alınmasına yönelik literatürdeki farklı yaklaşımları açıklamaktadır. Nitekim söz konusu çeşitlilik, popülizmi evrensel ölçütlerle tanımla girişimlerini metodolojik açıdan sorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda popülizmi sabit bir kategori olarak tanımlamak yerine, olgu temelli ve bağlama uyarlı bir yaklaşımla ele almak daha açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Gelecek çalışmaların, popülizmi farklı tarihsel ve coğrafi bağlamlar içerisinde

karşılaştırmalı biçimde incelemesi; ideolojik, retorik ve örgütsel boyutları birlikte değerlendirmesi literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Bu tür analizler, popülizmin doğasına ilişkin daha tutarlı ve kavramsal açıdan sağlam sonuçlara ulaşılmasına imkân sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abts, K. ve Rummens, S. (2007). Populism Versus Democracy, *Political Studies*, 55(2), 404-424.
- Akçay, M. C. (2025). Sağ ve Sol Popülizm: Retorik, İdeoloji ve Politika Pratikleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2, 175-196.
- Alvesson, M. ve Sköldbörger, K. (2009), *Reflexive Methodology: New Vistas for Qualitative Research*. Sage Publications.
- Althusser, L. (1971). *Lenin and Philosophy and Other Essays*. (B. Brewster, Çev.), New York: Monthly Review Press.
- Aslanidis, P. (2016). Is Populism an İdeology? A Refutation and a New Perspective, *Political Studies*, 64(1), 88-104.
- Belge, M. (2018). “Siz İsterseniz...” *Popülizm Üzerine Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cambridge University Press (t.y.). *Ideology. Cambridge Dictionary*, Erişim Adresi: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/ideology?q=%C4%B1ideology> (Erişim Tarihi: 27.7.2025).
- Canovan, M. (1981). *Populism*. New York and London: Harcourt Publisher.
- Canovan, M. (2002). Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. Y. Mény ve Y. Surel (ed.), *Democracies and the Populist Challenge* içinde (s. 25-44). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Collinson, S. (2025, Mart 24). Trump’s Assault on Elites Encompasses Almost Every Aspect of American Life. *CNN Politics*, <https://edition.cnn.com/2025/03/24/politics/trump-bondi-elite-universities-boasberg-judges-deportation> (Erişim Tarihi: 30.12.2025)
- Decker, F. (2008). Germany: Right-wing Populist Failures and Left-Wing successes. D. Albertazzi ve D. McDonnell (ed.), *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European democracy* içinde (s. 119-134). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- De Cleen, B. (2017). Populism and Nationalism. R. Kaltwasser, P. Taggart, O. Espejo ve P. Ostiguy, (ed.), *The Oxford Handbook of Populism* içinde (s. 342-362). Oxford: Oxford University Press.
- Demertzis, N. (2006). Emotions and Populism. S. Clarke, P. Hoggett, ve S. Thompson (ed.), *Emotion, Politics and Society* içinde (s. 103-122). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Di Tella, T. S. (1965). Populism and Reform in Latin America. C. Veliz (Ed.), *Obstacles to Change in Latin America* içinde (s. 47-74). Oxford: Oxford University Press.
- Eagleton, T. (1996). *İdeoloji*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eatwell, R. ve Goodwin, M. (2018). *National Populism: The Revolt Against Liberal Democracy*. London: Penguin UK.
- Freeden, M. (2003). *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Freeden, M. (2017). After the Brexit Referendum: Revisiting Populism as an Ideology. *Journal of Political Ideologies*, 22(1), 1-11.
- Gerring, J. (1997). Ideology: A Definitional Analysis, *Political Research Quarterly*, 50(4), 957-994.
- Golshan, T. (2016, Şubat 10). Bernie Sanders's Victory Speech in New Hampshire. Vox. <https://www.vox.com/2016/2/9/10956632/bernie-sanders-new-hampshire-speech-transcript> (Erişim Tarihi: 30.12.2025).
- Gramsci, A. (2014). *Hapishane Defterleri*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Hall, S., Lumley, B. ve McLennan, G. (1985). *Siyaset ve İdeoloji "Gramsci"*. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Hart, C. (1998). *Doing a Literature Review: Releasing the social science research imagination*. London: Sage Publications.
- Hawkins, A. K. ve Kaltwasser, C. R. (2017). What the (ideational) Study of Populism can Teach Us, and What It Can't", *Swiss Political Science Review*, 23(4), 526-542.
- Head, B. W. (1985). *Ideology and Social Science: Destutt de Tracy and French Liberalism*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publisher.
- Heywood, A. (2017). *Political Ideologies: An Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Hofstadter, R. (1969). North America. G. Ionescu ve E. Gellner, (ed.), *Populism: Its Meanings and National Characteristics* içinde (s. 137-179). London: The Garden City Press.
- Inglehart, R. F. ve Norris, P. (2016). *Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic have-nots And Cultural Backlash*. (Working Paper Series No. RWP16-026). Harvard University, John F. Kennedy School of Government, <https://www.hks.harvard.edu/publications/trump-brexit-and-rise-populism-economic-have-nots-and-cultural-backlash>, (Erişim Tarihi: 20.6. 2025).
- Ionescu, G. ve Gellner, E. (Ed.). (1969). *Populism: Its Meanings and National Characteristics*. London: The Garden City Press.
- Kaltwasser, C. R. (2011). The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy, *Democratization*, 19(2), 184-208.
- Kaltwasser, C.R ve Sandoval, C. (2024). Diffusion and Global Circulation of Populist Discourse. Y. Stavrakakis ve G. Katsambekis (ed.), *Research Handbook On Populism* içinde (s. 540-550). Edward Edgar Publishing.
- Kjeldgaard- Christiansen, J. (2024). The Voice of the People: Populism And Donald Trump's Use of Informal Voice. *Society*, 61(1), 41-53.
- Laclau, E. (1977). *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. London: New Left Books.
- Laclau, E. (2005). *On Populist Reason*. London and New York: Verso.
- Marx, K. ve Engels, F. (2013). *Alman İdeolojisi*. (Çev. T. Ok ve O. Geridönmez). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Mazzarella, W. (2024). Populist Leadership and Charisma. Y. Stavrakakis ve G. Katsambekis (ed.). *Research Handbook on Populism* içinde (s. 291-302). Edward Elgar Publishing.
- McLellan, D. (1986). *Ideology*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- McKay, Ben M. ve Colque, G. (2024). Populism and Its Authoritarian Tendencies: The Politics of Division in Bolivia, *Latin American Perspectives*, 259(51), 51-67.
- Moffit, B. (2016). *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*. Stanford: Stanford University Press.
- Mouffe, C. (2019). *Sol Popülizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist, *Government and Opposition*. 39(4), 543-544.

- Mudde, C. ve Kaltwasser, C. R. (2012). Populism and (Liberal) Democracy: A Framework for Analysis. C. Mudde ve C.R. Kaltwasser (ed.), *Populism in Europe and the Americas Threat or Corrective for Democracy?* içinde (s. 1-26). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. ve Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Müller, J-W. (2018). *Popülizm Nedir?* (O. Yıldız Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Orbán, V. (2025). *Speech By Prime Minister Viktor Orbán on the 177th Anniversary of the Hungarian Revolution and War of Independence of 1848-49*, Erişim Adresi: <https://miniszterelnok.hu/en/speech-by-prime-minister-viktor-orban-on-the-177th-anniversary-of-the-hungarian-revolution-and-war-of-independence-of-1848-49/> (Erişim Tarihi: 30.12.2025).
- Ostiguy, P. ve Casullo, M. E. (2017). Left Versus Right Populism: Antagonism and the Social Other. PSA Annual Conference (67th), Glasgow, Birleşik Krallık. Erişim Adresi: https://www.psa.ac.uk/sites/default/files/conference/papers/2017/Ostiguy%20and%20Casullo_0.pdf (Erişim Tarihi: 4.07.2025).
- Pipes, R. (1964). Norodnichestvo: A Semantic Inquiry, *Slavic Review*, 23(3), 441-458.
- Rosanvallón, P. (2023). *Popülizm Yüzyılı: Tarih, Teori, Eleştiri* (S. B. Çağlan, Çev.). Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Salmela, M. ve Von Scheve, C. (2017). Emotional Roots of Right-wing Political Populism. *Social Science Information*, 56(4), 567-595.
- Scatlan, J. P. (1984). Populism as a Philosophical Movement In Nineteenth-Century Russia: The Thought of P. L. Lavrov and N. K. Mikhajlovskij, *Studies in Soviet Thought*, 27(3), 209-223.
- Schroeder, R. (2020). The Dangerous Myth Of Populism as a Thin İdeology, *Populism*, 3, 13-28.
- Sharlamanov, K. (2022). Populism as Meta Ideology [E-book], Basingstoke: Palgrave Macmillan, <https://doi.org/10.1007/978-3-031-03934-8>.
- Stanley, B. (2008). The Thin Ideology of Populism, *Journal of Political Ideologies*, 13(1), 95-110.
- Stavrakakis, Y., ve diğerleri (2016). Contemporary Left-wing Populism in Latin America: Leadership, Horizontalism, and Postdemocracy in Chavez's Venezuela, *Latin American Politics and Society*, 58(3), 51-76.

Taggart, P. (2000). *Concept in the Social Sciences Populism*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

Taguieff, P-A. (1995). Political Science Confronts Populism: From a Conceptual Mirage to a Real Problem, *Telos*, 103, 9-43.

The White House. (2025, Nisan 9). ICYMI: President Trump is President for Main Street, not Wall Street. Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/articles/2025/04/icymi-president-trump-is-president-for-main-street-not-wall-street/> (Erişim Tarihi: 30.12.2025).

Weyland, K. (2001). Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics, *Comparative Politics*, 34(1), 1-22.

Wiles, P. (1969). A Syndrome, not a Doctrine: Some Elementary Theses on Populism. G. Ionescu ve E. Gellner, (ed.), *Populism: Its Meanings and National Characteristics* içinde (s. 166-196). The Garden City Press.

Wilcox, B. (2015, Eylül 26). Stanford Scholar Unpacks The Rhetoric Behind Extremist Politician's Mainstream Success. Stanford News, Erişim Adresi: <https://news.stanford.edu/stories/2015/04/extremism-france-alduy-041615> (Erişim Tarihi: 30.12.2025).

**TARİHSEL KÖKENLERDEN TRUMP'IN BİRİNCİ DÖNEMİNE
ABD'DE İRKÇILIK: GEORGE FLOYD VAKASI**

Kübra Yaylalı¹

Öz

Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nde ırkçılığın tarihsel gelişimini ve günümüzdeki yansımalarını Donald Trump dönemi politikaları ile George Floyd vakası üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada öncelikle ötekileştirme, yabancı düşmanlığı ve kültürel ırkçılık gibi kavramlar teorik bir çerçevede ele alınmış; ardından ABD'nin kölelikten günümüze uzanan ırkçılık tarihi doküman analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, ABD'de ırkçılığın köklü ve kurumsal bir nitelik taşıdığını, “ayrı ama eşit” gibi uygulamalarla uzun

¹ Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, kubrayaylali@anadolu.edu.tr, ORCID: 0009-0002-6728-4354.
Doi: 10.5281/zenodo.18147608

Geliş Tarihi: 09 Ekim 2025
Received: 09 October 2025

Kabul Tarihi: 05 Aralık 2025
Accepted: 05 December 2025

Bu makaleye atıf için/ To cite this article: Yaylalı, K. (2025). Tarihsel Kökenlerden Trump'ın Birinci Dönemine ABD'de İrkçılık: George Floyd Vakası. *Politik Psikoloji Dergisi*, 5(2), 57-77.

süre meşrulaştırıldığını göstermektedir. Trump döneminde kullanılan ırkçı, İslamofobik ve yabancı düşmanı söylemlerin, seyahat yasakları ve göçmen karşıtı düzenlemeler gibi politikalarla birleşerek toplumsal kutuplaşmayı derinleştirdiği tespit edilmiştir. Bu süreçte özellikle göçmenler, Müslümanlar ve siyahi Amerikalılar ötekileştirilmiş, kamuoyu söylemleri üzerinden ayrımcılığın yeniden üretildiği gözlemlenmiştir. George Floyd'un bir polis memuru tarafından öldürülmesi, sistemik ırkçılığın güncel bir tezahürü olarak ele alınmış; olayın tetiklediği protestolar ABD tarihinin son on yıllardaki en büyük sivil haklar hareketlerinden biri olmuştur. Bu durum, yalnızca polis şiddeti ve ırksal eşitsizlik tartışmalarını alevlendirmekle kalmamış, aynı zamanda siyasi liderliğin söylem ve eylemlerinin toplumsal barış üzerindeki belirleyici rolünü de ortaya koymuştur. Sonuç olarak, ABD'deki ırkçılık olgusunun bireysel önyargılarla sınırlı olmadığı; tarihsel, kurumsal ve siyasi boyutlarıyla çok katmanlı bir yapıya sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Irkçılık, George Floyd, Donald Trump, ABD, Yabancı Düşmanlığı

FROM HISTORICAL ORIGINS TO TRUMP'S FIRST TERM RACISM IN THE US: THE GEORGE FLOYD CASE

Abstract

This study aims to examine the historical development of racism in the United States and its contemporary manifestations through the lens of Donald Trump-era policies and the George Floyd case. The study first addresses concepts such as othering, xenophobia, and cultural racism within a theoretical framework; it then evaluates the history of racism in the United States from slavery to the present day using document analysis methods. The findings reveal that racism in the US is deep-rooted and institutionalized, having been legitimized for a long time through practices such as "separate but equal." It has been determined that racist, Islamophobic, and xenophobic rhetoric used during the Trump era, combined with policies such as travel bans and anti-immigrant regulations, deepened social polarization. In this process, immigrants, Muslims, and Black Americans were particularly marginalized, and discrimination was reproduced through public discourse. The killing of George Floyd by a police officer was seen as a current manifestation of systemic racism; the protests triggered by the incident became one of the largest civil rights movements in US history in recent decades. This situation not only reignited debates on police violence and racial inequality, but also highlighted the decisive role of political leadership's discourse and actions on social peace. In conclusion, it is emphasized that the

phenomenon of racism in the United States is not limited to individual prejudices; it has a multi-layered structure with historical, institutional, and political dimensions.

Keywords: Racism, George Floyd, Donald Trump, USA, Xenophobia

GİRİŞ

İrkçılık, tarih boyunca biyolojik, kültürel ve kurumsal biçimler altında ortaya çıkmış; bireyler ve toplumlar arasındaki eşitsizlikleri derinleştiren küresel bir sorun olagelmıştır. Bu olgu, yalnızca bireysel önyargılar ve tutumlarla sınırlı kalmamış; siyasal söylemler, hukuki düzenlemeler ve toplumsal pratikler aracılığıyla kurumsallaşarak süreklilik kazanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri özelinde bakıldığında ise ırkçılık, ülkenin kuruluşundan itibaren toplumsal, siyasal ve kültürel yaşamın temel dinamiklerinden biri hâline gelmiştir.

ABD tarihinde siyahilerin köleleştirilmesi, anayasal haklardan dışlanmaları, “ayrı ama eşit” anlayışıyla meşrulaştırılan ayrımcı uygulamalar ve sivil haklar mücadelesi, ırkçılığın farklı dönemlerde aldığı biçimleri göstermesi bakımından önemli dönüm noktalarıdır. Köleliğin kaldırılması ve sivil haklar yasalarının kabulü, açık ve yasal ırkçı uygulamaları büyük ölçüde sona erdirmiş olsa da, ırkçılık bu süreçten sonra daha örtük, dolaylı ve yapısal biçimler altında varlığını sürdürmüştür.

Günümüzde ırkçılık yalnızca biyolojik farklılıklar üzerinden değil; kültürel kimlik, dini aidiyet ve göçmenlik statüsü gibi unsurlar üzerinden de yeniden şekillenmiştir. Bu bağlamda ötekileştirme, yabancı düşmanlığı ve kültürel (yeni) ırkçılık kavramları, çağdaş Amerikan toplumundaki ayrımcılık pratiklerini anlamada kritik bir öneme sahiptir. Modern ırkçılık biçimleri, farklı grupları doğrudan aşağılamaktan ziyade, onları kültürel uyumsuzluk, güvenlik tehdidi ya da toplumsal yük olarak sunan söylemler üzerinden meşrulaştırılmaktadır.

Özellikle Donald Trump’ın başkanlık dönemi, bu tür söylem ve politikaların görünürlük kazandığı bir süreç olmuştur. Trump döneminde göçmenlere, Müslümanlara ve siyahi Amerikalılara yönelik ayrımcı ve dışlayıcı söylemler; seyahat yasakları, göçmen karşıtı düzenlemeler ve güvenlik odaklı politikalarla birleşerek toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Bu süreçte ırkçılık, bireysel tutumların ötesine geçerek siyasal liderlik düzeyinde yeniden üretilen bir olgu hâline gelmiştir.

Bu bağlamda George Floyd'un 2020 yılında bir polis memuru tarafından öldürülmesi, ABD'deki sistemik ırkçılığın en çarpıcı ve güncel örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Olayın ardından ortaya çıkan kitlesel protestolar, yalnızca polis şiddetine değil; uzun yıllardır biriken yapısal eşitsizliklere ve kurumsal ırkçılığa yönelik toplumsal tepkinin dışavurumu olmuştur. George Floyd vakası, ABD'de ırkçılığın geçmişten günümüze uzanan sürekliliğini görünür kılarken, siyasal söylemlerin ve devlet pratiklerinin bu süreçteki belirleyici rolünü de açık biçimde ortaya koymuştur.

Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nde ırkçılığın tarihsel kökenlerinden başlayarak, Trump dönemi söylem ve politikaları ile George Floyd olayı çerçevesinde güncel yansımalarını ele almayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın birinci bölümünde ırkçılıkla ilişkili temel kavramlar teorik bir çerçevede incelenecek; ikinci bölümde ABD'de ırkçılığın tarihsel gelişimi ele alınacak; üçüncü bölümde Trump döneminin ayrımcı söylem ve uygulamaları analiz edilecek ve son bölümde George Floyd vakasının toplumsal ve siyasal etkileri değerlendirilecektir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın teorik temelini oluşturan kavramlar ele alınmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ırkçılığın tarihsel kökenleri ve güncel yansımalarının sağlıklı biçimde analiz edilebilmesi amacıyla; ötekileştirme, tutum, önyargı ve kalıp yargı, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve kültürel (yeni) ırkçılık kavramları kavramsal bir çerçeve içerisinde incelenecektir. Söz konusu kavramlar, ırkçılığın yalnızca bireysel tutum ve davranışlarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda toplumsal, siyasal ve kurumsal düzeylerde yeniden üretilen bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, her bir kavram literatür temelinde açıklanarak çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulacaktır.

I. A. ÖTEKİLEŞTİRME

İnsanlar doğası ve yaradılışı gereği birçok benzer ve farklı özelliklere sahiptirler. Bunlar sosyal, ekonomik, kültürel vb. olarak sıralanabilir. Bu özellikler sebebiyle gruplar ve bireylerin, ötekileştirilmesi ve sosyal açıdan dışlanması çoğu toplumda ve tarihin birçok döneminde karşılaşılmıştır (Kaya, 2022: 20).

Öteki kavramı toplumda normal olarak kabul edilenler dışındaki her şey olarak kabul edilmektedir. Kültürel açıdan sınıfsal, etnik ya da toplum olarak geçmişten günümüze kadar olan dönemlerdeki ilişkileri esas alınarak bir sınıf ya da halkın

ayrıştırılması şeklinde öteki kavramı tanımlanabilir (Sağlam ve Yaşar 2017: 139). Sosyal dışlanma da yaşadıkları toplumda kişilerin, grupların temel faaliyetlere ya da yararlarına olacak olan etkin katılımdan yoksun bırakılan bir devlet olarak ifade edilmektedir. Sosyal olarak dışlanma ötekileştirilme sürecidir. Ötekileştirme kavramı, siyasi, ekonomik ve sosyal ortamlarda kişileri kendi kaderini belirleyecek güç ve kaynaklardan uzaklaştırılması olarak veya kişilerin toplumun daha büyük bir kesiminin zevk aldığı sosyal, politik, ekonomik yaşama katılmasını engelleyen bir süreç ve koşul olarak tanımlanabilir (Çoban, t.y.).

Ötekileştirme kavramı olumsuz önyargılar içeren, kişiyi, halkı belirten imgeler oluşturan, kişilerin karşısına düşünme yoluyla çıkan bir algı biçimidir. Ötekileştirme, aşağılamaya yol açar ve egemen toplumun yüceltilmesiyle insanların sınıflara ayrılmasını sağlar. Ötekileştirilmek, kimlikle ve aidiyetle ilgili olarak da düşünülür (Sağlam ve Yaşar, 2017: 140). Ben ve biz kavramlarının dışında kalan herkesin algılanmasının tanımı olan ötekileştirme yalnız kimlikle alakalı değil farklılıklar ile de oluşturulmaktadır. Ötekileştirme, dışlanma, ihmal, ayrımcılık içermektedir. Bu da sıradanlaşan veya sıradanlaşmaya başlayan toplumların birbirlerini ötekileştirmesine sebep olur. Günümüzde toplumlarda kendi fikirleri dışında olan grupları, toplulukları ötekileştirme yoluyla o toplumun yaşama hakkına engel olmaya çalışmaktadır. Gerçekte bu süreç gerek kültürel değerler gerekse yaşama şekilleri olarak diğerlerini kendilerine benzetme yoludur. Ötekileştirmenin ana nedenlerinden biri olan yoksulluk da her toplumun kaçınılmaz özelliğidir (Alp, 2018: 26). Son olarak ötekileştirme toplumun ekonomi, sosyal, siyasi vb. pek çok yön içeren ve kişiler arasında ayrımcılığa da iten bir olgu olarak görülmektedir. Bu bağlamda ötekileştirme, birey ve grupların etnik köken, ten renkleri ve kültürel aidiyetleri üzerinden hiyerarşik biçimde sınıflandırılmasına zemin hazırlayarak, ırkçılığın toplumsal ve kurumsal düzeyde üretilmesinin temel mekanizmalarından biri hâline gelmektedir.

I. B. TUTUM, ÖNYARGI VE KALIP YARGI

Toplum içerisinde çok sık karşımıza çıkan olgular, önyargı ve ayrımcılıktır. Bunlar farklı görünüm ve algılarda karşımıza çıkabilmektedir. Ayrımcılık ve önyargı karıştırılarak birbirleri yerine de kullanılmaktadır. Önyargı, önceden bir kanıya varmaktır. Burada bahsedilen kişinin zihnindeki düşünceleridir. Zihinde oluşan düşünceler olumlu veya olumsuz olabilmektedir. İnsanlar genelde önyargıya olumsuz olarak bakmaktadır ancak hem olumlu hem olumsuz olabilmektedir. Ayrımcılık da önyargının eyleme dönüşmesidir. Her olumsuz önyargıda olumsuz eyleme dönüşmemektedir. Farklı görünümelerde ayrımcılığı görebilmekteyiz. Bu da kişinin aldığı eğitim, ekonomik ve en önemlisi ailenin

etkisiyle önyargı sahibi bir kişinin sahip olduğu önyargıdan uzaklaşması ve onu yok etmeye kadar gitmesini sağlamaktadır (Vatandaş ve Erdoğan, 2020: 476).

Önyargının bireysel ve toplumsal yönü bulunmaktadır. Kullanıldığı alana göre de tanımı değişim göstermektedir. Önyargı kısaca, kişi veya toplumun yeteri kadar bilgi sahibi olmadan veya yanlış bilgiler edinerek karşı tarafa gösterdiği olumlu ya da olumsuz tutumdur. Bu sebeple önyargı bir tutumdur. Tutumların davranışları da etkilediği tahmin edilmektedir. Tutum kişiyi belli insanlar ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilim olarak ifade edilmektedir. Bu da sosyal yaşantımızda karşımıza çıkmaktadır. Önyargı genellikle kalıp yargı kavramı ile karıştırılmaktadır. Birbirlerinden farklı kavramlar olsa da birbirlerini tamamlayan kavramlardır. İkisi de sosyal gerçekliği şematize etmektedir. Yine her iki kavram da kişilerin gerçeklikle ilişkili zihinsel ve sosyal temsillerini biçimlendirmeye yaramaktadır. Kalıp yargılar belirli bir nesne ya da topluma ilişkin bilgi eksiklerini gideren, böylelikle onlarla alakalı karar verme sürecini kolaylaştıran, önceden belirlenen birtakım izlenimler olarak zihnimizde oluşturduğumuz düşüncelerdir. Bu düşünceler gerçek dünyadaki nesnelerin özelliklerini taşıyarak rol yapmaktadırlar (Vatandaş ve Erdoğan, 2020). Bu yönüyle tutum, önyargı ve kalıp yargılar, etnik ve kültürel farklılıkların olumsuz biçimde anlamlandırılmasına katkı sağlayarak, ırkçılığın bireysel ve toplumsal düzeyde ortaya çıkmasına temel hazırlamaktadır.

I. C. YABANCI DÜŞMANLIĞI

Uluslararası sistemde yabancı düşmanlığı kavramının yasal bir tanımı bulunmamaktadır. Birleşmiş Milletler Özel Raportörü bu kavramı; bireyin özellikle topluluk dışından geldiği ya da yabancı olması nedeniyle algı oluşmasına sebebiyet veren davranış olarak ifade edilmesini önermektedir. Yabancı düşmanlığında yabancıya duyulan nefret ve korku; tutum ve ayrımcı davranışlarda şekil alır ve çoğunlukla nefret, suiistimal ve şiddetin gösterilmesi gibi sonuçları bulunur. Bireyin temel sosyal ve ekonomik koşullara erişememesi, ötekileştirilmesi ve ağır ekonomik şartlar nedeniyle bu kavram ortaya çıkmıştır. Göçmenler, mülteciler, kendi ülkelerinden edilmiş vatandaşlar hedef kitesidir (International Labour Office [ILO], International Organization for Migration [IOM], & Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights [OHCHR], 2001: 10). Dünyanın her yerinde yabancı düşmanlığı görülebilir. O toplumdaki kimliğe, ulusa yabancı olan veya yabancı olduğu algısıyla o kişileri reddeden, kötüleyen, önyargı ve davranış olarak ifade edilen yabancı düşmanlığı esasında yabancılardan korkuyu belirtmek için kullanılmaktadır. Diğer yandan yabancı düşmanlığı, toplumdaki yabancı kişilerin görünen özelliklerine ya da yerli halktan farklı olan özelliklerine bakılmayarak hedef olarak algılanmaktadır

(Miller, 2018: 2). Avrupa toplumlarında özellikle yabancı kişilerin etnik, kültürel ve dini farklılıklar sebebiyle tehdit olarak görülmektedirler. Bu sebeple yabancılara karşı geliştirilen tutum sosyal kutuplaşmanın daha da derinleşmesine neden olmaktadır (Kaya, 2022: 27). Günümüzde ABD’de yabancı düşmanlığı giderek artmakta ve yabancı kişilere karşı grup ve kişileri hedef olarak almaktadır.

Toplumsal sınıf, kültürel yönlerle yabancı düşmanlığına bakıldığı takdirde çeşitli topluluklarda ortaya çıkabilmektedir. Yabancı düşmanlığının en önemli özellikleri öteki olarak ifade edilen kesime karşı nefret, şiddet eylemleri olarak ifade edilmektedir. Çok kültürlülük yaşama yerine tek kültürlülük yaşamın benimsenmesinde özellikle 11 Eylül saldırıları sonucu ortaya çıkan yabancı korkusu sağlamıştır. Bu korku ve düşüncelerin kabul edilmesinde milliyetçilik fikri olduğu da söylenebilmektedir (Araz, 2019: 22). Bu yönüyle yabancı düşmanlığı, yabancı olarak tanımlanan grupların etnik ve kültürel özellikleri üzerinden tehdit unsuru olarak sunulması yoluyla, ırkçı söylem ve politikaların toplumsal ve kurumsal düzeyde meşrulaştırılmasına ve yeniden üretilmesine katkı sağlamaktadır.

I. D. IRKÇILIK

İnsanların farklı özelliklerde, yapılar da olması her insana aynı şekilde davranılacağına engel olmamaktadır. İnsanların farklılıklarına olumsuz anlamlar yükleyen ve bunları üstünlük ya da tehlike gibi kavramlarla ilişkilendiren toplum, herkesin eşit muamele görmesi gerektiğini kabul etmemektedir (Kaya, 2022: 28).

İrkçilik kavramı sosyal bilimler alanında en belirgin olmayan ve tartışılan kavramlardan bir tanesidir. Bu belirsizlik ve tartışma durumunu yok etmek içinde ilk olarak ırk kavramını tanımlamak gerekmektedir. İnsanlığın evrelerine bakıldığı zaman bir grup içerisinde yaşayan kişilerin fiziksel olarak farklı özelliklere sahip ama aynı dili, kültürü, tarihi taşıyarak ortak özellikleri barındıran kişilerin bulunduğu etnik grubu ifade eden ırk kavramıdır. İrkçilik, belirli etnik köken ya da ırkı başka bir etnik köken ya da ırktan üstün veya aşağı görme inancıdır. İrkçilik tarih boyunca üstün ve aşağı görme hiyerarşisinde gösterilmiştir (Çakır, 2019: 13).

İrkçilik kavramı aşağılama ideolojisini de ortaya çıkarmaktadır. Bu ideoloji, bazı ırksal ya da etnik grupları daha aşağıda konumlandırıp, toplumsal kaynakların üstün kabul edilen gruplara aktarılmasını sağlayan örgütlü bir sistemi ifade eder. Bu tanımdan yola çıkarak ırkçılık; ırkçı inançlar, duygular ya da ayrımcılık, uygulamalar şeklinde kategorize edilmiştir. İçselleştirilmiş, bireylerarası, sistematik ırkçılık olmak üzere de üçe ayrılmıştır. İçselleştirilmiş ırkçılık,

damgalanan etnik grubun kendi içerisinde yetersizlik konusunda inançlarını, tutumlarını kendileri açısından kabul edilmesi olarak ifade edilmektedir. Kişilerarası ırkçılık, ırk ve etnik gruplar içindeki haksız eşitsizlikleri koruyan kişiler ve üreten kişiler arasındaki etkidir. Sistematik ırkçılık, etnik ve ırksal gruplar arasındaki haksız eşitsizlikleri koruyan, uygulamalar, politikalar olarak ifade edilir (Çakır, 2019: 13-14).

I. E. KÜLTÜREL (YENİ) IRKÇILIK

İnsanların etnik köken, din, dil ve kültürel farklılıklarına göre ötekileştirilmesi, düşmanlaştırılması ve farklı bir hiyerarşide tutulması yeni ırkçılık olarak ifade edilmektedir. Bu kavramı eski biyolojik ırk kavramından bir kopma olarak düşünmemek gerekir. Buna karşılık yeni ırkçılık kavramı, eski ırkçılığın önüne geçen, ondan türeyen ve çeşitlenen hali olarak ifade edilebilir. Eski biyolojik ırkçılık kavramının aksine yok olmamış, zaman içerisinde çeşitlenmiş ve yeni ırkçılık olarak ortaya çıkmıştır (Sumbas, 2009: 270).

Yeni ırkçılık kavramının popüler olmasında 1970'li ve 1980'li yıllarda Batı Avrupa da artan göç hareketliliği etkili olmuştur. Daha önceki yıllarda bu göçler iş gücü nedeniyle gelişmekte olan ve üçüncü dünya ülkelerinde misafir işçi alımıyla gerçekleşmiştir. Ancak giden işçilerin geri dönmeleri, ailelerini de kendi yanlarına getirmeleri, uyum sorunu yaşamaları sorun teşkil etmeye sebebiyet vermiştir. Ekonomik bozulmalar ve iç karışıklıkların sonuçları, Avrupa kültürüne uyum sağlamaya çalışan göçmenlere yüklenmiştir. Bu durum da farklı kültürden olan kişilere karşı yabancı korkusu, düşmanlığı olarak adlandırılan zenofobinin ve yeni ırkçılığın yükselmesine neden olmuştur. Yeni ırkçılığın objeleri olan yerli olmayan kişilere, mültecilere ve göçmenlere karşı yabancı düşmanlığı oluşmaktadır (Kaya & Durgun, 2020: 93-94).

Yeni ırkçılık kavramını yeni bir kavram ya da biyolojik ırk kavramının yerine bir kavram olarak düşünülmemesi gerekmektedir. Yeni ırkçılık, kültürel olarak farklı olanları ötekileştirme ve düşmanlaştırma sonucu ortaya çıkmıştır. Kültürel olarak farklı olma boyutunun, biyolojik açıdan farklı olma boyutunun önüne geçmiş olarak yeni ırkçılık ifade edilmektedir. Yeni ırkçılık günümüzde sınırları belirsiz olan ve yükselişe geçen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni ırkçılığın yükselmesinde göç, yabancı düşmanlığı, aşırı sağ partiler, küreselleşme etki etmektedir (Kaya & Durgun, 2020: 96). Günümüzde farklı kültürlerle, göçmenlere karşı duyulan nefretin nasıl sonuçlar doğuracağı da bilinmemektedir.

II. ABD’NİN IRKÇILIK TARİHİ

Amerika Birleşik Devletleri’nde bilindik olan özgürlükler ülkesi mottosu farklı temeller üzerine kurulmuştur. ABD’nin anayasasında olan kişisel hak ve özgürlüklerin korunması gibi temel maddeler siyahileri kapsamamaktadır. Anayasasındaki halk vurgusu siyahileri de kapsayacak şekilde ele alınmamıştır (Tatlisu, 2017: 38). Siyahilerin eğitim alması güney eyaletlerde iç savaşa kadar yasaklanmıştır. Bu eyaletlerde de azınlık bir beyaz kesimin siyahilerin sadece okuma yazma bilecek kadar eğitimlerine izin verdikleri bilinmektedir. 1860 yılında Güney Karolina bölgesinde beyaz çocukların neredeyse yarısı ilkokul seviyesine gelip eğitimlerine devam ederken siyahilerde okuma yazma oranı %5 civarındaydı. Siyahiler için eğitim bir tehlike olarak görülmüştür. 1857 yılında Dred Scott v. Stanford davasıyla anayasanın siyahiler için geçerli olmadığı resmi olarak kabul edilmiştir. Köle olan Dred Scott’ın sahibi onu köleliğin olmadığı bir bölgeye götürmesiyle köleliğinin sona erdiği ile ilgili dava açılmıştır. Anayasa da bununla ilgili madde olmadığı hükmüne karar verilmiştir. Bu karar Kuzey Eyaletlerde tepki yaratmıştır. 4 yıl sonra olacak olan iç savaşa da zemin olduğu düşünülmüştür (Gümüş 2020: 558).

1861 yılında başlayan iç savaş 1865 yılında son bulmuştur. Kuzey Eyaletlerin zaferi ile sonlanan iç savaş ile kölelik kaldırılmıştır. Köleliğin kaldırılması siyahilere yönelik ırkçılığı yok etmemiştir. Abraham Lincoln’ün öldürülmesi, başkanlık değişimi olması gibi sebeplerle ilerleme olmamış hatta geriye gidilmiştir. Eyaletlerdeki hükümetlere siyahilerin hakları ile ilgili daha fazla yetki verilmiştir. Özellikle kullanılan ayrı ama eşit mottosu ırkçılar için bir kaçış yolu olmuştur. Eğitim görmeden halk otobüslerinin kullanımına kadar ırkçı ayrışmalar yaşanmaya başlanmıştır. Köleliğin kaldırılmasıyla siyahilerde okullara gitmiş ancak beyazlardan ayrı ve çok daha kötü şartlarda eğitim almışlardır. Örnek olarak siyah ve beyaz nüfusun eşit olduğu Güney Karolina’da lise mezunu beyazlar oldukça fazlayken siyahilerde bu nüfus oldukça azdır. 1940 yılında da bu durum değişmemiştir. Birden fazla alanda kullanılan ayrı ama eşit mottosu Plessy v. Ferguson davası ile Anayasa Mahkemesinde meşrulaştırılmıştır. Siyahilerin beyazlara birçok alanda hizmet edeceğini ve bu durumun anayasanın eşitlik ilkesiyle çelişmediğini Anayasa Mahkemesi hükmetmiştir. Bu durum sayesinde siyahilere yönelik ayrıştııcı okullar, resmi yerlerdeki farklı tuvaletler, toplu taşımada farklı yerlerde oturmaları gibi durumlar meşrulaştırılmıştır. Yüzyıllar süren kölelikle beraber ilk başta eğitim olmak üzere sosyoekonomik eşitsizlikler gittikçe artmıştır. Bu eşitsizlikler için mücadeleler verilmiştir. Mücadelelerin sonucunda da 1964 yılında sivil haklar yasası ile iş, okul, toplumsal hayatta din, ırk gibi farklılıklardan dolayı ayırım yapılması yasaklanmıştır (Gümüş, 2020: 563).

1964 yılında yürürlüğe giren Sivil Haklar Yasası, Amerika Birleşik Devletleri'nde ırka dayalı ayrımcılığın hukuki dayanaklarını ortadan kaldırmayı hedefleyen en kapsamlı düzenlemelerden biri olmuştur. Bu yasa kapsamında eğitim, istihdam, kamusal alanlar ve siyasal katılım süreçlerinde ırk temelinde ayrımcılık yapılması yasaklanmış; uzun yıllar meşruiyet kazanan “ayrı ama eşit” uygulamaları yasal geçerliliğini kaybetmiştir. Özellikle eğitim alanında siyahilerin okullara erişimini sınırlayan yasal engeller kaldırılarak, devletin açık ve doğrudan ayrımcı uygulamalarına son verilmesi amaçlanmıştır. Bu yönüyle söz konusu yasa, ABD’de ırkçılığın yasal ve açık biçimleriyle mücadelede önemli bir kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir. Ancak ırkçılığın hukuken yasaklanması, bu olgunun toplumsal ve siyasal yaşamdan tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemiştir. Ayrımcı uygulamalar, yasanın kabulünden sonra daha çok dolaylı ve yapısal biçimler altında varlığını sürdürmüştür. Eğitimdeki eşitsizlikler, konut politikalarıyla pekişen mekânsal ayrışma, istihdam alanındaki fırsat farklılıkları ve ceza adalet sistemindeki uygulamalar, ırk temelli eşitsizliklerin fiilen devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, ırkçılığın yalnızca yasal düzenlemeler yoluyla ortadan kaldırılamayacağını; toplumsal yapılar, kurumsal işleyiş ve siyasal pratikler aracılığıyla yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede 1964 Sivil Haklar Yasası, ırkçılığın sona erdiği bir dönemden ziyade, açık ayrımcılığın daha örtük ve yapısal biçimlere evrildiği bir sürecin başlangıcı olarak değerlendirilebilir (Gümüş, 2020: 563-567).

III. TRUMP’IN AYRIMCILIK SÖYLEMLERİ

Donald John Trump, emlak kralı olarak bilinen bir iş adamıydı. 15 Haziran 2015’te Cumhuriyetçi Parti’den, Haziran ayı seçimleri için adaylığını ilan etmiştir (Karakuş, 2019: 47). 2016 yılında yapılacak seçimlerde Amerika Birleşik Devletleri’nin 1980 yılındaki eski başkanı Ronald Reagan’ın seçim kampanyalarında kullandığı sloganı kullanmıştır. ‘Amerika’yı tekrar görkemli yapalım’ (Make America Great Again) sloganıyla rakibi Hillary Clinton’ı geride bırakan Donald John Trump, Amerika Birleşik Devletleri’nin 45. devlet başkanı olmuştur. 20 Ocak 2017 tarihinde de Amerikan Kongresi’nin onayıyla başkanlık koltuğunu devralmıştır (Gürel, 2018: 155).

Donald Trump’ın savaflara bakış açısı ele alındığı zaman kabine tercihlerinde çoğunlukla emekli yüksek rütbeye sahip subaylardan oluştuğu görülmektedir. Bu durum militarizm tartışmalarına da sebebiyet vermiştir. Kabine oluşturmada ki stratejisi aslında askeri danışmanlarıyla birlikte basın mensuplarının önünde net ifadelerde bulunmaktan kaçınacağını ve güncel siyasi durumlara göre kararlar alınacağını belirtmekti. Rusya ile olan ilişkisini geliştirebilmesi içinde Rusya için

olan yaptırımları kaldırmış ve Dış İlişkileri Bakanı'nı da seçerken titiz davranmıştır (Manioğlu, 2021: 52).

Bu güvenlik ve militarizm odaklı yaklaşım, Trump döneminde ırkçı ve ayrımcı söylemlerin güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Güvenlik tehdidi söylemi, özellikle Müslümanlar, göçmenler ve etnik azınlıklar üzerinden kurulmuş; bu gruplar kamuoyunda potansiyel tehdit olarak sunulmuştur. Bu süreçte askerî güç, polis uygulamaları ve güvenlik politikaları yalnızca dış tehditlere karşı değil, aynı zamanda içerdeki “öteki” gruplara yönelik dışlayıcı uygulamaların gerekçesi hâline gelmiştir. Bu nedenle militarizm, Trump yönetiminde dış politikayla sınırlı kalmamış; ayrımcı ve ırk temelli politikaların toplumsal düzeyde meşrulaştırılmasında etkili olmuştur.

Cumhuriyetçi Parti, Demokrat Parti'ye göre daha muhafazakâr bir tutum içindedir. Buna rağmen Donald Trump LGBT hakları konusunda kendinden önceki Cumhuriyetçi Parti başkanlarına göre daha ılımlı bir tavır sergilemiştir. Donald Trump, Cumhuriyetçi Ulusal Konvansiyonu kabul konuşmasında ilk defa LGBT kavramını kullanan cumhuriyetçi başkan adayı olmuştur. Donald Trump göreve gelmeden önce transseksüel kadınların güzellik yarışmalarına katılmalarına karşı çıkmış ancak seçim kampanyasında bir kişinin Trump'a eşcinsel hakların simgesi olan gökkuşağı bayrağını uzattığında, Trump onunla beraber fotoğraf çektirip bayrağı seyirciye geri vermişti. Donald Trump göreve geldikten sonra eşcinsel evliliklere Yargıtay kararlarına itiraz etmemiş ancak geleneksel evliliği desteklemiştir. Cumhuriyetçi Parti, din, dil, ırk, etnik kimliğe karşı olan yasalara destek vermiş bunun yanı sıra cinsel yönelim konusunda sessiz kalmıştır. Seçim sonrası göreve gelen Donald Trump, Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı'na ait sitelerden LGBT yazılarını kaldırtmıştır (Manioğlu, 2021: 55-57).

Bu politikalar, doğrudan ırkçılık bağlamında ele alınmasa da, Trump yönetiminin farklı toplumsal gruplara yönelik ayrıştırıcı ve ötekileştirici yaklaşımını ortaya koyması bakımından önemlidir. Etnik köken, din, göçmenlik statüsü ya da cinsel yönelim gibi farklılıkların siyasal söylem ve uygulamalar yoluyla dışlayıcı biçimde ele alınması, Trump döneminde yaygınlaşan ayrımcı siyasetin ortak bir örüntüsünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda LGBT politikalarına ilişkin tutumlar, Trump yönetiminin yalnızca ırk temelli değil, daha geniş bir çerçevede ötekileştirici ve dışlayıcı politikalar izlediğini göstermektedir.

Cumhuriyetçi Donald Trump kadınlar için söylemlerinde cinsiyetçi ifadelerle yer vermiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1973 yılından beri yasal olan kürtajın kaldırılması ve bununla birlikte kadınların ceza almasını dile getiren Donald Trump tepki almıştır. Bunun üzerine kadınların değil doktorların ceza alması gerektiğini söyleyerek söylemlerinde değişiklikler yapmıştır. Bu söylemleri

Trump'ın kadın ve sivil toplum örgütleri açısından sert eleştirilere maruz bırakmıştır. Daha sonra Trump kadınlara saygı duyduğunu ifade eden söylemlerde bulunmuştur (Graves, 2017). Ancak bunun sebebi seçim zamanının da kadınlardan alacağı desteğin azalmasının siyasi sorunlara yol açabilecek olmasıdır. Bu söylemler, doğrudan ırkçılık çerçevesinde değerlendirilmemekle birlikte, Trump'ın siyasi söyleminde öne çıkan ayrımcı ve ötekileştirici yaklaşımı göstermesi açısından önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet temelinde kurulan dışlayıcı dil, Trump döneminde etnik köken, din ve göçmenlik statüsü üzerinden üretilen ayrımcı söylemlerle benzer bir zihinsel zemine dayanmaktadır. Bu nedenle kadınlara yönelik söylemler, Trump yönetiminin ayrımcı siyaset anlayışının yalnızca ırk temelli değil, daha geniş bir toplumsal dışlama pratiği kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Donald Trump'ın İslam karşıtlığı söylemleri, ırkçı, ayrımcı konuşmaları, başkanlığa aday olduktan sonra başlamıştır. İlk söylemi Kaliforniya Eyaletinin San Bernardino şehrinde 2 Aralık 2015 yılında gerçekleşen saldırı sonrasında ifade ettikleridir. Saldırıda 14 kişi hayatını kaybetmiş, 17 kişide yaralanmıştır. Bir engelli merkezinde saldırıyı gerçekleştiren üç kişi polisler tarafından kovalanırken öldürülmüştür. Yapılan bu saldırıyı IŞİD üstlenmiştir. Bunun ardından Amerika Birleşik Devletleri'nde İslamofobik söylemler yeniden canlanmıştır. Donald Trump, saldırı sonrasında yaşanan gelişmeleri değerlendirebilmek amacıyla Amerika'nın kapılarını Müslümanlara kapatmıştır. (Çetin, 2017: 847).

12 Haziran 2016 yılında yapılan Orlando saldırısı da ABD'nin Florida eyaletinde Orlando kentinde bir eşcinsel kulübünün güvenlik görevlisi olan Omar Mateen tarafından gerçekleştirilmiştir. 49 kişiyi öldürmüş ve 53 kişiyi de yaralamıştır. Omar Mateen saldırıdan sonra IŞİD üyesi olduğunu ifade etmiştir. Bu saldırıdan sonra Müslümanlara nefret ve İslamofobik söylemler hızla büyümüştür. Trump daha sonra yaptığı konuşma da Müslümanlara olan nefretinden ve Orlando saldırısından bahsetmiştir. Yapılan bu saldırıyı sadece Amerikan halkına yapılmış bir saldırı olarak görmemiştir. Donald Trump, LGBT topluluğuna da yapılan bir saygısızlık olduğunu kabul etmiş aynı zaman da ABD'nin özgürlüğüne yapılan bir saldırı olduğunu da vurgulamıştır. Amerika'ya gelen Müslümanların Batı değerleriyle ters olduğunu düşünen Trump'a göre Radikal İslam, eşcinsel karşıtı, kadın düşmanı olarak nitelendirmektedir. Trump aynı zaman da ırkçı söylemleri ile gündeme gelmiş bir başkan adayıydı. Rakibi Hillary Clinton'a yaptığı hakaretler, Obama ve siyahiler için ırkçı söylemleri ile dikkatleri üzerine çekmişti. Araplar ve siyahiler için, Tanrı'nın, siyahilerin ve Arapların eşit olmasını isteseydi onlarla aynı renkte ve aynı zekaya sahip olurduk söylemleriyle hem ırkçılık yapmış hem de onları aptal yerine koymuştur. Trump'ın tüm söylemlerinde ırkçılık ve İslamofobi görülmektedir. Müslümanları kadın düşkünü, eğlenceye düşkün olarak ifade ederken, Trump'ın parasının

büyük bir kısmını eğlence sektörüne yatırdığı ve kendisine ait kumarhanelerin olduğu da bilinmektedir (Karakuş, 2019: 49-50).

Avrupa’da yapılan terör saldırılarının artması ve bu saldırıların İslam düşüncesi adı altında gerçekleştirildiği açıklamalarıyla beraber o ülkelerde yaşayanlar için korku ve güvensizlik ortamı yaratmıştır. Bu durum İslam’ın barış dini değil korku ve savaş dini olduğuna dair bir algı yaratılmasında rol oynamıştır. En büyük etmenlerden biri El-Kaide ve IŞİD terör örgütleri olmakla birlikte, Amerika medyası ve aşırı sağ gruplar da önemli bir rol üstlenmiştir. Bu yüzden Müslümanlar ırkçı söylemlere maruz kalmış ve şiddetle mücadele etmiştir. Sosyal alanlar da başörtüleri, sakalları, namaz kılmaları yüzünden pek çok şiddete maruz kalmışlardır. Ortadoğu’da yaşanan Irak ve Suriye’deki iç savaştan sonra Avrupa ve Amerika sınırlı sayıda mültecileri kabul etmeye başlamıştır. Onların gözünde Müslümanlar işgalci millet oldukları için ırkçı eylemler ve aşırı sağ hareketleri de hız kazanmıştır. İslamofobik söylemlerin artık net bir şekilde söylenmesi Batı’nın bunu meşrulaştırması sayesinde olmuştur.

Donald Trump seçim kampanyalarına özellikle Müslüman ve Güney Amerika ülkelerinden ABD’ye gelen göçmenler üzerinden devam etmiştir. Müslümanlar, göçmenler, kadınlar ve siyahi Amerikalıları kapsayan nefret söylemleri ile yaptığı kampanyalar yüzünden Amerikan toplumunu böldüğü, ırkçılık ve İslamofobiye arttırdığı ifade edilmiştir. Trump, Müslümanların Amerika’dan nefret ettiklerini ve 11 Eylül saldırılarından sonra Müslümanların bu duruma sevindiklerini düşünmüştür. 11 Eylül saldırılarından sonra artan İslamofobik düşünceler, Trump’ın ifadeleri ile artmış bu da seçim kampanyalarına yansımıştır. Donald Trump’ın en büyük seçim kampanyası da ‘‘Great America’’ olmuştur (John ve Gerhard, 2016). En çok tartışılan konular da göçmenler ve Müslümanlardır. Trump aday olduktan sonra yaptığı ilk konuşmasın da göçmenler ve Müslümanlar hakkında olmuştur. Tek hedefi ABD’nin eski gücüne dönmesidir. Trump Great America’ında, Amerikan halkına herkesten önce öncelik verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Gerçekleşen saldırılar sonrasında halkın bir kısmı İslamofobiye desteklemiş diğer kısmı da daha anlayışlı bir ülke olduklarını savunmuştur.

Ortadoğu’da yaşanan olaylar, savaşlardan sonra Avrupa ülkeleri, Türkiye ve ABD’ye pek çok göçmen alınmıştır. Trump gelen Müslüman göçmenlerin çoğunluğunun terörist olduğunu ifade etmiştir. Suriye’den gelen Müslüman göçmenlerin Amerika’da birer tehdit olduklarını ve camilerde toplanarak da terör eylemleri oluşturduklarını düşünmektedir (Önder, 2020). Trump, Orlando saldırısını da ele alarak bu saldırıyı gerçekleştiren kişinin de Afgan göçmeni olduğundan bahsetmiştir. 11 Eylül saldırılarından sonra Afganistan ile yapılan savaşın ardından Amerika’ya gelen göçmenlerin de birer terörist olduklarını düşünmüştür. Trump, ülkesine gelecek olan Müslümanların engellenmesini istemiştir. Başkan olduğu zaman da bunu gerçekleştireceğini ifade etmiştir.

Suriye Savaşı ardından Suriyeli mültecilerin ABD'ye gelmemesini ve Amerika'daki Suriyelileri de geri yollayacağını ifade etmiştir (Karakuş, 2019: 55).

Trump'ın eleştirildiği diğer konu da ABD'deki camilerin kapatılacağı ya da kontrol altına alınacağı ifadeleridir. Müslümanların terörle mücadele adı altında fişlenmesi gerektiğine inanmaktadır. 11 Eylül saldırılarından sonra da buna benzer ifadeler mevcuttur. Camilerin ibadete kapatılması için tartışmalar ve protestolar yapılsa da camilerin sayısı artmaya devam etmiştir. Trump, camilerde teröristlere eğitim verildiğini düşünmektedir. Camilerden çıkan insanların nefret dolu olduğunu ve radikal İslam'ında camilerden yayıldığını ifade etmiştir. Trump, İslamofobik söylemlerine devam ederken Meksika'yı da hedef almıştır. Meksika'nın Amerika'ya tecavüzcüleri, uyuşturucu kullananları ve katilleri gönderdiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Trump, Meksika sınırına duvar öreceğini ve parasının da Meksika tarafından ödeneceğini ifade etmiştir (Karakuş, 2019: 57).

Donald Trump tüm bu söylemleri ve yaptığı politikalar sonucunda Amerika Birleşik Devletleri'nin 45. başkanı olmuştur (Çelik, 2020). Seçimden sonra yaptığı ilk çalışması seyahat yasağıdır. Trump, ülkesini ziyaret edecek olan 7 ülkeden gelecek olan yabancıların girişini 90 gün süreyle yasaklamış, Suriyeli mülteciler için ülkeye girişleri ertelemiş ve net bir süre vermemiş, diğer mültecilere de 120 gün ülkeye girişlerin yasak olduğu kararı imzalamıştır. Bu daha çok Müslüman ülkeleri kapsayan bir karardır. Bu seçilen ülkeler için teröre destek veren ve endişe kaynağı uyandıran ülkeler olarak kararnamede bahsedilmiştir. Bu kararnamenin amaçlarında, ABD'ye gelen mültecilerin vize alma süreçlerinde gerekli inceleme yapılmadığı hatta 11 Eylül olaylarının bu sebeple meydana geldiği, 11 Eylül'den sonra da hala denetimlerin esnek olmasından kaynaklı terör eylemlerinin devam ettiği yazmaktadır. Bu karar sadece mülteciler için değil, turistler, öğrenciler, iş insanlarını da kapsamaktadır (Karakuş, 2019: 59). Donald Trump kararnamede ayrıca Amerika'ya gelenlerin, Amerika'ya karşı düşmanca davranılmaması ve yasalara uyulması gerektiğinden de bahsetmiştir. Bu kararname yalnızca Müslüman ülkelerini kapsadığı belirtilmiştir. İran, Irak, Suriye, Libya, Somali, Sudan, Yemen ülkelerinden, Amerika'ya gidişler 3 ay boyunca yasaklandı. Mülteci Kabul Programı da 4 ay boyunca durduruldu. Bu kararnamenin ardından pek çok mülteci, turist havaalanlarında, sahillerde mahsur kalmış ya da tutuklanmıştır. Sivil toplum kuruluşları, avukatlar mahsur kalan mültecilere ve turistlere yardım etmiş, bunula beraber Washington, New York, Virginia bölgelerindeki hakimler bu yasaya karşı çıkmıştır. Trump için bu durum bir engel yaratmamıştır. İkinci bir seyahat yasağı çıkartmıştır. Bu seyahat yasağındaki amaç Amerika'daki göçü neredeyse yarı yarıya azaltacak olmasıdır. Çad, İran, Yemen, Suriye, Somali, Kuzey Kore, Libya ülkelerinden Amerika'ya gelen göçmenlerin ülkeye girişlerini kısıtlayan

bu kararnameyi de onaylamıştır. Bir diğer projesi de Amerika’da olan çocuk mültecilerin sınır dışı edilmesini yasalaştırmıştır. Bu proje DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals) olarak bilinmektedir. Trump’ın çocuk yaşta Amerika’ya gelen mültecilerin eğitilip bir terörist olacağı düşüncesiyle bu yasağı çıkarttığı düşünülmektedir (Çelik, 2020: 447).

Trump, yalnızca Müslümanları değil, aynı zamanda kendi toplumunun farklı kesimlerini de siyasal söylemleri aracılığıyla ötekileştirmiştir. Ulusal güvenliği merkeze alan bu yaklaşım, ABD’yi koruma iddiası etrafında şekillenmiş ve belirli toplumsal grupların potansiyel tehdit olarak sunulmasına yol açmıştır. Bu doğrultuda göçmenler, etnik azınlıklar ve muhalif kesimler, kamu düzeni ve güvenlik söylemi içerisinde olumsuz biçimde konumlandırılmıştır. Bu nedenle ırkçı, İslamofobik ve yabancı düşmanı söylemler, Trump’ın adaylık sürecinden itibaren siyasal söyleminin temel unsurları arasında yer almış ve başkanlık dönemi boyunca da etkisini sürdürmüştür.

IV. ABD’DEKİ IRKÇILIĞIN GÜNCEL ÖRNEĞİ: GEORGE FLOYD

25 Mayıs 2020 tarihinde, Afro Amerikalı olan George Floyd, Minneapolis’te beyaz bir polis memuru olan Derek Chauvin tarafından ters kelepçeli şekilde yüzüstü yatırılıp boynuna diziyle bastırılması sonucu hayatını kaybetmiştir. Chauvin, George Floyd’un boynuna 8 dakika 46 saniye boyunca diziyle bastırmıştır. O akşam bir market çalışanı George Floyd’un kendisinden sahte 20 dolar ile sigara alması nedeniyle 911’i arayarak şikâyetinde bulunmuştu. Bu durum ardından Floyd tutuklanmıştı. George Floyd, polis arabasının olay yerine gelmesinden 17 dakika sonra ve üç polis memurunun da altında kalarak hayatını kaybetmişti. George Floyd’u öldüren Derek Chauvin’in tutuklanmasından 2 gün sonra BM İnsan Hakları Konseyi ülkeleri, ırkçılık konusunda dönüştürücü bir gündem benimsemeleri için rapor yayınlamıştı. ABD Başkanı Trump da Adalet Bakanlığı ve FBI’dan George Floyd’un ölümü için soruşturulma başlatılması gerektiğini iletti. Aynı zamanda George Floyd için yapılan protestoları sert eleştirmiş ve George Floyd’un anısına saygı duyulmadığını dile getirmişti. Trump, Minnesota da bulunan demokrat liderlerin protestoları bastırma konusunda yetersiz olduklarını belirtmişti. George Floyd olayı ile beraber o dönem Covid-19 etkisiyle ekonomik ve işsizlik sıkıntısı yaşayan beyazlarda siyahilerle birlikte sokaklara çıkmıştı. Protestocular Doğu 38. Cadde ve Chicago Bulvarında öldürülen Floyd için tapınak adında bir anma alanı kurmuşlardı (Kaya, 2022: 94-95).

George Floyd’un öldürülmesinin ardından Minneapolis’te yargı süreci ve yerel yönetim uygulamaları etrafında yoğun protestolar yaşanmıştır. Şehir

yetkililerinin bazı bölgeleri yeniden açma girişimleri, protestocular tarafından hazırlanan ve çeşitli talepler içeren 24 maddelik bir listeyle karşılanmış; taraflar arasında uzlaşma arayışları gündeme gelmiştir (Al Arshani, 2020). Bu süreçte Derek Chauvin ve diğer polis memurlarına yönelik ön duruşmalar ile kefalet kararları kamuoyunda tepkilere yol açmış, özellikle Chauvin'in tutuksuz yargılanma ihtimali protestoların devam etmesine neden olmuştur (McLaughlin ve Parks, 2020). Derek Chauvin'in Mart ve Nisan 2021'de görülen yargılaması sürecinde, kararın açıklanmasının ardından oluşabilecek toplumsal gerilimleri önlemek amacıyla George Floyd Meydanı'nda yoğun güvenlik önlemleri alınmış ve kolluk kuvvetleri ile Ulusal Muhafızlar görevlendirilmiştir. Chauvin'in 20 Nisan 2021 tarihinde George Floyd'u öldürmekten suçlu bulunması, son on yılın en geniş katılımlı sivil haklar protestolarından biriyle ilişkilendirilmiş; kararın ardından gerçekleştirilen protestoların büyük ölçüde barışçıl nitelik taşıdığı gözlemlenmiştir (Dernbach, Peters, Ansari, ve Hazard, 2021; Plambeck, 2021).

Derek Chauvin, 25 Haziran 2021 tarihinde George Floyd'un ölümüne ilişkin suçlardan 22,5 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Kararın ardından Minneapolis'te çeşitli protestolar düzenlenmiş; cezanın yetersiz olduğu yönünde eleştiriler dile getirilerek George Floyd Adalet Yasası'nın kabul edilmesi yönünde talepler gündeme gelmiştir. Bunun yanı sıra olaya müdahil olan J. Alexander Kueng, Thomas Lane ve Tou Thao adlı polis memurlarına yönelik sivil haklar davası, 20 Ocak 2022 tarihinde protestolar eşliğinde başlamış ve 24 Şubat 2022'de söz konusu memurlar medeni hakların ihlali suçlamasıyla mahkûm edilmiştir. Federal düzeyde açılan davalarda, Chauvin'in aşırı güç kullandığı ve gerekli tıbbi müdahaleyi sağlamadığı tespit edilmiştir (Forliti, 2021). Derek Chauvin'in suçlu bulunmasının ardından Adalet Bakanlığı, Chauvin ve olayda görev alan üç polis memuru hakkında federal düzeyde suç duyurusunda bulunmuştur. Federal büyük jüri, George Floyd'un sivil haklarının ihlal edildiğine, Chauvin'in aşırı güç kullandığına ve gerekli tıbbi müdahaleyi sağlamadığına hükmetmiştir. Diğer polis memurları ise tıbbi yardım sağlamamak ve aşırı güç kullanımını engellememekle suçlanmıştır. Ayrıca Kueng ve Thao hakkında kasıtlı kayıtsızlık gerekçesiyle ek suçlamalar yöneltilmiş; söz konusu polis memurları olaydan kısa süre sonra görevlerinden alınmıştır (Kaya, 2022: 100).

Minneapolis'in güney mahallesinde gerçekleşen olayda tanıklar cep telefonlarına olayı kaydetmişlerdi. George Floyd'un birçok kez nefes alamadığını ifade ettiği video kayıtları sosyal medyada gündem olmuştu. Çok kısa sürede video sosyal medyada yayılmıştı. George Floyd'un ölümü sonrasında gerçekleşen protestolarda, Floyd'un 8 dakika 46 saniye boyunca boğularak hayatını kaybetmesine atıfla 'Kara Salı' ve '8'46' etiketleri kamuoyunda gündeme taşınmıştır. Tüm bunlar neticesinde ABD'de kölelikle ilgili 17. Yüzyıldan kalma heykeller anıtlar devrilmiştir. Dünyaca ünlü markalar siyahi topluluk için çalışan kuruluşlara maddi yardımlar sağlayacağını duyurmuştu. ABD tarihinde ilk kez

çoğunluk beyaz kişilerin siyahilerin maruz kaldığı baskı ve ırkçılığın önemsedığı hissedilmişti.

ABD'nin devletinin büyük bir kısmında devlet yetkilileri ve federal milletvekilleri polis reformu yasasını ortaya atmıştı. Demokratlar 8 Haziran da olan ABD Kongresinde boyun bölgesine baskı yapılmasının yasaklanmasını ve aynı zamanda federal memurların kamera takmasını yasa teklifi şeklinde sunmuştu. Polislerin sahip olduğu nitelikli dokunulmazlık doktrini de tersine çevrilmişti (Kaya, 2022: 116).

Başkan Donald Trump ırksal adaletsizlik, polis reformu gibi konular için kendi yasama planlarını da açıklamıştı. Donald Trump'tan durumu sakinleştirilmesi belenirken Trump aksini yapmıştı. Trump attığı bir tweet ile yağmacılara silahla müdahalede bulunulacağını açık olmasa da ifade etmişti. Trump yönetimi, bu dönemde polis güçlerinin uygulamalarını savunmuş ve güvenlikçi söylemleri öne çıkaran muhafazakâr çevrelerle uyumlu bir politika izlemiştir. Trump eşkıyalara karşı polislerin çok kibar olmamalarını ifade etmiş ve yine eşkıyalara yapılan sert davranışları izlemekten de zevk aldığını ifade etmiştir (Kishore, 2020). Donald Trump valileri de protestoları bastırırken şiddet kullanmazlarsa orduyu devreye sokacağını söyleyerek uyarıda da bulunmuştu (Weissman, 2020). Bu söylemler protestoları daha çok arttırmış ve ABD'yi tehlikeli konuma sokmuştur. Protestocular Trump tarafından terörist olarak eleştirilmiştir. Bu sebeple sivil haklar ihlalinin yanı sıra sağcı grupların beyaz olmayanlara karşı şiddeti de teşvik etmişti. Başkan Donald Trump protestoları bastırmada gaz bombası, mühimmat gibi çok sayıda teçhizat kullanmıştı. Daha sonra 2022 seçimlerinde Joe Biden başkan olmuştu. Trump'ın izlediği yolun tam tersini izleyerek ırkçılıkla ilgili kararlı bir şekilde harekete geçmişti (Kaya, 2022: 129).

SONUÇ

Amerika Birleşik Devletleri'nde ırkçılık olgusu, tarihsel kökenleri, kurumsal yapılar içerisindeki sürekliliği ve güncel siyasal pratiklerle birlikte ele alındığında, bireysel önyargıların ötesinde yapısal bir toplumsal sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Bu çalışma, ırkçılığın kölelik döneminden itibaren ABD toplumsal yapısına nasıl yerleştiğini; biyolojik temelli ayrımcılıktan kültürel ve kurumsal ırkçılığa evrilen biçimlerini teorik bir çerçeve içerisinde ele almış ve bu tarihsel sürekliliği Trump dönemi ile George Floyd vakası üzerinden somutlaştırmayı amaçlamıştır.

Çalışmanın teorik çerçevesinde ele alınan ötekileştirme, yabancı düşmanlığı ve kültürel (yeni) ırkçılık kavramları, ABD'de ırkçılığın yalnızca açık ve yasal

ayrımcılık biçimleriyle sınırlı olmadığını; siyasal söylemler ve kurumsal pratikler aracılığıyla yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. ABD tarihinde köleliğin kaldırılması ve sivil haklar yasalarının kabulü, açık ırkçı uygulamaları büyük ölçüde sona erdirmiş olsa da, eşitsizliklerin özellikle ceza adalet sistemi, polis uygulamaları ve kamu güvenliği alanlarında yapısal biçimler altında devam ettiği görülmektedir.

Bu tarihsel ve kuramsal zemin, Donald Trump'ın başkanlık dönemiyle birlikte yeniden görünür hâle gelmiştir. Trump'ın göçmenler, Müslümanlar ve siyahi Amerikalılar hakkında kullandığı ayrımcı ve dışlayıcı söylemler, yalnızca seyahat ve vize yasakları gibi yasal düzenlemelerle sınırlı kalmamış; aynı zamanda kamu kurumları üzerinde de dolaylı fakat etkili sonuçlar doğurmuştur. Güvenlik tehdidi söylemi üzerinden kurulan bu dil, özellikle polis teşkilatı ve yerel yönetimler düzeyinde sert müdahaleleri ve ayrımcı uygulamaları meşrulaştıran bir siyasal iklim yaratmış; Trump'ın söylemleri, ırkçı uygulamalar konusunda bazı kamu görevlilerini cesaretlendiren bir zemin oluşturmuştur. Bu durum, siyasal liderlik düzeyinde üretilen söylemlerin kurumsal pratikler üzerindeki belirleyici etkisini açık biçimde ortaya koymaktadır.

George Floyd'un bir polis memuru tarafından öldürülmesi, bu sürecin en çarpıcı ve görünür sonuçlarından biri olmuştur. Olayın ardından ortaya çıkan kitlesel protestolar, yalnızca bireysel bir polis şiddeti vakasına değil; uzun yıllardır biriken sistemik ırkçılığa, kurumsal eşitsizliklere ve ayrımcı siyasal söylemlerle beslenen yapılara yönelik toplumsal bir tepki niteliği taşımaktadır. Bu yönüyle George Floyd vakası, çalışmada ele alınan teorik kavramların ABD pratiğinde nasıl somutlaştığını gösteren güncel ve güçlü bir örnek sunmaktadır.

Sonuç olarak, ABD'deki ırkçılığın anlaşılabilmesi için tarihsel deneyim, teorik çerçeve ve güncel siyasal pratikler arasındaki ilişkinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Trump dönemi, ırkçılığın yalnızca geçmişe ait bir sorun olmadığını; uygun siyasal söylemler ve liderlik pratikleri aracılığıyla yeniden güç kazanabildiğini göstermiştir. George Floyd vakası ise bu sürecin toplumsal bir kırılma noktasına dönüşerek geniş çaplı bir farkındalık yarattığını ortaya koymuştur. Kalıcı bir eşitlik ve toplumsal adaletin sağlanabilmesi, yalnızca yasal düzenlemelerle değil; kapsayıcı siyasal söylemler, kurumsal reformlar ve toplumsal bilinçle desteklenen yapısal dönüşümlerle mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Al-Arshani, S. (2020, August 13). *Protesters in Minneapolis Say They won't Clear Barricades around the George Floyd Memorial until the City Leaders Meet Their 24 Demands*. Business Insider. <https://www.insider.com/protesters-say-demands-met-before-removal-barricades-floyd-memorial-2020-8>
- Alp, H. (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Ayrımcı ve Ötekileştirici Söylemin Yerel Medyada Yeniden Üretilmesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5 (15), 22–37.
- Araz, B. (2019). *11 Eylül Sonrasında Avrupa'da Yabancı Düşmanlığı ve İslamofobi* [Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Çakır, M. (2019). Kültürel (Yeni) Irkçılık Nedir? Kuramsal Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 11–24.
- Çelik, Ş. (2020). Donald Trump Yönetimi Politikalarının Tarihsel Açidan Değerlendirilmesi: Andrew Jackson Dönemi ile Bir Karşılaştırma. *SİYASAL: Journal of Political Sciences*, 29(2), 431–457. <https://doi.org/10.26650/siyasal.2020.29.2.0064>
- Çetin, B. (2017). The Way to Implement Donald Trump's Hate Speech against Radical Terror by the Written Media in Turkey. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(3), 845–856. <https://doi.org/10.24289/ijsser.310326>
- Çoban, M. (t.y.). Ötekileşme. *TÜBİTAK Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. Erişim tarihi: 15 Haziran 2025, <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/otekilesme>
- Dernbach, B. Z., Peters, J., Ansari, H., ve Hazard, A. (2021, April). *For George Floyd, Justice. For Minneapolis, a Long-Delayed Reckoning with Racism and Police Violence*. Sahan Journal. Erişim tarihi: 15 Temmuz 2025, <https://sahanjournal.com/the-killing-of-george-floyd/derek-chauvin-trial-verdict/>
- BBC Türkçe. (2021, Nisan 29). George Floyd'u Öldürmekten Suçlu Bulunan Eski Polis Derek Chauvin Yeniden Yargılama Talep Etti. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56959554>
- Graves, L. (2017, Ocak 24). *Trump Once Said Women should be Punished for Abortion. Now, He's Making It Happen*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/jan/24/trump-once-said-women-should-be-punished-for-abortion-t>
- Gümüş, S. (2020). ABD'de ırkçılıkla mücadelenin tarihi temelleri ve eğitimin bu süreçteki rolü. *İnsan & Toplum*, (10), 558–567.

Gürel, O. (2018). Neo-con Yaklaşımın George W. Bush Dönemindeki Etkisi ve Donald Trump Dönemi Olası Beklentiler. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 145–167. <https://doi.org/10.18354/esam.349399>

Gürses, N. M. (2022). *Islamophobic Discourses of Donald Trump and Marine Le Pen* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

International Labour Office, International Organization for Migration, & Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2001). *International Migration, Racism, Discrimination and Xenophobia*. International Labour Office, International Organization for Migration, & Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights.

John, W. ve Gerhard, P. (2016, 27 Nisan). *Donald J. Trump remarks on foreign policy at the National Press Club in Washington, DC*. The American Presidency Project. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=117813>

Karakuş, N. (2019). *ABD Başkanı Donald Trump'ın Söylemlerinde İslamofobi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.

Kaya, E. E., ve Durgun, Ş. (2020). Irkçılığın Dönüşümü: Kavramsal ve Kuramsal Bir Analiz. *Akademik Hassasiyetler*, 7(13), 79–102.

Kaya, Y. (2022). *ABD'de Etnik Kültürel Irkçılık: George Floyd Ölümünün ABD'nin Uluslararası İmajına Etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi.

Kishore, J. (2020, 28 Mayıs). *The Murder of George Floyd and the Fight against Police Violence in the US*. World Socialist Web Site. International Committee of the Fourth International. <https://www.wsws.org/en/articles/2020/05/28/pers-m28.html>

Kocamaz, Ü. S. (2020). Donald Trump Döneminde Avrupa Birliği-ABD İlişkileri: Liberal Dünya Düzeni, Krizler ve Ayrışan Politikalar. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 28(2), 221–253. <https://doi.org/10.29228/mjes.3>

Manioğlu, O. (2021). Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti'yi ABD Siyasal Sisteminde Ayrıştıran Beş Temel Konu. *UPA Strategic Affairs*, 47–72.

McLaughlin, E. C., & Parks, B. (2020, 7 Ekim). *Protesters Take to Streets Following Release on Bond of Former Officer Charged in George Floyd's killing*. CNN. <https://edition.cnn.com/2020/10/07/us/derek-chauvin-george-floyd-bail/index.html>

Miller, S. D. (2018). *Xenophobia Toward Refugees and Other Forced Migrants* (World Refugee Council Research Paper No. 5). Waterloo, Canada: Centre for International Governance Innovation.

- Önder, E. (2020). Başkanların Doktrinleri Çerçevesinde, ABD'nin Yeni Güvenlik Anlayışı ve Soğuk Barış. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar*, 4(1), 28–39. <https://doi.org/10.30692/sisad.660225>
- Plambeck, S. (2021, Nisan 20). *Derek Chauvin Trial Live Updates: Chauvin Found Guilty of Murdering George Floyd*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/live/2021/04/20/us/derek-chauvin-verdict-george-floyd>
- Sağlam, Ç. ve Yaşar, M. (2017). Teoride, Pratikte ve Araştırmalarda Öteki ve Ötekileştirme. *Turkish Studies*, 12(3), 135–154.
- Sumbas, A. (2009). Batı Avrupa'da Yükselen Yeni-Irkçılık Üzerine Bir Deneme. *Alternatif Politika*, 1(2), 260–281.
- Tatlısu, İ. M. (2018). Amerikan Milliyetçiliği ile Irkçılık Arasındaki İlişki: Etnik Ayrımcılığın Irkçı Boyutları. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(12), 34–41.
- Vatandaş, C. ve Erdoğan, M. (2020). Individual and Social Exclusion Practice: Prejudice and Discrimination. *İnsan ve Sosyal Bilimler*, 3(1), 474–485.
- Weissman, R. (2020, Mayıs 29). *Responding to The Police Murder of George Floyd*. Public Citizen. <https://www.citizen.org/article/the-police-murder-of-george-floyd/>

Kitap Değerlendirmesi

Book Review

Kitap Değerlendirmesi¹

İtaat

Michel Houellebecq, Çev. Başak Öztürk, İthaki Yayınları, 2021.

Hüseyin Etil²

Edebiyat alanında yaşanan gelişmeler her zaman ciddiye alınmalıdırlar. Çünkü edebiyat olayları politik ve toplumsal olayların ön habercisi olma işlevi görmektedir. Şairler ve romancılar sahip oldukları güçlü sezgileri sayesinde toplumsal alandaki en ufak hareketlenmeleri bütün bedenleriyle duyumsayarak yüreklerinde hissederek. Bu hislerini de ancak edebi biçimler altında topluma iletirler. Böylelikle hissettikleri duyguların kitleselleşmesine, belli duyguların

¹Bu kitap değerlendirme yazısının başka bir versiyonu daha önce “Nihilizmin Panzehri: Teslimiyet” başlığında *Sabah Ülkesi* dergisinin 69.cu sayısında yayımlanmıştır. Buradaki değerlendirme yazısı o metnin gözden geçirilmiş versiyonudur.

² Dr., Siyaset Bilimci, huseyinetil@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4045-646X.

Doi: 10.5281/zenodo.18147641

Geliş Tarihi: 01 Aralık 2025
Received: 01 December 2025

Kabul Tarihi: 25 Aralık 2025
Accepted: 25 December 2025

Bu makaleye atıf için/ To cite this article: Etil, H. (2025). Kitap Değerlendirmesi. İtaat. Michel Houellebecq. *Politik Psikoloji Dergisi*, 5(2), 78-86.

memetik etkilerle çoğaltılmasına neden olurlar. O nedenle, edebiyatın verdiği mesajların ciddiye alınıp iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Bu yazıda, Michel Houellebecq'in *İtaat* (2015) adlı romanın içerdiği politik ve toplumsal mesajlara odaklanacak ve yaydığı, kitleselleştirdiği duygulara odaklanılacaktır.

AVRUPA ÜZERİNDE BİR HAYALET DOLAŞIYOR!

Ancak onun öncesinde Avrupa'nın genel iklimine dair bir şeyler söylemek gerekmektedir. Nice zamandır Avrupa'nın üzerinde bir hayalet dolaşmaktadır. Giderek bu hayaletin cisimleşmesine tanıklık edilmektedir. Önümüzdeki on yılların Avrupa üzerinde dolanan hayaletin tecessüm yılları olarak tarihe kazınması yüksek bir olasılıktır. Liberal Avrupa'nın sahip olduğu iyimserlik yerini giderek radikal sağ duyguları köpürten güçlerin derin kötümserliğine bırakıyor. İyimser Avrupacılık gerilerken, kötümser Avrupacılık hızla yayılıyor, derinleşiyor, nüfus alanını genişletiyor. Başka bir ifadeyle, kötümserlik duygusu marjinal entelektüellerden halka doğru yayılarak kitleselleşiyor. Avrupa düzeyindeki bu genel çöküş psikolojisi tek tek ülkeler için de geçerlidir. Örneğin, Fransa, pesimist yazarlara göre intiharın eşiğindedir. Pesimizmin edebiyat kanalıyla yaygınlaşması politikanın dönüştürülmesiyle sonuçlanma olasılığı yüksektir. "İntiharın eşiğinde olan bir Fransa" imajı için herkes topyekûn seferberliğe davet ediliyor. *Eşitlik, Özgürlük ve Kardeşlik* ilkeleri bir kez daha pratik tarafından olumsuzlanıyor. Sözgelimi, Yahudi siyasetçi ve yazar Eric Zemmour'un *Fransız İntiharı* ("Le Suicide français", 2014) kitabı, Oswald Spengler'in *Batının Çöküşü*'nden (1918-22) sonra Almanya'da yaşananları akla getirmektedir. Fransa'nın öldüğünü ilan eden kitaplar hızlıca çok satanlar listelerinde yerini alması gelecekteki günlere dair önemli ipuçları vermektedir. Sağın gerileme anlatıları entelektüel politik kamuoyunu solun gerileme anlatılarından daha çok etkilemektedir. Fransız radikal sağ, 68 kuşağının kültür devrimiyle olan mücadelesi, solcu entelektüalizme duydukları nefret, liberallerin Avrupa Birliği düşüncelerine karşı kınayıcı görüşleri ve kapitalizmin yıkıcı boyutlarına olan itirazlarını Müslüman göçmen karşıtlığı ile eklemleyerek kendi etki alanlarını genişletmektedirler. Günümüz Fransa'sının ölüm döşeğinde olduğunu düşünen yazarlar, Fransa'nın emperyal bir güç ve medeni kuvvetini yeniden elde etmesi gerektiğini nostaljik biçimler altında kamuoyuna sunmaktadırlar. Çürüme, yozlaşma, ölüm, intihar gibi temalar korkunun kitleselleşmesini sağlamaktadır. Çürüme bünyenin içinde ise siyasal çözümlerde ona uygun olarak radikalleşmektedir. Sistemin içeriden çürüdüğünü düşünmek artık sorunun de-politikleşmesinden başka bir şekilde çözülemez olduğunu ileri sürmektir. Bu durumda geriye, politik muarızı, kriminal bir vakaya dönüştürülerek süre avına çıkmak kalmaktadır. Her şeyin parçalandığı duygusu günümüz edebiyatının da giderek hâkim düşüncesi olmaya başlamıştır. İşte

Avrupa'nın üzerinde dolanan yeni hayalet, yeni ruh arayışının bir semptomu olarak gündeme geliyor: Faşizm, Avrupa'nın kapısını bir kez daha çalmaktadır. Bu itibarla onun romanlarındaki leitmotif öfke, kin ve intikam arzusu olarak karşımıza çıkar (Diken, 2011: 120).

HAZCILIĞA KARŞI TESLİMİYET

Avrupa'nın genel bağlamından romana geçerse, 2015 yılında Fransa'da, Charlie Hebdo saldırısının yaşandığı gün piyasaya çıkan kitap, 2021 yılında dilimize kazandırılmıştır. Türkçeye *İtaat* olarak çevrilen kitabın aslında doğru çevirisi "teslimiyet" olmalıdır. Çünkü "itaat" olarak çevrildiğinde Fransızca'daki anlam katmanı ve yazarın kastı kaybolmaktadır. Fransızca'daki "soumission" ile "İslamiyet" kavramı arasındaki etimolojik bağı vermek için en doğru çeviri "teslimiyet" olmalıdır. Ancak bu sayede, roman boyunca işlenen teslimiyet krizine İslam'ın sunduğu teklif doğru bir şekilde kavranabilir. Yazarın kendi döneminin eğilimlerini saptayarak yarattığı yarı-fantastik, yarı-gerçek edebiyat evreninde, 2022'de yapılacak Fransız Cumhurbaşkanlığı seçimlerini Müslüman Kardeşler kazanmaktadır. Romanda Müslüman Kardeşler'in adayı Ben Abbas'ın iktidara gelişini ve iktidarı aldıktan sonra yavaş yavaş Fransız Cumhuriyeti'nin İslami bir monarşiye dönüşme sürecini anlatılıyor. Yazarın temel niyeti, Müslümanların güçlenmesinin yol açacağı "tehlikelere" işaret etmenin yanı sıra Fransa'daki sosyal, kültürel, politik ve ideolojik düzlemlerde yaşanan derin bunalımın altını çizmektir. Başka bir ifadeyle yazar, İslam'ın yükselişi ile Fransa'nın (ve dolayısıyla Avrupa'nın) çöküşünü bir ve aynı süreç içinde resmediyor. Romanın başkarakteri, 19. yüzyıl dekadan edebiyat uzmanı François'a da dekadan bir karakter olarak çöküş sürecinin insan tipi olarak karşımıza çıkıyor. François'a, Fransa'nın zaafı, kesip atılması gereken bir ur, her yeri sarmış kangren bir tip olarak sunulmaktadır. Yazara göre François'a tipi, Fransayı çöküşe götürüyor. Sistemin her noktasına sinmiş çöküş, bunalım ve çürüme gerçekliği, Ben Abbas'ın iktidara gelmesini kolaylaştıran tarihsel zemin olarak roman boyunca sorgulanmaktadır.

Peki, Avrupa'nın zaafı ve İslam'ın Avrupa'da yükselişini kolaylaştıran ve mahkûm edilmesi gereken unsurlar nelerdir? Yazara göre Fransa artık tanıdık olmaktan çıkmıştır. Fransa'da edebiyat gerilemiş, sosyal güvenlik rejimi çökmüş, gençlik tipolojisi yozlaşmış, sosyal ilişkiler çözülmüş, siyasal partiler sistemi tıkanmış, aile değerlerinden eser kalmamış, Katoliklik yok olma noktasına gelmiştir. Houellebecq, işte, romanın başkarakteri olan François'yı böyle bir genel çöküş tablosu içine yerleştirir ve roman boyunca karakterin çıkış yolu arayışlarını okuruz. İlk olarak Fransa'da edebiyat büyük bir gerileme içindedir. Yazara göre Fransa'nın, hatta Batı dünyasının en temel sanatsal formu

edebiyattır. Fransa'nın kültürel iklimini edebiyat kurmaktadır. "Onun romanlarındaki nihilizm genelde siyasal iktidarsızlık ve öz-yıkımdan alınan keyifle birleşir" (Diken, 2011: 120). François'a yalnız, alkolik, mutsuz, hedonist, kinik bir tip olarak edebiyattan kendisine bir çıkış yolu aramaktadır. Günümüz edebiyatına olan iştahsızlığı onu 19. yüzyıl edebiyatına yönlendirir. Doktora tezinin başlığı *Joris-Karl Huysmans ya da Tünelden Çıkış* kahramanın tünelden bir çıkış yolu aradığını anlatır. Ancak Huysmans'nın bulduğu çıkışı kendisi bulamayacaktır. Huysmans, natüralist edebiyattan dekadan edebiyata geçiş yapmış, ömrünün sonuna doğru ise nihilizme tepki olarak keşişliği tercih ederek tünelden çıkış yolunu bulmuştur. Houellebecq usta bir şekilde kendisi için artık keşişlik yolunun kapalı olduğunu anlatmaktadır. Bu manada, romanın konu ve estetik biçimi örtüşür: Hayal kırıklığı yaratmaya mahkûm bir kitapta bir hayal kırıklığının hikâyesini anlatmaktadır. Natüralizmin iyimserliğinden dekadan romanın karamsarlığına saptanan François, kitabın sonunda ancak teslimiyet yolunda teskin olacaktır.

Sosyal devletten neo-liberal kapitalizme, cumhuriyetten demokrasiye, politik toplumun belirleyiciliğinden sivil toplumun egemenliğine dönüşümü yazar, bir yıkım, çürüme ve yozlaşma olarak takdim eder. İşte bu yozlaşmanın sonucu François'a gibi tipler türemiş ve her yanı kaplamıştır: Fransa'nın kaderi François'a gibi dekadan tiplere kalmıştır. Aslında tam da onun şahsında gördüğümüz olgu, Fransız küçük burjuvazisin giderek daha derinden refah toplumunu ve homojen ulusal kimliği altın çağ olarak nostaljikleştirmesidir. Ancak karakter güçsüz, yabancılaşmış, yozlaşmış biri olduğu için altın çağı yeniden kazanacak güçten yoksundur. 1789'dan 1968'e kadar devrimci, jakoben bir kültüre sahip Fransız Cumhuriyeti gençliğinin bugün için iradesi kırılmış, yaşam enerjisini yitirmiş durumdadır ve adeta dünyanın altında ezilmektedir. Yaşama dönük atılımın yoksunlaşması yenilenme imkânlarını ortadan kaldırır ve yaşam irademizi kırarak bizi intihara meyilli amaçsız tiplere çevirir. Hâlbuki gençlik fikri hayata karşı isyan ve coşku ile tanımlanması gerekiyorken, romanda karşımıza çıkan gençlik apolitik, tutku ve isyan duygusunu yitirmiş, uysal, konformist ve hazzıdır. Böylece, isyancı gençlikten intiharın eşliğine gelmiş bir gençlik tipine büyük bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Jakoben iradecilik yerini kiniklere özgü bir lakaydiliğe bırakmıştır. Houellebecq'e göre gençlik sadece ruhunu değil bedenini de kaybetmiştir. Bedenleri de sıfırı tüketmiş olan gençlik, zayıflamış, pörsümüş, tutkularını yitirmiş derin bir üzüntü içinde tasvir edilmektedir. Bunun sonucu olarak ise sosyal ilişkilerin niteliği başkalaşmıştır. Kesin karakterli ilişkilerin yitirilmesi en çok da aile kurumuna zarar vermiştir. François'nın derin ve yoğun bir yalnızlık içinde tarif edilmesinin temel nedeni aile kurumunun çökmesidir. Sosyal varlığın cinsel bedene indirgendığı günümüzün cari ilişki modunda, çağdaş oğlanları ve kızları bekleyen muhtemel son kesin yalnızlık, derin bir üzüntü ve sosyallikten dışlanmışlıktır. Yazara göre ailenin çöküşü sosyal sistemde geri döndürülemez yaralar açmıştır. François'nın

bu konuda tavrı son derece nettir: “Çocuklu aileler vardı, şimdi işler tersine döndü.” (Houellebecq, 2021: 29). Ona göre çağın kadın imgesi büyük bir yara almıştır. Yüksek düzey edebi zevke sahip olmasına rağmen bu kadar maço tavırlar sergilemesini eleştiren arkadaşına şöyle cevap veriyor:

Burada paradoks falan yok, sadece sen psikolojiyi kadın dergilerinden okuduğun kadarıyla biliyorsun ki onların sundukları tipler de bir tüketici tipinden başka bir şey değildir: çevreci bohem-burjuva, havalı burjuva, gay-friendly clubber, satanist geek, tekno-zen, her hafta yeni tipler icat ediyorlar. Bense bu tüketici tiplerinden hiçbirine uymuyorum, hepsi bu (Houellebecq, 2021: 29).

Ona göre çift olmak bir dünya kurmaktır: “Çok daha geniş bir dünyada, kimsenin erişmesine izin verilmeyen otonom ve kapalı bir dünya. Fakat yalnızken mayın dolu bir tarladayım.” (Houellebecq, 2021: 100). Ve başka bir yerde de ümitsizlik içinde şunları kaydeder:

Eskiden insanlar aile kurardı, yani üredikten sonra birkaç sene daha çalışır didinir ve çocukları yetişkinliğe eriştiği zaman Hakkın rahmetine erişirlerdi. Şimdiyse bir çiftin beraber yaşamaya başlamak için yaşlanmış, çökmüş bedenlerin güven verici ve iffetli bir aile ilişkisine ihtiyaç hissettiği zaman, yani elli ya da altmış yaş (Houellebecq, 2021: 85).

Bütün bu anlatımlarla yazarın vermek istediği temel mesaj şudur: Yaşlanmış Avrupa, dünyanın genç milletleri tarafından istilaya açık hale gelmektedir. Bu bir ölçüde bir zamanların kolonyalist gücünün kolonizatörler tarafından fethedildiğine dönük bir duygunun ifadesidir: Emperyal Fransa’nın kendisi yerleşmiştir.

MERKEZLERİN ÇÖKMESİ VE RADİKAL SAĞIN YÜKSELİŞİ

Akademik ilgileri zayıflamış, sosyal ilişkileri bitme noktasına gelmiş, dünyada olan bitene karşı kayıtsız François’a beklenileceği üzere politikaya karşı da duyarsızdır. Politik yeteneklerini yitirdiği için Fransa’da gerçekleşen büyük dönüşümleri kendi başına değerlendirmekten yoksundur. François’a, siyasal aklı körelmiş, olayları değerlendirme yeteneğini kaybetmiş Fransız yurttaşını temsil ediyor. Cumhuriyetçi modelin politik yaşama katılan erdemli yurttaşını yerini kinik bir hayvansallığa bırakmıştır. François, kendini sorguladığı belli aralıklarda kendisini “insan” olarak temellendirmediğini, bu haliyle hayvandan bir farkı olmadığını yazıyor. “Peki ama bu bir hayatı doğrulamaya yeter mi? Bir hayatın

neden doğrulanmaya ihtiyacı var? Hayvanların tamamı, insanların ezici çoğunluğu en küçük bir doğrulama ihtiyacı hissetmeden yaşıyor.” (Houellebecq, 2021: 35). Nihilist François’a kendini yeniden olumlamak adına önüne çıkan bütün seçenekleri yoklar; edebiyata sığınır, radikal sağcı bir akım olan kimlik hareketiyle ilişkilenmek ister, Fransız taşrasına çekilir, ortaçağın dinsel geçmişine geri dönmeyi dener, en son uzmanı olduğu Huysmans gibi keşişliği tercih eder ama bir türlü kendini yeniden onaylamanın yolunu bulamaz.

Politika konusunda kinikliğini devam ettiren François’a, “kendimi ancak bir tuvalet kağıdı kadar politik buluyordum.” (Houellebecq, 2021: 37) biçiminde bir cümle sarfettiğinde Fransa’da politik katılımın düşüklüğüne vurgu yapılmaktadır. Yazar esasen Beşinci Cumhuriyet’in iki katalizör siyasal akımı olan merkez sağ ve merkez solun derinden başarısızlığına dikkat çekmektedir. Avrupa’da 21. yüzyılın ilk çeyreğinde, merkezci siyasetlerin çöküşüne, radikal sağ partilerin ise yükselmesine tanıklık ediliyor. Avrupa taşralaşıyor. Avrupa taşralaştıkça taşra epiğinin daha çok etkisi altına giriyor. En son *sarı yelekliler* isyanında görüldüğü üzere Avrupa’nın “yerli halkları” seferberlik duygusuyla hareket etmektedir. Avrupa düzleminde neo-liberal ekonomik yapıların yerleştirilmesi sosyal demokrat ve liberal sağ partiler eliyle gerçekleştirilmesi merkezi siyasal partiler ile halkın geniş çoğunluğu arasındaki bağları kopma noktasına getirmiştir. Houellebecq, Avrupa’nın değişen siyaset sosyolojisini romanında derinden işlemektedir. Yeni durumda, kitleleri mobilize etme kapasitesini yitirmiş politik sisteme tepki olarak iki yeni fraksiyon, iki radikal hat giderek yükselmektedir; ulusal cephe ve Müslüman Kardeşler. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ikinci tura ulusal cephe ve Müslüman Kardeşler kalmıştır. Merkez sol ve merkez sağ partiler oylarını Müslüman Kardeşler’den yana kullanır. Yazar, özellikle merkez solun politik körlüğüne karşı çıkmaktadır. Ona göre, *Le Monde* gibi genel olarak merkez-sol gazeteler, Müslüman göçmenler ile Batı Avrupa’nın yerli halkları arasında bir iç savaş çıkacağını öngören Kassandralar’a karşı çıkıyorlardı. Cassandra nasıl ki Truva savaşında Agamemnon’un ölümünü söyleyerek Truvalı yurttaşları uyarmıştı, Houellebecq’de Paris’i bekleyen “tehlikeye” karşı uyarmaktadır.

İNTİHARIN PENÇESİNDE AVRUPA İMGESİ

Demokratik değişimin pek de bir “değişim” manasına gelmediği sinik iklimde, politik sıradanlığı bozan, büyük değişimleri arzulayan iki radikal çizgi gelişim gösterir. Radikal sağ ve “radikal İslamcılık” gençliği ve kitleleri daha büyük bir coşkuyla siyasal süreçlere sokar. Ölümü beklerken gelen radikal teklifler François’nın ilgisini çekmeyi başarır. Özellikle dinin çöktüğü, toplumsal dayanışmanın ortadan kalktığı, aile kurumunun yozlaştığı, gençlik enerjisini

yitirmiş bir toplumda, siyasal eylemleri yoğun bir gençlik hareketine dayanan, yardım kuruluşları ve kültürel kurumlarla geniş bir network içinde hareket eden “Müslüman Kardeşler”in daha ikna edici bir çizgiyi temsil etmektedir. Sinik ve kinik François’ı ise daha çok etkileyecek teklif buradan gelecektir. Bu iki çizgiden ilk olarak kimlik hareketine meyletmektedir. Avrupa düzleminde örgütlenmiş kimlik hareketi Avrupa’nın yerlileri ile Müslüman göçmenler arasında bir iç savaşa hazırlanmaktadır. Yayınladıkları bildiride kendilerini şu şekilde tanımlıyorlar: “Biz Avrupa’nın yerlileri, bu toprakların ilk sahipleriyiz ve Müslüman kolonileşmesini reddediyoruz; aynı şekilde Amerikan şirketlerini ve Hindistan’dan, Çin’den vs. gelen yeni kapitalistler tarafından kültürel mirasımızın satın alınmasını reddediyoruz” (Houellebecq, 2021: 52). Kimlik hareketi Avrupa çağında iç savaş olasılığını şu argümanla açıklıyor:

Tezleri, aşkın bir güce inananların genetik bir avantaj sağlıyor olması: Üç büyük dinden birine inanıp kurallarını uygulayan, ataerkil düzenin değerlerini takip eden çiftler ateist ya da agnostik çiftlere oranla daha fazla çocuk sahibi oluyorlar; bu kadınlar daha az eğitilmiş, daha az hedonist ve daha az bireyci (...) bu insanlar büyük çoğunlukla içinde yetiştikleri metafizik sistem sadık kalıyorlar. Laik ‘birlikte yaşama’ ilkesi üzerine kurulu ateist hümanizm kısa vadede başarısızlığa mahkûmdur (Houellebecq, 2021: 52).

Radikal sağı doğrudan eleştirmese de Houellebecq, politik şiddete başvurmayı aslında fikir kavgasının yitirilmesinin sonucu olarak görüyor. Nihilist hareketlerin şiddet çağrıları tam da kimlik hareketinin herhangi bir tekliften uzak olduğunun işareti olarak yorumlanıyor. Şiddet, Avrupa’nın en derininde yatan yok olma arzusundan başka bir şey değildir. Houellebecq’e göre Avrupa’da fikir mücadelesini liberal sağ kazanmıştır. Bu krizin bir örneğini François’nın anne ve babası hakkında değerlendirmelerinde görülür. İki *baby boomer* kuşağından tipler olan anne ve babası dizginlenemeyen bir bencilliğin pençesindedir ve François’a bir iç savaşın bile ailesiyle arasını düzeltebileceğine inanmamaktadır. Bu yöntemle toplumsal ve siyasal birlik ruhunun uyandırılabilceği konusunda oldukça karamsardır. Çünkü kriz, politik şiddetle sorunun çözülmesinden çok daha derinlerdedir. François’a bütün seçenekleri tükettikten sonra Sorborne İslam Üniversitesi’nin, kendisi de İslam’ı seçmiş rektörü tarafından İslamiyet’e ikna edilir.

Yazarın öldürülmekten çok intihara vurgu yapmasının nedeni çürümeye, organizmanın topyekûn yok oluşuna dikkat çekmek istemesidir. Roman aslında başta da vurguladığımız gibi İslam’ın yükselişini değil, Avrupa’nın çöküşünü anlatmaktadır. İtaat konusuna ise romanda şu şekilde açıklık getirilir: “‘İtaat’ dedi sessizce Rediger. ‘Daha önce hiç bu kadar güçlü ifade edilmemiş basit ve altüst edici bir fikir. İnsan mutluluğun zirvesine mutlak itaatle varılır.’” (Houellebecq,

2021: 194). Bu argümana göre, uygarlığın yeni organik fazının inşası için gerekli mücadele Hristiyanlık adına değil ancak İslam adına yürütülebilirdi. Avrupa'nın ahlaki ve ailesel olarak yeniden silahlanması için tarihsel bir şans olmuştu, eski kıta için yeni bir altın çağ fırsatı açıyordu. Hümanist, rasyonalizmin etkisi altında Avrupa uygarlığı ölmüştü. Muhafazakâr değerlerin Avrupa'da yeniden yükselmesini ancak İslam sağlayabilirdi.

Ne Fransız devriminin idealleri, ne yurtseverlik duygusu, ne Péguy'nin vatanseverlik şiirleri, ne Müslümanların kuzeye ilerleyişini engelleyen efsane kahraman Charles Martel efsanesi, ne ortaçağın gerçek kutsal olan Bakire Meryem heykeli, ne de vaktiyle Huysmans'ın ömrünün sonunda kapandığı Ligugé manastırı neo-liberal kapitalizmde yalnızlaşmış bireyin krizine şifa olabilmıştır. Toplumsal alanda tek tek bireylerin oluşturduğu yataylık, toplumsal birliğin oluşmasının önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir. İslam'ın sahip olduğu toplumsal ve aşkınsal dikeylik, kaybedilen birlik hissini yeniden ayağa kaldırabilecek yegâne güç olarak sunulmaktadır. Roman boyunca yazarın başardığı şey aslında kendisi açısından dis-ütopik bir anlatıyı sanki ütopik bir kurgu olarak sunabilmesindedir. İslam'ı esasen bir tehdit olarak görmekle birlikte, İslam'ın gerçek tehdidini sahip olduğu teklif kapasitesinde görür. Boşlukta anlamsızca salınan, kendi yaşamını olumlayacak hiçbir gücü kendisinde bulamayan, niçin yaşadığının cevabını bilmeyen nihilist, dekadın, hedonist ve kinik François'a, Batı'nın kendisini sunduğu tüm olanakları yoklamasının ardından romanın sonunda Paris İslam Camii'nde Müslüman olarak dine dönüş yapmaktadır. Dekadan edebiyatçı bu kez 21. yüzyılda tünelden çıkış yolunu teslimiyette bulmaktadır.

Sonuç itibarıyla Houellebecq'e göre Fransız toplumu çökmektedir. Ona göre Fransa'yı dinde çare arayışına iten, bireyi zevk peşinde koşan bir bağımlıya dönüştüren olgunun hiper-tüketimci bir toplum tarafından üretilen sosyal ilgisizliktir. Romanın dile getirdiği toplumsal kriz, artık karar vermeye muktedir olmayan bir toplumu ima eder, tam da bu kararsız kolaycılık sayesinde İslam'ın tezlerini kabul edilebilir kılmaktadır. Houellebecq, Avrupa'nın derinlerinde yaşayan krize dikkat çekmekle birlikte aslında ortalama bir Avrupalının İslam hakkındaki önyargılarına seslenmekten geri durmamaktadır. Roman, Fransız toplumunun İslam'a karşı korku ve fantezilerini yeniden güncellemektedir. Şu farkla ki "egzotik doğulu" figürü artık ne egzotiktir ne de doğudadır. Avrupa'nın göbeğinde Fransa'da iktidara yürümektedir. Sömürge döneminin rolleri yer değiştirmiştir. Kolanizatör kapitalist Avrupalı, "Avrupa'nın yerlisi", doğunun yerli halkları ise Avrupa'yı istilaya çıkmış kolonizatörler olarak tasvir edilir. Avrupa metropolünde ikamet eden yazar da kendisini "yerli" gibi hissetmektedir. Başka bir deyişle metropol yazarı taşralı yazara dönüşmüştür. Houellebecq, Avrupa'nın "yerlilerini" iç savaş tehlikesine karşı uyarmaktan çok militarist seferberliğe çağırmakta ve kamuoyunda radikalleşmiş bir tartışma eksenini

oluşturmaya çabalamaktadır. Houellebecq, *Platform* (2001) romanında söylediği gibi kendisini Müslümanlardan nefret etmeye adanmıştır. Houellebecq, İslamofobik aşırı sağ politikaların entelektüel ve manevi alandaki temsilciliğini üstlenmektedir.

KAYNAKÇA

Diken, B. (2011). *Nihilizm*. Çev. Aylin Onocak. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Houellebecq, M. (2021). *İtaat*. Çev. Başak Öztürk, İstanbul: İthaki Yayınları.

Kitap Değerlendirmesi

Siyasal Davranışın Psikolojisi

Ferihan Polat, 2023, Nobel Akademik Yayıncılık, XII + 360 s.

Sena Eylül Sandalcı¹

Siyaset bilimi literatüründeki yaygın eğilimler, bireyin siyasal davranışlarını öncelikli olarak seçmen davranışı çerçevesinde ele alma ve bu süreci toplumsal veya yapısal değişkenler üzerinden açıklama temayülü göstermektedir. Bu bağlamda öne çıkan teoriler; seçmeni içinde bulunduğu sosyal grubun bir yansıması olarak gören Sosyolojik Ekol (Columbia), tercihi fayda-maliyet hesabına dayandıran Ekonomik (Rasyonel Seçim) Yaklaşım ve davranışı çocukluktan itibaren kazanılan “parti kimliği” aidiyetiyle açıklayan Sosyo-

¹ İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, senaeylulsandalci@gmail.com, ORCID: 0009-0004-3330-7671. Doi: 10.5281/zenodo.18147658

Geliş Tarihi: 08 Ekim 2025
Received: 08 October 2025

Kabul Tarihi: 15 Aralık 2025
Accepted: 15 December 2025

Bu makaleye atıf için/ To cite this article: Sandalcı, S. E. (2025). Kitap Değerlendirmesi. Siyasal Davranışın Psikolojisi. Ferihan Polat. *Politik Psikoloji Dergisi*, 5(2), 87-91.

Psikolojik (Michigan) Yaklaşımıdır. Türkiye özelindeki çalışmalar incelendiğinde de ağırlıklı olarak Şerif Mardin'in "merkez-çevre" kuramına dayanan sosyo-kültürel açıklamaların baskın olduğu görülür (Akgün, 2000: 76-79). Oysa siyasal davranışı tam olarak kavrayabilmek, onu yalnızca oy verme edimine sıkıştırmayan, mevcut yaklaşımların sunduğu bu rasyonel veya tutumsal açıklamaların ötesine geçerek, siyasetin psikodinamik ve bilinçdışı kökenlerine yönelen çok daha derin bir bakışı gerektirir. Bu çerçeveden bakıldığında Ferihan Polat'ın *Siyasal Davranışın Psikolojisi* adlı eseri, literatürdeki söz konusu yapısalcı ağırlığın karşısında, meseleyi insan psikolojisinin derinliklerine taşıyan özgün bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Siyasal davranışın psikodinamik kökenlerini merkeze alarak siyaset psikolojisi literatürüne önemli bir katkı sunan çalışma, birey ile siyaset arasındaki görünmez köprüleri açığa çıkarmayı başarıyor. Eser, bireyin davranışlarında özellikle patolojik yönler eğilmesi ve "anormal" olarak nitelendirilen tutumların toplumsal süreçler içinde nasıl şekillendiğini irdelemesiyle, ayırt edici bir konuma sahip.

Kitabın kapağında kullanılan Edvard Munch'un *Çığlık* tablosu hem bireyin iç dünyasındaki kaygıyı simgelemekte hem de eserin psikolojik temasını desteklemektedir. Arka kapakta yer alan "modern dünyanın sakatlanmış insanı" nitelemesiyle ise, bireyin ruhsal yaralanmalarının toplumsal ve siyasal düzeyde sürekli bir çatışma potansiyeli taşıdığı vurgulanır. Polat, bu noktadan hareketle, siyasal davranışın sadece belirli kimlik ya da aidiyetlere indirgenerek açıklanamayacağına parmak basıyor. Ona göre bu kavramın altında, tüm insanlığın paylaştığı temel güdüler ve deneyimlerden doğan bir süreç söz konusudur. Disiplinler arası niteliği sayesinde siyaset bilimi ve psikoloji alanı için birer referans değeri taşıyan eserinde, düşünsel ve kavramsal bir analiz çizgisi izlemiştir. Açıklamalarında psikiyatrinin, psikolojinin ve sosyal psikolojinin kazanımlarıyla ortak bir yol çizmiş ve Freud, Jung, Fromm, Adorno, Kohlberg ve Volkan gibi öncü kuramcılarının miraslarını, analizin temel yapıtaşlarına dönüştürmüştür.

Kitap, giriş ve sonuç bölümleri hariç toplam on bir bölümden oluşur. Siyasal davranışın psikolojik temellerini aşamalı bir biçimde ele alan yazar, kişilikten travmaya, şiddetten terörizme uzanan geniş bir çerçeve sunar. Her bölüm, siyasal davranışın farklı bir yönüyle öne çıkmakta.

"Kişilik ve Kimlik" başlıklı birinci bölüm, kitabın ilerleyen kısımlarına zemin oluşturması ve kurucu bir referans noktası olması sebebiyle oldukça ilgi çekici. İçerisinde Freud'un zihin kuramı, Jung'un analitik psikolojisi ve Volkan'ın psikoanalitik kimlik kuramından hareketle, kimlik oluşumunun bilinçdışı dinamikleri tartışılırken, Polat, persona, gölge, anima-animus ve kolektif bilinçdışı kavramları aracılığıyla bireysel kimliğin toplumsal yüzeydeki yansımalarının analizini yapıyor. Bu yaklaşımla kimlik, bilinçdışı dürtülerden

beslenen psikodinamik bir süreç içerisinde konum kazanıyor. Özellikle ‘‘gölge’’ arketipinin toplumsal düzeydeki tezahürlerini tartışırken verdiği Nazizm örneği; İkinci Dünya Savaşı döneminde Alman toplumunun Nazi Partisi önderliğinde Yahudi soykırımına dahil oluşu üzerinden, bastırılmış bireysel içeriklerin nasıl kolektif bir şiddet potansiyeline dönüşebileceği iddiasını somutlaştırmakta.

Yazar, birinci bölümde kurduğu teorik omurgayı ‘‘İtaatin Psikolojisi’’ başlıklı ikinci bölümde derinleştirir. İnsanın içsel gelişimi ve dışsal otorite arasındaki gerilime odaklanan bu bölümün temel savı, itaatin insan için varoluşsal bir ihtiyaç olduğudur. Polat’a göre itaat, insan doğasının bir ürünü ve toplumsal sistemlerce yeniden üretilen bir davranış biçimidir. Yazar, bu düşünsel atmosferi bölüm açılışındaki J.J. Rousseau, Banksy ve Emil Cioran alıntılarıyla okuyucuya hissettirir. Bu felsefî göndermeler, bireyin özgürlük arzusu ile boyun eğme eğilimi arasındaki çelişkiyi ortaya koyar. Mevcut hâliyle bölüm, eserin genelinde kurulacak olan ‘‘otorite-itaat-şiddet’’ zincirinin teorik dokusunu yoğun ve tutarlı bir biçimde örmüştür.

İkinci bölümdeki itaat olgusuna dair çözümlemenin hemen ardından gelen üçüncü ve dördüncü bölümler, bireysel kimliğin grup ve topluluk psikolojisi içindeki dönüşümünü tartışarak analizi kolektif bir düzleme taşımaktadır. Böylece yazar, ilk iki bölümde ele aldığı bireysel mekanizmaları; üçüncü ve dördüncü bölümlerde ‘‘çadır’’ metaforu ve ‘‘toplumsal narsisizm’’ gibi kavramlarla genişleterek, bireysel psikolojiden kolektif eylem dinamiklerine uzanan bütüncül bir yol çizmekte.

Bireysel ve kolektif dinamiklerin temellendirilmesinin ardından, beşinci ve ‘‘Ahlakın Psikik Gelişimi’’ başlıklı bölümde ise rota, bireysel vicdanın tarihsel ve kültürel inşasına çevriliyor. Bu bölüm, soyut psikolojik süreçlerin toplumsal normlarla buluştuğu kritik bir kavşak noktası. Polat’ın, Türk siyasal kültürünü, bireysel sorumluluk ve rasyonel etik vurgulu Batı geleneğiyle karşılaştırarak özgün farklarını belirginleştirdiği kıyaslaması, ahlaki değerlerin kültürel kodlarla nasıl iç içe geçtiğini göstermekte.

Beşinci bölümde ele alınan ahlaki gelişim perspektifi, altıncı bölümde kolektif hafıza ve travmatik deneyimlerin siyasal sonuçlarıyla bütünleşerek daha kapsamlı bir analiz düzlemine taşınıyor. Nitekim günümüz çatışma dinamiklerinde, travmatik deneyimlerin ve tutulmamış yaslarının belirgin bir rolünün bulunması, Polat’ın ‘‘Travma ve Yas’’ başlıklı altıncı bölüme özel bir önem atfetmesini sağlamıştır. Bu kısımda travmalar, yalnızca bireysel birer yara olmaktan çıkar; toplumsal belleğin, kolektif kimliğin ve siyasal şiddet döngüsünün yapıtaşlarına dönüşür. Van der Kolk’un Almanya analizi üzerinden, I. Dünya Savaşı’nın sağaltılamayan travmasının; II. Dünya Savaşı’na ve Nazi rejiminin yükselişine yönelik belirleyici etkisini tartışan Polat, bu tarihsel

örneklerle, travmaların siyasal patolojilere nasıl kaynaklık ettiğini de somutlaştırmayı başarmış.

Herman'ın "iyileşmenin toplumsal bağlarla mümkün olduğu" yaklaşımını takip eden Polat'a göre, bireysel onarım ancak topluluk dayanışması ile gerçekleşebilir. Bu vurgu, kitabın genelinde tartışılan toplumsal narsisizm, paranoya ve kimlik çatışmasına dair temalarla bütüncül bir ilişki kurması açısından anlamlı. Yazarın kurduğu çerçevenin merkezinde yer alan "Travma ve Yas" bölümü, eserin bütününe derinlik kazandırırken, birey, psikolojisinden siyasal patolojiye giden hatta merkeze konumlanır. Bu noktadan sonra, "Milliyetçilik ve Etnikliğin Psikolojisi", "İrkçılığın Psikolojisi" ve "Fundamentalizmin Psikolojisi" bölümlerinde, önceki "Kişilik ve Kimlik" ile "Travma ve Yas" bölümlerinde kurulan kuramsal temeller genişletilerek analiz edilmiştir. Söz konusu kısımlarda incelenen kimlik temelli gerilimlerin ulaştığı eylemsel netice ise çalışmanın onuncu bölümünde çok boyutlu bir şekilde analiz edilen şiddet olgusudur.

Bu bağlamda "Şiddetin Psikolojisi" başlıklı onuncu bölüm, çalışmanın en kapsamlı ve hacimli parçası olması açısından doruk noktası konumunda. Polat bu bölümde şiddeti, sadece bireysel dürtülerin bir dışavurumu değil, aynı zamanda toplumsal yapının ürettiği bir davranış biçimi olarak tanımlar. Fromm'un perspektifine yaslanan yazar; şiddetin kökeninde korku, aşağılanma, yabancılaşma ve kimlik kaybı gibi duyguların bulunduğunu ifade eder. Bahsedilen duygu durumları, özellikle anomi ve hızlı toplumsal değişim dönemlerinde daha çok yoğunlaşmaktadır. Modernleşmenin yarattığı kimlik çözümleriyle, bireysel şiddetin siyasal şiddete dönüştüğünü vurgulayan Polat, dönüşümün rejimler arasındaki farklılıklarına da değinir. Bu dönüşümü faşist, sosyalist ve demokratik rejim örnekleri üzerinden ele alır. Şiddetin aynı zamanda toplumsal sistemdeki krizlere de işaret eden bir vaka olması nedeniyle, çözümün bastırmada değil, adaletin, eşitliğin ve demokratik kültürün güçlendirilmesinde aranması gerektiğinin altını çizmektedir.

Polat, şiddetin siyasal sistemler içindeki dönüşümünü incelediği akışı "Terörizmin Psikolojisi" başlıklı final bölümüyle noktalamıştır. Günümüzde terörizme, çoğunlukla ideolojik bir enstrüman olarak yaklaşılmaktadır. Ancak bu bölüm, meselenin sadece ideolojik olmadığını; aynı zamanda bireysel travmaların, aidiyet açlığının ve kimlik çatışmalarının toplumsal bir dışavurumu olduğunu savunur. Yazar böylece; mağduriyet hissi ve narsistik yara gibi psikolojik dinamiklerin, grup kimliğiyle kaynaştığında, şiddeti nasıl meşru hâle getiren bir zemine oturttuğunu ortaya koymuş olur. Gelineen noktada şiddet olgusu, bireyden rejime, oradan ideolojiye uzanan bütünlüklü bir psikolojik kuramsal yapıya yerleşir ve kitap, bireysel patolojiden siyasal yapıya uzanan teorik hattını tamamlar.

Eser psikanaliz, sosyal psikoloji ve siyaset bilimi alanlarında disiplinler arası bir yaklaşımla siyasal davranışın psikolojik kökenlerini tutarlı bir hatta incelemesi ile öne çıkarken, söz konusu olgu, bireyin patolojik yönlerinin merkeze alındığı özgün bakış açısıyla, psikodinamik bir çerçevede açıklığa kavuşturulmuştur. Yazarın geliştirdiği teorik omurgayı Batı merkezli bir bakışla sınırlamayıp, özellikle Türkiye örnekleriyle yerel bağlama taşıması ve analizi yer yer Ortadoğu'ya doğru genişletmesi çalışmasının değerini arttırmıştır. Bireyin iç dünyasından kolektif kimliğe, oradan toplumsal şiddete uzanan bu derin analiz hattı, okuyucuya doyurucu bir teorik ve düşünsel tatmin ağı sunmakta.

Bu güçlü yanlarına rağmen, Polat'ın çalışmasındaki yapısal birtakım dengesizlikler göze çarpmaktadır: Bazı bölümler arasındaki belirgin hacim ve yoğunluk farkları okuma ritminde zaman zaman dalgalanmalar yaratmıştır. Diğer bölümlerde ise orta düzey yoğunluk görülmüş, kuramsal açıklamalar ve örneklem kullanımları açısından daha dengeli bir yapı izlenmiştir. Benzer bir tutarsızlık disiplinler arası literatür sunumunda da mevcuttur. Siyasal davranışları konu alan eserin bütününde psikolojik çözümlemelerin, siyaset bilimi analizlerine kıyasla daha baskın olduğu gözlemlenmiştir. Siyasal örneklerin arttırılıp çeşitlendirilmesiyle, iki disiplin arasındaki terazi dengelenerek, çalışma daha çok güçlendirilebilir.

Nihayetinde *Siyasal Davranışın Psikolojisi*, bireyin içsel çatışmalarıyla toplumsal düzen arasındaki ilişkiyi başarıyla analiz eden bir çalışmadır. Kitap, siyasal davranışı yalnızca dışsal değişkenlere ve salt oy verme davranışına indirgeyen ve bireyin iç dünyasını göz ardı eden yerleşik yaklaşımları aşarak literatüre önemli katkı sunmaktadır. Bu yönüyle eser, bilhassa siyasal davranışın psikolojik boyutunu incelemek isteyen araştırmacılar ve lisansüstü öğrenciler için zengin bir başvuru kaynağı ve ilham zemini niteliğindedir. Sunduğu bakış açısı, ilerleyen çalışmalarda toplumsal cinsiyet, medya psikolojisi veya dijital kimlik gibi güncel meselelere uyarlanıp genişletilerek, literatüre yeni kapılar açabilir.

KAYNAKÇA

Akgün, B. (2000). Türkiye'de Seçmen Davranışı: Partizan Tutumlar, İdeoloji ve Ekonomik Faktörlerin Oy Vermeye Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(4), 75-92.

Polat, F. (2023). *Siyasal Davranışın Psikolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.